sosyoloji
Der ki
Yıl: 2 Sayı: 3 / 2019

PIERRE BOURDIEU

Sosyoloji bir dövüş sporudur

- Pierre Bourdieu **Sosyolojisi**
- Pierre Bourdieu: **Habitus**
- Pierre Bourdieu'nun Kavramlaştırmaları Eşliğinde **"Toplumsallaşma" Değerlendirmesi**
- Prof. Dr. Tayfun Amman'la **Bir Söyleşi**
- Film İncelemesi: **Sultan**

sosyoloji
Der ki
Yıl: 2 Sayı: 3 / 2019

NİLÜFER GÖLE

"Unutulmamalıdır ki bir toplum kendini sanat aracılığıyla ifade edebildiği ve sosyal bilimler aracılığıyla anlayabildiği ölçüde moderndir."

- Nilüfer Göle **Kimdir?**
- Nilüfer Göle'yi **Okumak**
- Mühendisler ve İdeoloji
- İslam ve Modernlik Üzerine Bir İnceleme: **Melez Desenler**
- İhvan-ı Safa'yla **Bir Yürüyüş**

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI
Himayelerinde

UCI 2020 MOUNTAIN BIKE MARATHON WORLD CHAMPIONSHIPS
SAKARYA TURKEY

SAKARYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

2020 DÜNYA DAĞ BİSİKLETİ ŞAMPİYONASI

Sakarya

Pedal for the Future

2020 Turkey Sakarya
A Habitat Of Serenity

#UCISAKARYA2020

Sakarya BİR BAŞKA
#SAKARYABİRBAŞKA

Denizi, gölü, nehri, longozu, şelalesi, dereleri, yaylaları, ovaları, su kaynakları tarihi ve kültürel değerleriyle

SAKARYA BİR BAŞKA

EKREM YÜCE
SAKARYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI

Ey Türk Gençliği!

Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, İstiklâl ve Cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok nâmüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr ü zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı!

İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi, vazifen; Türk İstiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur! (1927)

Dergi Der Ki;

6 AYLIK SOSYOLOJİ, KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ

YIL 2 SAYI 3
KASIM 2019

İmtiyaz Sahibi, Sorumlu
Yazı İşleri ve Genel Yayın Yönetmeni
Samet Ağçalı

Editör
Salih Canbaz

Redaksiyon
Elif Necibe Duman
Zeynep Serra Baş

Yayın Kurulu
Samet Ağçalı
Salih Canbaz
Elif Necibe Duman
Zeynep Serra Baş
Şule Kama
Tuğba Avcıoğlu
Büşra Şahin
Meryem Gider
Hümeyra Betül Alim

Grafik/Tasarım
Samet Ağçalı

Dergi İletişim
dergisiderki@gmail.com

Basım Tarihi:
Kasım 2018

Yayın Türü:
Yaygın Süreli

Baskı Adedi: 2000

Makalelerde, denemelerde ve şiirlerdeki düşünce ve kaynaklardan yazarların kendileri sorumludur. Der Ki;'de yayınlanan yazılar dergi yönetiminden izin alınmaksızın internet dahil herhangi bir yayın organında yayınlanamaz, çoğaltılamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

İÇİNDEKİLER

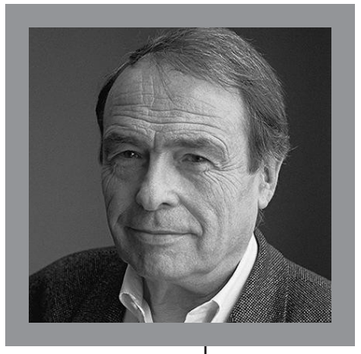

Pierre Felix Bourdieu 04
Pierre Bourdieu Sosyolojisi 05
Pierre Bourdieu: Habitus 07
Pierre Bourdieu'nun Kavramları Işığında "Toplumsallaşma" Değerlendirmesi 08
Bourdieu'nun Beğenisi Musk'ın Tesla'sı 10
Pierre Bourdieu'nun Habitus ve Alan Kavramı 12
Bir Sermaye Çeşidi Olarak Saü Sosyoloji Topluluğu 14
Prof. Dr. M. Tayfun Amman'la Bir Söyleşi 16
Sultan (Film İncelemesi) 18
Ailelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları Üzerine Bir Değerlendirme 20
Ütopik Haklar Bildirisi 23
Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadına Yönelik ŞiddeEğilimi Ve Flört Şiddet 25

SOSYOLOJİ TOPLULUĞU

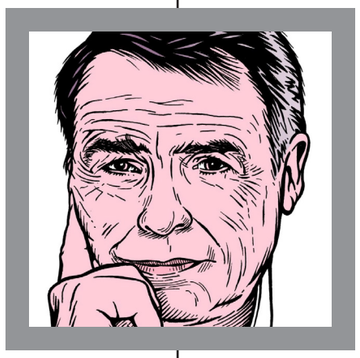

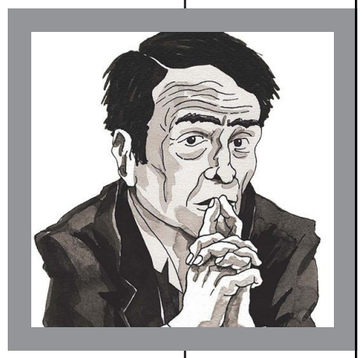

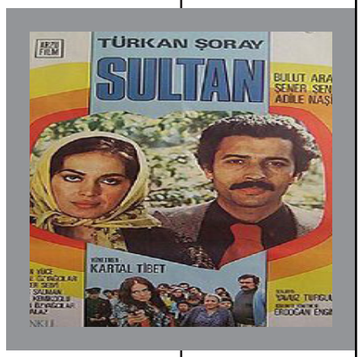

Editör'ün Notu

Değerli Der Ki; okuyucuları,

Geçtiğimiz dönem son sınıf öğrenci grubu olarak mezun olurken dergimizin yeni sayısını da yetiştirmiş olmanın mutluluğu içerisindeydik. Bir kısmımız mezun olduğu için bundan sonra nelerin olacağı konusu bizi fazlasıyla düşünüyordu ama kimimiz yüksek lisansta, kimimiz de kendine uygun başka yerlerde kendine yer bulsa da özellikle öğrenci topluluğumuzun yeni yönetiminin başa geçmesiyle derginin devam edeceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Yani bizim mezun olmamız menfi yönde bir şeyleri değiştirmeyecek.

Tam tersi, bir kısmımızın 5 yıllık tecrübesinin yanısıra yeni arkadaşlarımızın dinamizmiyle güzel şeylerin olacağını şimdiden hissetmeye başladık.

Derginin içeriğine gelecek olursak, bu dergimizin simaları Nilüfer Göle ve Pierre Bourdieu olacaktır. Her sayıda en az bir yerli sosyologun her yer alması ilkesiyle çıktığımız bu yolda, Göle'nin son zamanlarda Türkiye ile ilgili yaptığı ve dünya çapında saygınlık görmüş çalışmaları, onun dergimizde yer alması için en büyük motivasyonlardan biri olmuştur. Öte yandan çok yakın zamana kadar sosyolojide çok önemli ve yenilikçi fikirleriyle ön plana çıkmış olan Bourdieu de, Nilüfer Göle ile birlikte aynı okulun temsilcileri olarak bu sayımızın simaları olacaklardır.

Bir sonraki sayıda görüşmek üzere, herkese iyi okumalar diliyorum.

PIERRE FELIX BOURDIEU

(1930-2002)

Merve KARAKULAKKÜÇÜK Der Ki;

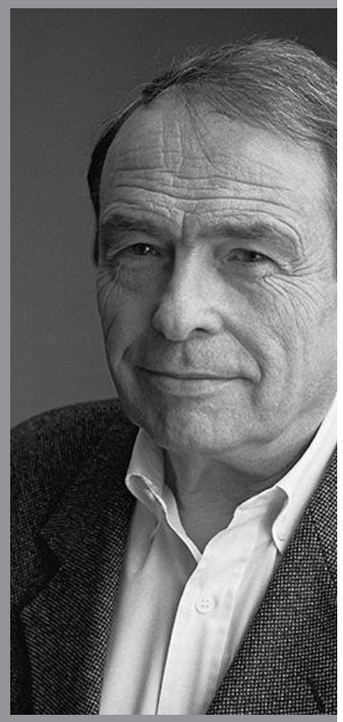

“Sosyolog her zaman, biraz rahatsızlık veriyorsa bunun nedeni; bilinçsiz kalınması yeğlenen şeylerin bilince varmaya zorlamasıdır.”

Pierre Felix Bourdieu

Pierrre Felix BOURDİEU 1 Ağustos 1930 yılında Fransa’da doğmuştur. Fransız sosyolog, antropolog ve felsefe alanında çalışmalar yapmıştır. Cezayir’in Kabil bölgesi köylüleri üzerine yaptığı antropolojik çalışması ona sosyolojik kuramının temellerini atma imkanı vermiştir. 1981 yılında College de France’ın sosyoloji kürsüsüne atanarak sosyolojiye büyük katkılarıyla adından bahsettiren önemli bir düşünür olmuştur. Bourdieu’ya göre toplumun dinamik yapısı vardır. Toplumdaki bütün renkleri, fakat renklerin tüm tonlarıyla bakabilmeyi benimseyen yeni bir sosyoloji üretmiştir. Bununla birlikte, klasik sosyologların oluşturduğu ikili kategorilerle toplumun tanımlanamayacağını öne sürmüştür. İkili karşılaşmaların zaman içerisinde kendini yenileyerek ilerlemesi gerektiğini savunur. Bu bağlamda pozitivizme karşı eleştirel bakar.

Bourdieu sosyolojisinin önemli kavramlarından biri olan “Habitus” açıkça anlayacağımız şekilde, yerine göre davranmak olarak tanımlanabilir. Habitus, eylem eğilimlerini yapılandırır. Sınıfsal farklılıklarıyla karşı karşıya gelen bireylerin sürekliliklerini ve davranış örüntülerini ortaya çıkarır. Farklı habituslara sahip olan bireylerin ortaya çıkmasını sağlar. Eylem ve yapının bütününü ifade eder. “Alan” kavramı ise, bir ya da birden çok grubun yer aldığı kavramdır. Toplumsal ortamlarda farklı sınıfların yer aldığı ve her alanın kendine özgü kurallarla var olup üst yapıların çıkarlarıyla ilişkilidir. Ne kadar çıkar varsa o kadar alan vardır.

Bourdieu sosyolojisinde bir diğer önemli kavram ise “Sermaye Kavramları”. Sermaye kavramlarını dört ana başlık altında toplamıştır.

1) İktisadi Sermaye: Sosyal olan sermayeleri ayıran bir kavram olarak tanımlanmıştır. Bourdieu, bu kavramı yetersiz olarak görmüştür. Çünkü sermayenin bir tek ekonomik varlığı yoktur. Diğer sermaye kavramlarına değinirken anlayacağız.

2) Kültürel Sermaye: Kültürel sermaye biçimi sosyalleşme sürecinde edinilen bilgi birikimi olarak tanımlanmıştır. Bourdieu, bu kültürel süreci ikiye ayırarak aile hayatı ve okul hayatı olarak kazandırılacağını öne sürmüştür.

3) Sosyal Sermaye: Sosyal sermaye, bireyin içinde yaşadığı toplumdan kazandıklarını benimser. Bireyin toplumla olan bağlantılarını, grup üyeliklerini ve bireyin kendine olan yükümlülüklerini kapsar.

4) Sembolik (Simgesel) Sermaye: Toplumun ortak paydasını ele alarak temsil edici bir kavram olduğunu öne sürer. Bununla birlikte yorumsamacı toplum modelini benimsemektedir. Olayların nesnel gerçekliği üzerindeki sembolik gerçekleri ortaya koyar. Sembolik toplum aynı zamanda değerleri ve inançları sembollerle karşılamaktadır. Bu bağlamda semboller, bireylerin zihinlerinde kurgulanmaktadır.

Bu makale, Prof. Dr. İsmail Hira’nın Çağdaş Sosyoloji Teorileri ders notlarından ve “Sosyoloji Bir Dövüş Sporudur” belgeselinden derlenerek hazırlanmıştır.

PIERRE BOURDIEU SOSYOLOJİSİ

Emine CEYLAN Der Ki;

“Sosyolojinin görevi, toplumsal evreni oluşturan çeşitli toplumsal dünyaların en derine gömülü yapıları kadar, bu yapıların yeniden üretiminiya da dönüşümünü sağlama eğilimi gösteren mekanizmaları da gün ışığına çıkarmaktadır.” *Pierre BOURDIEU*

Pierre Bourdieu 1930 yılında Fransa’nın Pirene-Atlantik şehrinin Bearn köyünde doğmuş, babası devlet memuru olan, sıradan bir taşra ailesi çocuğudur. Eğitimini farklı okullarda, kendisini onlardan biri olarak tanımlamadığı seçkinlerle birlikte sürdürmüştür. Arkadaşları geldiği yerle ve aksanıyla dalga geçtiği için mutlu bir okul hayatı geçirdiği söylenemez, fakat kendisi yaşadığı bu deneyimlerin onu bulunduğu noktaya getirdiğini dile getirmiştir. 2002 yılında hayatını kaybetmiş olmasına rağmen hala adını yaşatabilen, o dönemde neredeyse halk kahramanı sayılabilecek nitelikte olan önemli bir sosyologdur. Beyaz bir vatandaş olmasına rağmen, her zaman siyahların mücadelesine destek olmuştur. Hiçbir zaman sadece masa başında sosyolojinin teorik kısmıyla ilgilenmemiş, her zaman sahaya inmiştir. Bu ve bunun gibi birçok özelliğiyle takdir toplamış, başarılı bir sosyolog olarak iz bırakmıştır.

Bourdieu’nun sosyolojiye başlaması, zorunlu askerlik sebebiyle Cezayir’de bulunduğu zaman içerisinde gerçekleşmiştir. Cezayir ona önemli bir çalışma sahası sunmuştur ve Kabil köylüleri üzerinde yaptığı antropolojik çalışma, sosyolojik kuramının temellerini atma fırsatı vermiştir. Bourdieu’nun Cezayir’de yapmış olduğu alan çalışması, onun sosyolojiye en özgün katkısı olan habitus, alan, sermaye ve strateji gibi kavramlarının üretiminin de kökenidir. 1958-1960 yılları arasında Cezayir’de asistan olarak çalışması da Cezayir’in ona avantaj sağlamasında büyük rol oynamıştır.

Zıt görünen birçok kavram ve kuramı bir araya getirmesi, Bourdieu’nun en önemli özelliklerinden biridir. Örneğin sosyologlar arasında kutuplaşmaya neden olan inşacılık (konstrüktivizm) ve yapısalcılığı birleştirmiştir. Zira Bourdieu sadece yapıya veya sadece bireye vurgu yapan çalışmaları eleştirmiştir. Kendi konumunu ise inşacı yapısalcılık ya da yapısalcı inşacılık olarak tanımlamıştır.Ona göre; her kavram ve kuramın, incelenen olgu ve olaya göre açıklayıcılığı değişebilir. Bu yüzden hiçbir kavram ve kuramdışlanamaz, aynı zamanda hiçbiride genel geçer kabul edilemez. İncelenen olgu veya olayın tarihsel geri planının mutlaka bilinmesi gerekir. Teorik ve tarihi altyapı tek başlarına açıklayıcı değildir. Bu nedenle kurulan teori pratiğe dökülmelidir. Pratiği olmayan teori doğrulanamamaktadır.

Bourdieu, kuram ve metodolojinin iç içe bir süreç olduğunu sıklıkla vurgular. Ona göre kuram pratiği olduğu gibi yönlendirmez ve kavramlar faydalı oldukları ölçüde değerlidirler. Böylece her konuyu kendi bağlamında araştırmak, kavramların ve pratiğin de bu bağlamda şekillenmesi Bourdieu’nun çalışmalarının tutarlılığının bir göstergesidir.

Pratik ve kuram arasındaki bu dönüşümlü süreç Bourdieu’nun sosyolojisinin ‘düşünümsel’ özelliğini temsil eder. Düşünümsel (reflexive), neden ve sonuç arasında iki yönlü dönüşlü dairesel ilişkileri ifade eder. Bu sosyolojinin en önemli özelliği, yapı ve birey arasındaki diyalektik ilişkiye odaklanmasıdır. Bu düşünümsel temelien açık şekilde Bourdieu’nun araştırmacının kendisine de

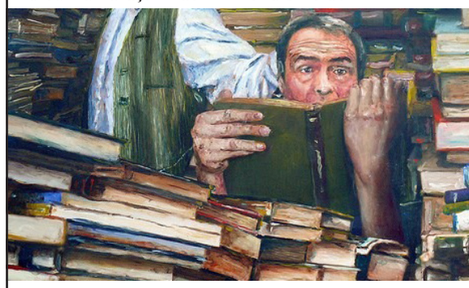

incelenen olayın ya da olgunun bir parçasıymış gibi bakmasını öğütlemesi sürecinde görmek mümkündür. Böylelikle araştırmacı kendisinin de hangi noktadan olaya yaklaştığını kendi tarihsel ve toplumsal arka planını hesaba katarak rahatlıkla görebilecek ve sonuç olarak bu geri dönüşlü süreçte nesnelliğini bozabilecek etkilerin farkında olacaktır.

Daha önce de belirtildiği gibi Bourdieu’nun düşünümsel sosyolojisinin kavramları o kadar iç içe geçmiş bir haldedir ki, tek tek tanımlanmaya çalışıldığında kavramlardan hiç birinin diğerlerinden bağımsız ele alınamayacağı görülür. Bu nedenle Bourdieu kavramlarını hep bir arada tanımlamaktadır.

BOURDIEU KAVRAMLARI

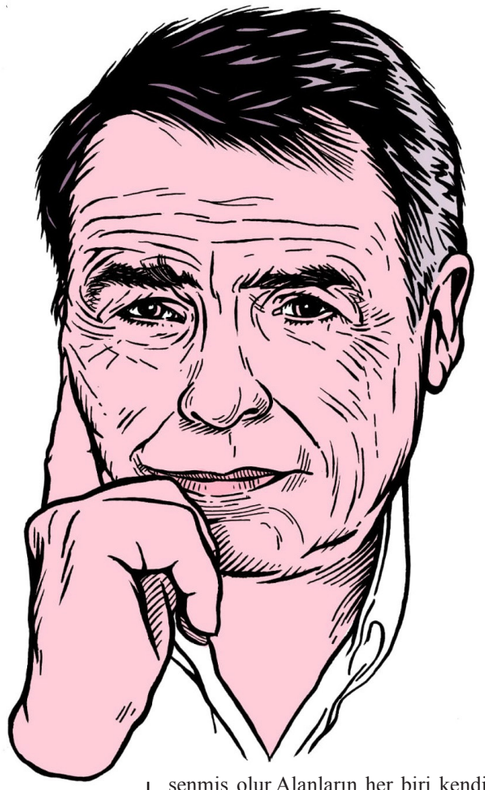

1.Oyun Metaforu ve Alan

Bourdieu oyun örneği ile bütün kavramlarını açıklamaya çalışmaktadır.Bourdieu'ya göre hayat bir mücadele alanıdır ve sosyoloji de bir dövüş sporudur.Eski bir ragbi (rugby) oyuncusu olan Bourdieu kendi sosyal hayat anlayışını aktarmak için oyun metaforuna başvurur. Ancak Bourdieu oyunla oyalayıcı şeyleri veya eğlenceleri değil, daha çok ciddi bir atletin oyun anlayışını kasteder. O, kendini oyuna kaptırmayı, başkalarıyla ve kendi sınırlarımızla mücadeleyi ve rekabeti anlatmaya çalışır.Her ne kadar bireysel mücadele etsek de, kendimizi akışına kaptırdığımız daha büyük bir şeyin parçası olduğumuzun farkında olmamız gerektiğini hatırlatır.

Bu metafora göre oyunun oynandığı yer alandır ve oyuncular oyuna katılmak için o oyundan elde edilebilecek bazı çıkarlara sahip olmalıdırlar. Bu çıkarları 'illusio' kavramı karşılar. Oyuna dahil olmak demek onu oynanmaya değer bulmak demektir. Oyuna dahil olarak bu değer sorgulanmadan alanın yerleşik düzeni (kuralları) tanınmış ve benimsenmiş olur.Alanların her biri kendi iç mantığı ve değer potansiyeline sahip olduğu için, her bir alanın işleyişinde, sosyolojik belirleyiciliğe sahip olan "oyunun kuralları" söz konusudur. Bir alanın varlığı yeterli sayıda kişinin bir toplumsal oyuna katılımıyla oluşur. Her oyuncu oyunda kullanılmak üzere elinde bazı kozlar bulundurur ve bu kozları da Bourdieu'nun 'sermaye' kavramı karşılar.Sermayeler içinde bulunulan duruma göre farklı önemlere sahip olabilirler. Bu önem durumuna göre sermaye tiplerinin pratikteki toplamı simgesel sermaye oluşur ve bu sermayeler bütünü oyuncuların ellerindeki kozlar olarak işlev görürler. Her koz (sermaye) farklı oyunlarda farklı işlev görür.

2.Habitus

"Habitus; bilinçlilik gerektirmeyen bir bilme biçiminin, planlı olmayan bir niyetliliğin/yönelmişliğin, kişinin açıkça ifade etmeden de geleceğe yönelmesini mümkün kılan dünyadaki düzenliliklere pratik hâkimiyetin bir ilkesidir (Bourdieu, 2007, s. 48)." Habitus kavramı, Bourdieu sosyolojisinde edinilmiş olan, bedende cisimleşen bir şeydir. Hem bireyi şekillendiren hem de bireyin eylemleri tarafından şekillendirilen karşılıklılık durumudur. İnsanların belirli kültürler veya alt kültür içerisinde yaşamaları sonucunda zihinlerinde sahip oldukları temel bilgi stokunu anlatır. Bu yüzden işçi sınıfı kökenli biri kendi davranışı içinde bu çevrenin etkisini taşıyacaktır. Bourdieu bunu, bireyleri içerden yöneten yapılaştırıcı bir mekanizma olarak tanımlar.Birey, habitus sayesinde farklı ihtimaller karşısında çözüm üretme yeteneği kazanır. Dolayısıyla birey hem yapılaşmış bir sınıflamanın içerisinden gelmekte hem de yapılaşma sürecinde olan bir sınıflamayı inşa etmektedir. Birey daha önce yaptığı/yapılan şeyleri tekrar ve tekrar yaparak habitusu da yeniden üretmiş olur. Belirli durumlar ve tecrübelerimiz, dünyaya, bilgi ve kaynaklara yaklaşımımızı derinden etkiler. Böylece habitus, bireyin içinde yer aldığı toplumsal bağlamının etkisini harekete geçiren bilişsel ve güdüsel bir mekanizma halini alır.

3.Sermaye

Alanın iki boyutu vardır; güç etkisi ve mücadele.Bourdieu sınıflar arasındaki çatışmayı açıklayabilmek için çatışma alanları belirler. Bu alanlar mevkiler arası ilişkilerden oluşur ve güce göre şekillenirler. Bu gücün dağılımı da sermayelerin dağılımına göre değişir.Sermaye; ekonomik, toplumsal ve kültürel olmak üzere üç tiptir. Kısaca tanımlamak gerekirse; ekonomik sermaye, ekonomik kaynaklar anlamına gelir. Toplumsal sermaye, toplum içerisindeki ilişkiler bütününü yansıtır. Kültürel sermaye ise eğitim yoluyla öğrenilmiş tüm kabulleri, davranış kalıplarını, kısacası toplumun özünü içerir. Simgesel sermaye; diğer sermaye tiplerinin herhangi birinin, algı kategorileriyle kavrandığında büründüğü biçimdir.

Zayıfların Silahı Her Zaman Zayıf Bir Silahtır

Kaynakça

ÖZSÖZ, C. (2015). Pratik, Kültür, Sermaye, Habitus ve Alan Teorileriyle Pierre Bourdieu Sosyolojisi, Ankara: Anadolu Üniversitesi

ÖZSÖZ, C. (2007). Pierre Bourdieu'nun Temel Kavramlarına Giriş, Sosyoloji Notları, 1, s. 15-21

PALABIYIK, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde "Habitus", "Sermaye" ve "Alan" Üzerine, Liberal Düşünce, 61-62, s. 121-141

BOURDIEU, Pierre (1997) Televizyon Üzerine, Çev. Turhan Ilgaz, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul

PIERRE BOURDIEU: HABİTUS

Hatice ŞANVERDİ Der Ki;

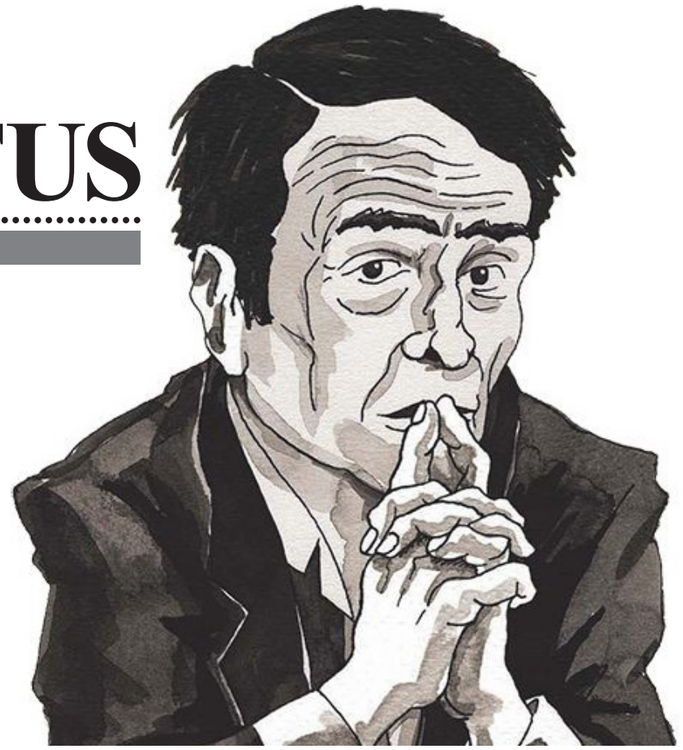

Fransız sosyolog, antropolog ve felsefeci Pierre Bourdieu'nun sosyolojisini anlamak için öncelikle onun kavramlarını anlamak, pekiştirmek gerekir. Çağının en girişken, en üretken teorisyeni olan Bourdieu bazı akademisyenler tarafından çok iyi anlaşılmakta bazılarıtarafındanda tartışılmaktadır. Özellikle onun sosyolojisinin temelini oluşturan habitus kavramı geniş anlaşılmalara ve yorumlanmalara açık ve kaygan bir kavramdır. Habitus kavramı, Bourdieu'nun teorik çerçevesinin merkezinde yer alır. Bu kavram ilk defa Bourdieu tarafından kullanılmasa da diğer düşünürlerin kullanımından farklı ve daha belirleyici bir rol yüklemiştir. Habitus, sosyal dünya hakkında düşünme yollarını şekillendiren bir dizi derin oturmuş ikilemi aşmayı amaçlamaktadır.Türkçeye içselleştirilmiş eylemler diye çevrilebilir. Bourdieu'ya göre bireyin pratikleri, yaptığı hareketler sosyal yapıdan etkilenir ve her hareket sosyal yapıyı yansıtır. Bireyin sosyal dünyayı algılamalarına, onu anlamalarına ona değer atıf etmelerine aracılık eden içselleştirilmiş şemalar ile donatılmıştır. Habitus toplumsal dünyanın "yapıların içselleştirilmesinin ürünüdür" (George Ritzer 2014;527).Sosyal, sembolik, kültürel ile ekonomik kapitaller bireyin habitusunu belirler. Habitus sizin sınıfınızın size verdiği, içselleştirdiği özelliklerdir.

Yine Bourdieu'nun geliştirdiği ve diğer kavramlarının daha kolay açıklanması için ürettiği oyun metaforu kavramında habitusu şöyle açıklar; "oyunun oynandığı yer alandır. Kişilerin sermayesine göre alandaki güç ağırlığı kazanma/kaybetme şansı farklılık gösterir. Oyun sırasında oyuncuların geliştirdikleri stratejiler ise habitus kavramına denk düşer. Bu stratejiler, başarıya götüren belli formüller değil süreç içerisinde şekillenen yatkınlıklardır(-Bourdieu ve Wacquant 200382-83).

Habitusa hayatımızdan örneklerle de açıklayabiliriz. Örneğin, birey kendi yaşadığı mahalleye veya semte alışır. Mahalledeki marketin nerde olduğunu, pastanenin, fırının, çöp kovalarının vs. nerde olduğunu bilir ve içselleştirir. Zamanla artık hiç düşünmeden istediği yöne doğru yönelir. Evden çıkarken bireyin gözünü bağlasalar bile marketin nerede olduğunu, pastanenin, fırının çöp kovalarının nerde olduğunu çok zorlanmadan bulabilir. Ama o mahalleye yeni taşınmış bir birey marketin ve diğer yerlerin nerde olduğuna hemen alışamaz. İlk zamanlarda hep kafası karışır ve zamanla alanı içselleştirmeye başlar, yönlerini kolayca bulur. İşte habitus budur "Bireyin zorluklar sonucu vardığı çıkmazlardan kurtulmasına, bireyin sosyal dünyadaki yerini bulmasına çözümlemeler sunan ilkedir"(Bourdieu, 2002 s.538). Günümüz dünyasında birçok örnek daha verebiliriz. Örneğin bireylerin kendi ürettiği dijital medya dünyası; bireyler sosyal medya dünyasını etki ederler ve sosyal medyada bireylerin dünyasına etki ederek habituslarını şekillendirirler. Örnekleri bu şekilde çoğaltabiliriz. Kısacası habitus aktörün yaşadığı sosyal dünyayı anlaması ve anlamlandırmasıdır.

> ***Gündelik yaşamda zamanımızı başkalarının eleştirmekle geçiririz.Hakaret bir nesneleştirme dir başkasına tercihen gizlice özelliklerinden birine indirger onun hakikatini indirdiğiniz söylenir.***

Kaynakça

BOURDIEU, P. (1997) Toplumbilim Sorunları (Çev: Işık Ergüden) İstanbul: Kesit Yayıncılık.

BOURDIEU, Pierre (2000), Televizyon Üzerine, Çev. Turhan Ilgaz, istanbul, Yap› Kredi Yayınlar›.

BOURDIEU, P.(2002) "On marge sreategres" population and development Riview . sayı 2213

KÖSE, D. D. (2013). "Neoliberal Estetik"ten "Habitus"a Bourdieu ve Popüler Kültür.

PALABIYIK, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde "Habitus", "Sermaye" ve "Alan" Üzerine. Liberal Düşünce.

STEPNISKY, G. R.-J. (2014). Sosyoloji Kuramları. Ankara: De Ki Yayınevi.

PIERRE BOURDIEU'NUN KAVRAMLARI IŞIĞINDA

“ TOPLUMSALLAŞMA DEĞERLENDİRMESİ ”

Tufan KARAMAN Der Ki;

“Gerçek bir insan pratiği bilimi, eyleyicilerin gündelik hayatlarında kulandıkları algı ve değerlendirme kavramlarını da gün ışığına çıkarmalıdır.”

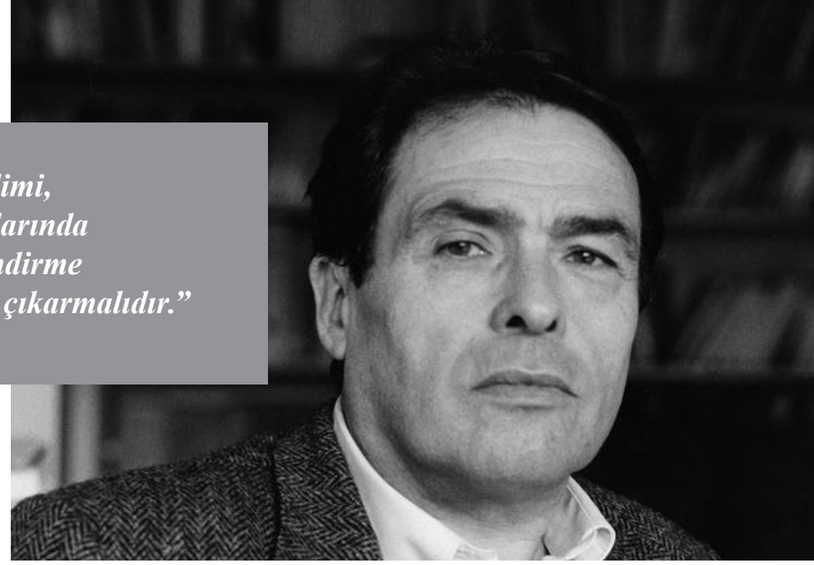

Ziya Gökalp'in Türkiye CumhuriPierre Bourdieu'nun Kavramları Işığında “Toplumsallaşma”

Toplumsallaşma, norm ve değerlerin içselleştirilip, öğrenilerek dışsallaştırılıp ve gelecek nesillere nesnelleştirerek satılmasıdır. Toplumsallaşmanın aracıları aile,okul,arkadaş ve kitle iletişim araçlarıdır. Asli ve tali olmak üzere toplumsallaşma devam eder. Asli toplumsallaşma bireyin çocukluk döneminde öğrendiklerini içselleştirdiği periyottur. Bu periyotta aile ve okul toplumsallaşmada etkin rol oynamaktadır. Tali toplumsallaşma ise çocukluk döneminde öğrendikleriyle birlikte yeni öğrendiklerini yorumlayarak toplumsallaşma yolunda emin adımlar attığı dönemdir. Bu dönemde ise arkadaş çevresi ve kitle iletişim araçları bireyin toplumsallaşmasında etkin rol oynamaktadır.“-Toplumsallaşma,insanın toplumsal bir varlık haline gelerek toplumun üyesi olması ve kazandığı toplumsallığı hayatı boyunca sürdürmesi sürecidir”(Akın,2016;129). Değişik kavramlarla anlatılan toplumsallaşma özünde toplumsal yapıyı ayakta tutacak bireyler yetiştirmekten bahseder. Bourdieu'ya göre toplum, birçok alanın birleşiminden meydana gelmektedir. Dolayısıyla toplumsallaşma ilk olarak alanda başlar sonrasında en kapsamlı alan olan toplumda devam eder. Toplumsallaşma bireyin ömrü boyunca devam eder. Toplumsallaşma birey için beşikte başlayıp mezarda biten bir olguyken toplum için süreklilik arz etmektedir.

Alan

Toplumsallaşmadan bahsederken sadece tek bir toplumsallaşmadan bahsedemeyiz. Toplumsallaşmanın türleri vardır; siyasi toplumsallaşma, ekonomik toplumsallaşma, kültürel toplumsallaşma ve dini toplumsallaşma şeklinde sıralayabiliriz. Bourdieu için toplumsallaşma türleri alanı temsil etmektedir. Bourdieu toplumsallaşma mekanlarına “alan” kavramını kullanmaktadır. “Bourdieu, bir alanın, yapılanmış bir toplumsal uzam, bir güç alanı olduğunu ve aynı zamanda bu güçler alanını dönüştürmek veya korumak için verilen mücadelelerin alanı olduğunu belirtir”(Bourdieu, 1997, s. 46-47). “Alanların her biri kendi iç mantığı ve değer potansiyeline sahip olduğu için, her bir alanın işleyişinde, sosyolojik belirleyiciliğe sahip olan “oyunun kuralları” söz konusudur”(-Palabıyık,2011,s.136). Alanlarda devam eden mücadeleler bir toplumsallaşma mücadelesidir. Her alan bir toplumsallaşma mekanıdır. Alanların sınırları toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Ekonomik alan dini alana, dini alan kültürel alana etki etmektedir. Alanda süren hayatta kalma mücadelesi belirli kurallar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bourdieu bu kurallara “doxa”, verilen mücadele sonucunda elde edilecek çıkarlara ise “illusio” kavramını kullanmaktadır. Toplumsallaşma açısından doxa “normları” temsil etmektedir. Normlara uyum sağlayarak sosyalleşmesini gerçekleştiren birey ise illusio olarak “başarılı sosyalleşmeyi” gerçekleştirmiş olur.

Habitus

“Birey doğduğu andan itibaren, kendisini kurulmuş bir yapı içerisinde bulur. Birey kendisini toplumsal uzamda, nesnel yapılara doğrudan konumlandırır. Bireyin varlığını devam ettirebilmesini ve kendisini yeniden üretebilmesini sağlayan, bireye eylem yetisi veren habitustur”(Dursun,2011,s.77). Alanlar habitusun oluşmasında etkilidir. Toplumsallaşmanın seyri içinde bulunduğu yapıya,habitusa göre şekillenir. İçerisinde bulunduğu habitusun fikri, düşünce yapısı sosyalleşen bireye olduğu gibi aktarılır. Bu düşünce yapıları ve fikirler kültürel,-siyasal,ekonomik ve dini alanlardan aktarılır. Sosyalleşen birey eylemlerini içerisinde bulunduğu topluma göre gerçekleştirir. Örneğin, ataerkil bir toplumda dünyaya gelen bir çocuk kızlara karşı bir üstünlük kurma güdüsü ile yetişir ve davranışlarıyla birlikte bunu hissettirir. Toplumsal pratikler toplumsal yapılara göre şekil almaktadır. Habitus, toplumsallaşma devam ettikçe kendisini sürekli yeniden üretmektedir. “Habitus, toplumsallaşma dolayısıyla topluma yeni üye olan bebeklere, çocuklara ve gençlere aktarılmakta; aynı zamanda toplumsal pratiklerini gerçekleştiren yetişkinler tarafından sürekli üretilmektedir”(Akın,2016,s.69). Habitus bireyin benliğinin ve kimliğinin oluşmasını sağlamaktadır. Habitusun kendi içerisinde sınırları vardır. Habitusun bireye sunduğu benlik ve kimlik, birey için aşılmaz sınırlar oluşturabilmektedir. Örneğin; Mahpushanede doğan bir çocuk asli toplumsallaşmasını mahpushanede tamamlarsa, dışarıya çıktığında aldığı kararlar ve davranışlarında umutsuzluk, karamsarlık duyguları ağır basar. Habitusun çizdiği sınırlar bu noktada önem arz etmektedir.

Sermaye

Toplumsallaşma açısından sermaye, bireyin içine doğduğu alan ve habitusa dair edindiği bilgilerdir. Birey bu bilgileri kullanarak toplumsallaştırmayı gerçekleştirmektedir. Bu noktadan bakıldığında toplumsallaşmayı bir sermaye aktarımı olarak görülebilir. Bourdieu sermayeyi; kültürel,sosyal,ekonomik ve simgesel olarak dörde ayırmaktadır. Ekonomik sermaye,salt ekonomik kaynakları ifade eder. Ekonomik sermaye daha çok maddi devamlılığı sağlamak için kullanılmaktadır. Kültürel sermaye bir alanda gücü elinde bulunduranların eğitim yoluyla ailelere ve dolayısıyla bireylere aşıladığı yapıdır. Kültürel sermaye sosyalleşmeden daha çok kültürün korunup aktarılmasına önem vermektedir.“Sosyal sermaye Bourdieu'nun, bireyin bir toplum, topluluk, grup vb. yapılar içerisindeki eylem/söylem yeteneğini, grup ilişkileri ve bu ilişkiler içerisinde bireylerin konumlandıkları pozisyonların, bu bireylere getirilerini açıklamak amacıyla ortaya koyduğu bir kavramdır”(Dursun,2011,s.90). Sosyal sermayede önemli olan bireyler arası etkileşim ve ilişkilerdir. Bu ilişkiler sayesinde sermaye aktarımı sağlanmaktadır. Sermaye aktarımının gerçekleşmesi sayesinde başarılı toplumsallaşma sağlanmış olmaktadır. Simgesel sermaye ise diğer sermaye türlerini içerisinde barındırmaktadır. Örneğin; eğitimini tamamlayan bireyler için verilen diploma bir simgesel sermayedir. Bireyin kültürel, sosyal,ekonomik, ve simgesel sermaye aktarımı sosyalleşmenin devamlılığını sağlamaktadır. Fabrikalarda üretim için gerekli olan teknik bilgi nasıl ehemmiyetliysetoplumsallaşma açısından sermaye kavramı da bu noktada önem arz etmektedir.

Sonuç

Toplumsallaşma, dünyaya gelen her bireyin içinde bulunduğu topluma adapte olma sürecidir. Toplumsallaşmanın kendi içinde türleri bulunmaktadır. Toplumsallaşmanın türleri Bourdieu'nun nazariyesinde alana tekabül etmektedir. Her alan bir toplumsallaşma mekanıdır. Bu alanlar ekonomik, kültürel,siyasal ve dini şeklinde sıralanabilir. Alanın sınırları toplumdan topluma değişiklik göstermektedir. Alanlar içinde süren hayatta kalma mücadelesi toplumsallaşma çabasıdır.

Bireyin içerisine doğduğu yapı, bireyin eylemleriyle sıkı sıkıya bağlıdır. Bourdieu bunu habitus kavramıyla açıklamıştır. Habitus genel anlamıyla bireyin yaşamını sürdürdüğü alandır. Toplumsal yapılar ile toplumsal pratikler arasındaki uyum toplumsallaşma ile gerçekleşmektedir. Toplumsal pratiklerin toplumsal yapılarla uyumsuzluk gösterdiği yerlerde anomi gözlemlenir. Toplumsal yapılar ile toplumsal pratiklerin birbiriyle uyumu toplumsallaşmanın yanında habitusunda devamlılığını sağlamaktadır. Son olarak Bourdieu'nun sermaye kavramı toplumsallaşma açısından olmazsa olmazıdır. Birey içerisinde yaşadığı alan ve habitusa dair bilgileri,normları değerleri içselleştirerek bir sermaye oluşturmaktadır. Biriktirdiği sermayeyi etkileşimlerle nesnelleştirerek dışsallaştırmaktadır. Bourdieu açısından bakıldığında toplumsallaşma için sermaye aktarımı denilebilir. Sermaye aktarımının başarılı bir şekilde sürdürülmesi toplumsallaşmanın sağlıklı bir şekilde devamlılığını sağlamaktadır.

Sonuç olarak Bourdieu'nun kavramlarına bakıldığında yapıyı ön plana alan bir tavır sergilemektedir. Alan habitus ve sermaye kavramlarında bu rahat bir şekilde hissedilmektedir. Toplumsallaşma, yapının korunup sürdürülmesiyle devamlılığını sağlayacaktır. Pierre Bourdieu'nun kavramları toplumsallaşmayla çok yakından ilgilidir. Toplumsallaşmada yapıyı ön plana aldığı için birey etkisiz gibi kalmıştır. Bireyde toplumsallaşmada önemli rol oynadığı için hakettiği değer gösterilmelidir.

Kavramların aşikar olması, onları sorgulamalardan koruyan bir uyumun sonucudur.

Kaynakça

AKIN Mahmut Hakkı(2011), Toplumsallaşma Sözlüğü, Çizgi Yayınevi:Konya

BOURDIEU Pierre,(1997). Televizyon Üzerine. Çev. Turhan Ilgaz. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

DURSUN Onur, Toplumu Pierre Bourdieu İle Düşünmek,Global Media Journal TR Edition, 8 (16) Bahar/Spring 2018

PALABIYIK Adem, Pierre Bourdieu Sosyolojisinde “Habitus”, “Sermaye” ve “Alan” Üzerine,Liberal Düşünce, Yıl 16, Sayı 61-62, Kış-Bahar 2011, s. 121 - 141

BOURDIEU'NUN BEĞENİSİ, MUSK'IN TESLASI

Samet Talha TURGUT Der Ki;

Giriş

Bu çalışma sosyal bilimler içerisinde önemli bir yere sahip olan P. Bourdieu'nün sosyolojisinde etkin olarak kullandığı habitus ve sermeye kavramları ile Elon Musk 'ın tabiri ile "Geleceği yönlendirecek teknolojilerde sınırları aşmak" için tasarladığı Tesla marka otomobillerin, bireyleri birbirinden ayıracak şekilde işlevi olup olmadığını, dolayısıyla kültürel bir eşitsizliğe neden olup olmadığını analiz etmeye çalışacaktır.

Öncelikle P. Bourdieu hakkında genel bir açıklama yapılacak, Bourdieu sosyolojisinde bu üç kavram anlatılacaktır. Daha sonra teknoloji sektörü ile otomotiv sektörünün bir araya gelmesiyle ortaya çıkan Tesla otomobillerin ne olduğu, nasıl bir önem teşkil ettiği açıklanacaktır. Çalışmanın son kısmında ise Bourdieu'nun kavramları ile Tesla'nın analizi yapılacaktır.

P. Bourdieu, 1930'da Fransa'nın güneyindeki Denguin'de doğdu. Felsefe okumak için 1950'li yılların başında Paris'e geldi. Ancak mezun olduktan kısa bir süre sonra Durkheim ve Foucault'un yaptığı gibi sosyal bilimlere döndü. Bourdieu 1960'da Paris'e geldi. Paris'te bulunduğu yıllar boyunca özellikle Batı devletleri ile ilgili çalışmalar yaptı ve "kültürel sermaye" dediği kavramı ortaya çıkarttı. Birçok konuda çalışmalar yapan Bourdieu 30'dan fazla kitap, 400'e yakın makale yazmıştır. 2002 yılında Fransa'da hayatını kaybetmiştir. Bu çalışmayı nitelikli hale getirebilmemiz için öncellikle kullanacağımız kavramlarının hangi anlama geldiğini ve Bourdieu'nun bu kavramlarla ne anlatmak istediğini bilmemiz gerekiyor. Bu yüzden "habitus ve sermaye" kavramlarını inceleyelim.

Habitus Kavramı

Teori kısmına Bourdieu'nun kuramında merkezi olarak yer kaplayan "Habitus" kavramından başlayalım. Bireyler toplumu anlamak veya anlamlandırmak için belirli şemalara ihtiyaç duyarlar. Habitus bu şemaların meydana geldiği sosyal oluştur. Bourdieu habitus kavramı ile nesnel olan ile öznel olan arasındaki, birey ve toplum arasındaki karşıtlığı aşmayı amaçlamaktadır. Habitus, bireyin sosyal dünyayı anlamasını sağlar. Herhangi bir bireyin sahip olduğu habitus, o bireyin hayatı boyunca kazanılır. Bourdieu'ya göre habitus hem sosyal dünyayı üretir, hem de sosyal dünya tarafından üretilir. Bir tarafta habitus yapılandıran bir yapıdır, sosyal dünyayı yapılandırır. Diğer yandan yapılanmış bir yapıdır, yani sosyal dünya tarafından yapılanmıştır. Başka bir deyişle, habitus çift taraflı bir diyalektik içerir: Dışsal yapıların içselleşmesi ve bireye içkin şeylerin dışsallaşması söz konusudur.

Sermaye Kavramı

Habitus kavramının devamında Bourdieu, bir kavram daha geliştirmiş ve birçok eserinde toplum içerisindeki güç dengelerinin baskı olmadan nasıl sürdürüleceğini incelemiştir. Marx'ın kuramına ek olarak ekonomik ilişkilerin aslında başka şeylere gizlendiğini belirtmiştir. Sermaye kavramı sosyolojide Marx'ın sürekli kullandığı bir kavramdır. Marx sermayeyi sadece iktisadi bir boyutta ele almıştır. Ona göre sermaye sadece burjuvaya katkı sağlayan taşınamaz varlık, donanım, makineler, binalar ve benzeri fenomenlerdir.

Bourdieu'ya göre ise sermaye kavramı tümüyle şekil değiştirmiş ve "sosyal" bir anlama dönüşmüştür.. "Bourdieu için sosyal sermaye, kişinin bir toplumsal alana katılımını ve katılımından sonraki bu alan içerisinde rekabetin getirdiği özel kazançlara ulaşmayı mümkün kılan bir kaynaktır." (Palabıyık, 2011:132) Bourdieu dört çeşit sermaye türü tanımı yapar. Bunlar ekonomik, toplumsal (sosyal), kültürel ve simgesel sermayedir.

Habitus ve sermaye kavramlarının Bourdieu sosyolojisinde ne anlama geldiğini inceledik. Çalışmamızın bundan sonraki kısmında ise Tesla şirketinin ürettiği bu elektrikli otomobillerin toplumsal hayata etkisine bakalım. Bunun için öncelikle Tesla şirketinin nasıl ortaya çıktığını, ne tür faaliyetler yaptığını ve amacının ne olduğunu inceleyelim.

Bir Otomobil Olarak Tesla

Bir Amerikan şirketi olan Tesla Motors, 2003 yılında bir grup elektrik mühendisi tarafından kurulmuştur. Şirketin amacı şimdiye kadar yapılmış en iyi elektrikli otomobili yapmak ve benzini bu sektörden kaldırmaktır. Tesla'nın diğer otomobil şirketlerinden en önemli farkı ise yalnızca elektrik ile çalışan ilk seri üretim otomobildir.

Tesla'nın kurucularından olan Elon Musk yaptığı bir röportajda, ürettikleri bu elektrikli otomobillerle dünyada bir ulaşım devrimi yaratmayı ve kitlere bu elektrikli araçları sunmayı amaçladığını belirtir. Şirketin kurulduğu günden beri insanların görüşlerini önemsediği ve tavsiyeleri dikkate alarak ilerlediğini söyleyen Musk, şirketin ürettiği ilk otomobilin öncelikle amacının, elektrikli otomobiller hakkında insanların kalıp yargılarını kırıp, az sayıda üretse bile kaliteli ve pahalı araçlar olduğunu söyler.

Peki, Bourdieu'nun sosyolojik perspektifinden bakıldığında, bu elektrikli ve göreceli olarak pahalı sayılabilen Tesla şirketinin otomobilleri farklı sınıflardan insanlar için aynı anlama mı geliyor?

Farklı zevkler, beğeniler, farklı sınıfsal pozisyona sahip bireylerin varlığına işaret edebilir. Bourdieu, üst sınıfları vasıflandıran ve onlarla özdeşleşen mümtaz beğeniyi tanımlar ve bu sınıflar içindeki farklı yaşam tarzlarının kompozisyonunun farklı beğenileri oluşturduğunu belirtir (Bourdieu, 1984). Tesla şirketinin kurulduğu ilk yıllarda, Bourdieu'nun üzerinde fazlaca durduğu kültürel sermaye olarak meydana geldiğini söyleyebiliriz. Başka bir deyişle elektrikli otomobillerin yakın gelecekte insanlığın kurtarıcısı olacağı ve fosil yakıtların ekosisteme verdiği zararı telafi edeceği pek çok insan tarafından kabul edilmişti. Tesla ne zaman bir fikir ve düşünce sistemi olmaktan çıkıp seri üretime geçtiyse işte o zaman aynı kültürel sermayeyi paylaşan fakat farklı ekonomik sermayesi olan insanlarca ciddi bir ayrılığa sebep oldu.

Tesla'nın asıl amacının ürettikleri elektrikli otomobillerle dünyada bir ulaşım devrimi yaratmak ve bireylere üretilen bu elektrikli otomobilleri sunmak olduğunu söylemiştik. Peki, şirketin kuruluş gayesi böyleyken, neden otomobillerin satışa sunulduğu günden itibaren bir ayrılığa sebep oldu? Bu sorunun cevabı açık aslında "para/ekonomi sermaye". Bourdieu'ya göre tahakküm sınıfı elinde bulundurduğu tüm sermaye çeşitleri ile diğer sınıflara bir baskı uygular. Toplumsal sınıfın damgasını taşıyan statü, güç ve iktidar ilişkileri, kültürel/ekonomik tercihler, zevkler (spor, müzik, dans, beslenme biçimleri, hobiler vb.) ve beğeni yargılarından oluşan değerler setini içinde barındırır. Başka bir deyişle, tahakküm sınıfı tartışılmayan zevkler ve renkler yaratır. Tesla'nın oluşturulma amacının ardında ekolojik güdüler de yatsa bugün Tesla satın alan insanların bu gayeyi paylaşmaktan ziyade bugüne ve geleceğe dair yaratılan bir beğeniye sahip olmak, ortak olmaktır denilebilir. Satışa sunulan Tesla'lar çok pahalı olduğu için sadece elinde yeterli miktarda para bulunduran tahakküm sınıfı sahip olabildi. Bunun sonucunda yine tahakküm sınıfının beğenisi başat hale geldi diyebiliriz.

Sonuç

Tesla elektrikli otomobil sektöründe bu zamana kadar hiç yapılmamış bir hızla seri üretim hattında otomobil üretti. Şirketin başlangıç amacının göreceli olarak masum ve çevreci olduğunda hemfikiriz. Fakat daha sonra şirketin ön sipariş alarak ilk otomobillerini piyasa sürmesi toplumsal bir ayrılığa sebep oldu. Bununla birlikte Bourdieu'nun da çalışmalarında bahsettiği bir tahakküm ilişkisi meydana geldi. Bu ilişkiye göre ekonomik sermayeyi elinde bulunduran üst sınıf neyi nasıl istediğine göre dünyayı şekillendirecek, yeterince kapitale sahip olamayan diğer sınıflar ise bu üst sınıfın beğeni tahakkümüne boyun eğmek durumunda kalacaktır.

Başka bir perspektiften bakılacak olursa, Tesla'nın ekolojik düzenin korunmasını hedefleyen bu amacı, gelişen teknoloji ve imkanlar dahilinde mümkün hale gelebilecek görünüyor. Hasılı; Tesla tahakküm sınıfının başat beğenisi olmaktan çıkıp, herkes için erişilebilir bir beğeni haline gelebilir. Tabi bunu sadece zaman gösterebilir.

Kaynakça:
Bourdieu, P. (1984). Distinction. Translated by Richard Nice. Cambridge, MA: Harvard Univer.
Gökmen, M. Y. (2017). Tesla Nasıl Dünyanın Bir Numaralı Otomobil Firmasına Dönüştü? https://www.redbull.com/tr-tr/tesla-hakkinda-her-sey, erişim tarihi 08.03.2019.
Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde "Habitus","Sermaye" ve "Alan" Üzerine. Liberal Düşünce, 16(61-62), 121-141.

PIERRE BOURDIEU'NUN
HABİTUS ve ALAN KAVRAMI

İsmail GEVEN Der Ki;

İkinci Dünya Savaşı-sonrasının sosyolog kuşağı arasında, eyleyici/yapı sorununu sosyolojisinin merkezine yerleştirenlerin başında gelir. O, eylem ve yapıyıdiyalektik bir ilişkide birleştirmeyi önererek, ister mikro etkileşim yapıları olarak isterse makro düzeyde kültürel, sosyal veya ekonomik etkenler olarak tanımlansın, insan eyleminin dışsal faktörlerin doğrudan, aracısız bir yansımasıymış gibi kavramsallaştırılmasına karşı çıkar. Aynı zamanda Bourdieu, eylemi basit bir biçimde insan eyleminin iradeci ve rasyonel-aktör modellerince varsaydığı üzere, bilinçli yönelimler ve hesaplama gibi içsel etkenlerden kurulu olarak görür.

Bourdieu bu ikilemi eylem kavramsallaştırmasıyla aşmayı ister, çünkü insan eylemliliğinin mikro ve makro, iradeci ve determinist boyutları karşılıklı özel açıklama biçimleri olarak izole edilmiş olmaktan ziyade tek bir kavramsal akıma katılmıştır. Böylece Bourdieu, eylemi kültüre, yapıya ve iktidara bağlayan yapısal bir pratik kuramı önerir". Bu kısa girişten sonra denilebilir ki Bourdieu denilince akla ilk gelen onun kavramlarla kurduğu ilişki ve yüklediği anlamlardır. Nev-i Şahsına münhasır bir jargonla kavramların içini doldurması anlaşılmasını zor kılmaktadır. Nitekim Amman'ın dediği üzere "Gerçekten Bourdieu sosyolojisi, ona ciddi bir biçimde eğilmeyenlerin anlayamayacağı ölçüde girift ve sentetiktir". Bu dil kullanımı ise onu değerli kılan en önemli husustur.

1. Habitüs (habitus)

"Pierre Bourdieu'nün Outline of a Theory of Practice'de (1977) toplumsal yapılar ile toplumsal pratik (ya da toplumsal eylem) arasındaki bağı oluşturduğunu düşündüğü, bir dizi edinilmiş düşünce, davranış ve beğeni kalıpları

Eğer Sosyolog Her Zaman Biraz Rahatsızlık Veriyorsa, Bunun Nedeni, Bilinçsiz Kalınması Yeğlenen Şeylerin Bilincine Varmaya Zorlamasıdır.
Pierre Bourdieu

için kullanılan bir kavram" . Bourdieu'nün Habitus kavramı, insanların belirli kültürler veya alt kültür içerisinde yaşamaları sonucunda zihinlerinde sahip oldukları temel bilgi stokunu anlatır. Bu yüzdeninsanlar kendi davranışı içinde içerisinde bulunduğu çevrenin etkisini taşıyacaktır. Başka bir deyişle, "belli bir zaman ve mekâna ait sosyal koşulların kafamıza yerleştirdiği kazanılmış niteliklerin, algı, takdir ve eylem şemalarının bütünü olarak tanımlanabilir".

Pierre Bourdieu'ye göre habitus üç farklı şablondan meydana gelir: Bireylerin sosyelleştikleri süre içinde az çok bilinçsiz bir şekilde içselleştirilmiş ve benimsemiş olduğu idrak (dünyanın nasıl algılanacağına dair), değerlendirme (nasıl değerlendirileceğine dair) ve eylem. Habitus'un iki farklı boyutu vardır. Bir yandan "dışsallığın içselleştirilmesi"dir: Sosyelleşme aracılığıyla sosyal dünyanın yapılarının içselleştirilmesi. Örneğin bir toplumda, toplum tarafından sınırları çizilmiş davranış örüntülerinin ve kültürel kalıpların eylemle birleşmesi ve ya eylemi belirlemesi denebilir. Diğer yandan habitus âdetleri yaratan 'yapılandırıcı yapı' rolü nedeniyle "İçselliğin dışsallaştırılmasını" sağlar. Bu ikinci boyutu ile faillerin rolün keşfedilmesinin kapısını aralar. Bu açıklamalar ışığında habitus, bireyin içinde bulunduğu bir durumda, düşünmeye gerek duymadan, toplumsal bağlamın sınırlarını çizip oluşturduğu davranışları eyleme geçirmelerini bekler. Diğer yandan ise "kendi üretimimizin sosyal şartlarını 'yeniden üretmemizi' sağlayan, bir dönüştürücü makinedir".

Habituslar, herkesin içinde bulunduğu toplumsal yaşam koşullarına ve izlediği toplumsal yola göre değişiklik gösterir.

2. Alan (Champ)

Toplumsal dünyayı tasvir etmek için kullanılan "alan" kavramı ilk kez Pierre Bourdieu'nün 1966 çalışmasında karşımıza çıkar (entelektüel alan ve yaratıcı proje). Bir alana dâhil olan bireyler bir mücadele içine girerler. Peki, nedir bu mücadele?

"Bourdieu, bir alanın, güçlerin ve mücadelelerin alanı olduğunu, alanda neyin meşru olarak benimseneceğine dair mücadelelerin, rekabetin gerçekleştiğini söyler". Bireylergirdikleri alanın hedefine belli kurallar tarafından belirlenmiş sınırlar dâhilinde hareket etmekte ve bu özel alana ilişkin sermayeyi elde etmek ve ya elde tutmak için mücadele etmektedirler. Alan içindeki konumu belirleyen de bu alana ilişkin belirli sermayeye sahip olup olmamaktır. Alandaki mücadeleleri, alanın devamını sağlayan kurallar ve kurumlar şeklinde (örneğin soyluluk ve ya akademik unvanlar) ortaya çıkmaktadır.

Bourdieu, alan kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için oyun metaforunu kullanır. "Bir oyunda; oyuncular, onların yatırımları, çıkar amaçları, stratejileri, açıkçaifade edilmeyen kurallar (doxa), herkesin sahip olduğu kartlar vardır. Oyuncular, toplumdaki eyleyiciler, yani genel anlamda toplumdur. Yatırımları, oyun sonundaki beklentilerini (illusio, yani çıkarlarını) sağlamaya yönelik olarak riske attıkları sermaye parçalarıdır. Asıl sermaye ise, her oyuncunun ellerinde bulundurdukları kartlarıdır. Alan bu oyunun oynandığı yerdir ve kişilerin sermayesine göre alandaki güç ağırlığı, kazanma/kaybetme şansı farklılık gösterir. Oyun sırasında oyuncuların geliştirdikleristratejiler ise habitus kavramına denk düşer. Bu stratejiler, başarıya götüren belli formüller değil, süreç içerisinde şekillenen yatkınlıklardır" .

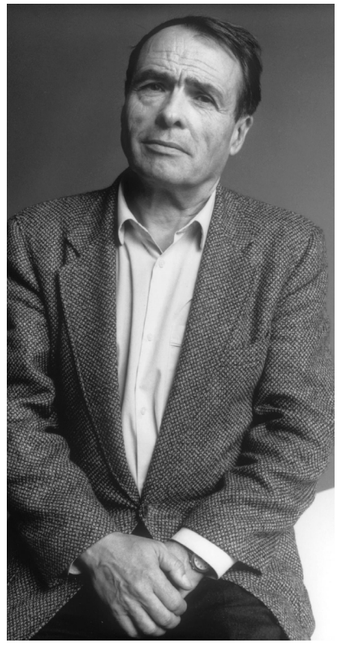

Kaynakça

Amman, Mehmet Tayfun. «Sosyal Tabakalaşma ve Günümüz Fransız Sosyolojisinin Yaklaşımları, Yayınlanmamış doktora tezi.» İ.Ü.S.B.E, 1995.

Bourdieu, Pierre, ve Locic J.D. Wacquant. Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar. İstanbul: İletişim, 2014.

Dursun, Onur. «Toplumu Pierre Bourdieu İle Düşünmek.» Global Media Journal TR Edition, 2018: 68-123.

Jourdain, Anne, ve Sidonie Naulin . Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları. Çeviren Öykü Elitez. İstanbul: İletişim yayıncılık, 2016.

Marshall, Gordon. Sosyoloji Sözlüğü. İstanbul: Bilim ve Sanat, 2000.

Meder, Mehmet, ve Güney Çeğin. «Bourdieu'yü Okumak: Post-Pozitivist Bir Sosyolojinin İmkanı Üzerine.» Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 1 (2011): 233-256.

Palabıyık, Adem. «Pierre Bourdieu Sosyolojisinde "Habitus", "Sermaye" ve "Alan" Üzerine.» Liberal Düşünce, no. 61-62 (2011): 121-141.

BİR SERMAYE ÇEŞİDİ OLARAK SAÜ SOSYOLOJİ TOPLULUĞU

Salih CANBAZ Der Ki;

Sermaye kavramı, genel tanımıyla ekonomiye vurgu yapsa da, sosyal bilimlerde son yıllarda sermaye biçimleri çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Klasik Teori'de özellikle Marx'tan aşına olduğumuz sermaye tamamen ekonomiye indirgenmişti. Bu anlamdaki sermaye "Ticari anlamda bir faaliyeti gerçekleştirmek için gerekli olan maddi imkan" olarak tanımlanabilir.

Yeni teorilerde ise ekonomik sermayenin yanısıra sosyal sermaye, kültürel sermaye, simgesel sermaye, beşeri sermaye gibi daha birçok sermaye biçiminden bahsedildiğini görüyoruz. Bourdieu de Marx gibi sermayeyi eşitsizliği doğuran faktör olarak görmüş fakat Althusser gibi ekonomik indirgemeciliğe gitmemiştir. Böylelikle Bourdieu, ekonomik sermaye dahil olmak üzere, sosyal sermaye, kültürel sermaye ve simgesel sermayeden bahseder.

Ancak Bourdieu Marksist olduğunu ısrarla inkar eder ve yapı-fail ikililiğini reddedip burada tek bir belirleyici yerine, belirlemenin karşılıklı olduğunu savunduğu için Marx'tan ziyade Durkheim ve Weber'in izleri de görülmektedir. Bu yönüyle Bourdieu, sosyolojinin kendisi üzerinde düşünebilen düşünümsel(refleksif) bir bilim olduğundan söz eder. "Ancak sosyoloji sosyolojisi yapılarak, sosyolojik yöntemler bizatihi sosyolojiye uygulanarak, entelektüel pratiğin toplumsal belirlenimlerinden bir nebze de olsa bağımsız olmak umulabilir. Bourdieu'ye göre, bu "düşünümsel dönüş" belirli bir ihtiyaca cevap verecektir" (Swartz, 2015, s. 370).

Sözgelimi belli bir ailede doğmuş olan birey, yapı(aile)nin ona kazandırdığı yatkınlık (habitus)larla belli pratiklerde bulunur ama bu durum tek yönlü gerçekleşmemekte, pratik de yapıyı etkileyebilmektedir. (Harker'dan aktaran Tatlıcan & Çeğin, 2016, s. 317)

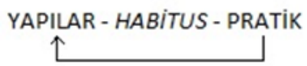

Bourdieu'ye göre habitus, bireylerin sosyalleştikleri süre içinde – çocuklukta ilköğretim, yetişkinlikte ortaöğretim- az çok bilinçsiz bir şekilde içselleştirilmiş ve benimsenmiş olduğu idrak (dünyanın nasıl algılanacağına dair) ve eylem (nasıl davranılacağına dair) şablonlarından meydana gelir(Jourdain & Naulin, 2016, s. 42).

Bourdieu insanların doğumundan itibaren belli alanlarda mücadele ettiklerini söyler, "Her alan, örneğin hukuk veya edebiyat, kendine özel oyun kuralları ve ödüllere sahiptir" ve sahip oldukları sermayeler sayesinde başarıya ulaşabildiklerini söyler(Calhoun, 2016, s. 106). Tabii bu başarı sermayelerin doğurduğu eşitsizlikten kaynaklanmaktadır.

SAÜ Sosyoloji Topluluğunun Bir Sermaye Olarak Alandaki Mücadeleye Katkıları

Meselenin Soyut kısmını geriye bıraktığımıza göre somut bir örnek üzerinden gidelim. Yukarıda, Bourdieu'nün sermayeleri eşitsizlik boyutundan ele aldığını söylemiştik. Bu kısımda ise eşitsizliği askıda tutarak sermayenin SAÜ Sosyoloji Topluluğu üzerinden başarıya olan katkısını konuşacağız. Öncelikle belirtmek gerekir ki, bahsi geçen topluluk sosyal ve kültürel sermaye özelliklerini apaçık bir şekilde taşımaktadır.

Sosyal Sermaye ve Sosyoloji Topluluğu

Sosyal sermaye kısa bir tanımla insanın çevresi anlamına gelir. Bununla birlikte sadece çevreden bahsetmek eksik kalacaktır. Çünkü tek başına çevrenin özellikleri, yığın özelliğinden öteye gidemez. Sosyal sermaye bu anlamda, insanın çevresinin ona bir şeyler kazandırdıklarıyla tam anlamını bulur. Sosyal sermaye bazen güven kazandırır, bazen başarı, bazen de daha spesifik bir şekilde örtük bir işlev olarak evlenme yolunda kapıları bile açabilir.

Bu yönüyle Sosyoloji Topluluğu'nun üyeleri her şeyden önce belli bir çevrenin içine girerek bazı işleri yapmaya başlamaktadırlar. Her an kültürel anlamda gelişen bu çevrenin içinde bulunmanın avantajlarının yanısıra, diğer üniversite topluluklarıyla sürekli iletişimde olması bakımından sosyal sermayenin iyice genişlediği görülmektedir. Nitekim, toplulukta aktif olarak çalışan öğrencilerin Türkiye'nin birçok üniversitesinin sosyoloji öğrencileriyle bağlantıda olduğu bilinmektedir.

Öğrenciliği boyunca ve mezun olduktan sonra bu sermaye sayesinde gelebilecek başarıların mahiyeti de birçok kapıyı açabilen anahtar gibi olacaktır.

Kültürel Sermaye ve Sosyoloji Topluluğu

Sosyolojinin kültürel anlamda ne kadar kapsamlı bir bilim olduğu bilinen bir gerçek olmakla birlikte, sosyoloji topluluğu da bu anlamda bölüm dışı faaliyetlerinde bile kültürel kapasitesini ortaya koymaktadır. Tartışma programlarımız, film kritikleri, tiyatro, kongrelere hem dinleyici hem de konuşmacı olarak katılım vb. faaliyetler öğrencinin sadece ders dışı alanlarda başarısını etkilemesinin yanında, derslerdeki başarısını da etkilemektedir.

Bu anlamda yoğun etkileşim içerisinde bulunduğu sosyal ortamın kazandırdığı kültürel sermaye sayesinde de öğrencilerin topluluğa katılmayan diğer öğrencilere göre derslerde daha çok başarılı olduğu gözlemlenmektedir.Çevresinde her seviyeden bilgiyle haşır neşir olan öğrenci derslerde birçok konuyu önceden duymuş olduğu için daha kolay öğrenmekte, hatta sınavlarda diğer öğrencilerden çok daha az çalışarak çok daha üstün başarılar elde edebilmektedir.

Sermayenin Gelecek Kuşaklara Miras Bırakılması

Ekonomik sermayede olduğu gibi bu bağlamda da mirastan söz etmek mümkündür. Sürekli bir önceki kuşağın tevarüsüyle başkalarının eline geçen sermaye (topluluk), her kuşakta önceki kuşağın pratikleriyle oluşturulan bir sistemin habitusuna göre kendisine yol çizmektedir. Örneğin, 2014 senesinde, Fikir Atölyesi adı altında başlatılan tartışma programları, bir önceki sosyal sermayenin kültürel mirası olarak değerlendirilebilir. Bu şekilde sürekli miras alından Topluluk, bir önceki kuşağın öğretileriyle ilerlemekte ve bir sonraki kuşağa da bir şeyler katmaktadır.

Bu olguyu belirttikten sonra, yukarıda her ne kadar eşitsizlik boyutunu askıya alacağımızı söylemiş olsak da Bourdieu, sermaye aktarımının eşitsizliğin temel faktörlerinden olduğunu belirtir(Jourdain & Naulin, 2016, s. 51). Bu görüşün tutarlı ve güçlü bir görüş olduğunun kabul ederek hakkını teslim etsem de yine de burada başarı konusunun grup düzeyinde düşünüldüğünde eşitsizlikle kıyaslanamayacağı kanaatindeyim.

Sonuç Yerine

Sosyoloji Topluluğu'nun başarı açısından rolünün anlaşıldığını varsaysak da bunun ciddiyetinin toparlama kısmında belirtilmesi gerektiğini düşündüm. Sosyoloji Topluluğu basit anlamda bireyin yaşamında bir şeyler başarmasını, girişimciliğe alışarak kapıları bizzat kendisinin açması gibi habitusları kazandırmasının yanısıra, medeniyet alanındaki terakki açısından da önemli rol oynamaktadır.

Bunlardan birincisi, derslerde genellikle içine kapanık olan öğrencinin her an tartışma ortamında bulunmasıyla kendisini bir anda geliştirmesi ve bu süreçte yaşanan sorunlar için "Ne yapılabilir?" sorusuna cevap vermeyi öğrenir.

Bunun yanında topluluğa ilk haftalarda katılım çok olsa da sonraki haftalarda katılımın düştüğünü bunun da, Herbert Spencer'ın hoşuna gidecek şekilde söylersek, zayıf olanın tutunamamasından ötürü olduğunu söylemek durumundayız. İlk defa gelen öğrenciler entelektüel bir ortamla karşılaşmakta ve bir kısım bundan korkup kaçarken, dert sahibi olan bir diğer kısım ise dertlere çare üretmek üzere kendisini de bu entelektüel çevreye uyarlama ihtiyacı hissederek geliştirmeye koyulmaktadır. Bu sebeple Topluluk sadece kendini geliştirmek için çaba sarfetmekten imtina etmeyen üyelerin tutunabildiği yer haline gelmektedir.

***

Her şeyden en önemlisi de Sosyoloji Topluluğunun bir 'imkan' olarak düşünülmesi gerekmektedir. Topluluk içerisinde kendini ifade etme, yazarlık, sanat, yöneticilik, bürokrasi, iletişim, girişimcilik, dergicilik, araştırmacılık gibi geniş yelpazelerde insanların kendilerini gerçekleştirme imkanı bulabileceği bir sosyal ve kültürel sermayedir.

Şimdi bir düşünün sosyoloji topluluğuna hiç katılmadan mezun olanla, topluluğa katılarak mezun olan öğrencinin akibeti ne olur?

Kaynakça

Calhoun, C. (2016). Bourdieu Sosyolojisinin Ana Hatları. G. Çeğin, E. Göker, A. Alim, & Ü. Tatlıcan içinde, Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi (G. Çeğin, Çev., s. 77-130). İstanbul: İletişim Yayınları.

Jourdain, A., & Naulin, S. (2016). Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları. (Ö. Elitez, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Swartz, D. (2015). Kültür ve İktidar Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi. (E. Gen, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.

Tatlıcan, Ü., & Çeğin, G. (2016). Bourdieu ve Giddens: Habitus veya Yapının İkililiği. G. Çeğin, E. Göker, A. Arlı, & Ü. Tatlıcan içinde, Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi (s. 303-366). İstanbul: İletişim Yayınları.

“Sosyolojimi Felsefeyle Güçlendirmeye, Sosyal Psikoloji, Sosyal Antropoloji Ve Sosyal Tarih İle Zenginleştirmeye, Edebiyat İle Süslemeye Çalışıyorum.”

Prof. Dr.

M. TAYFUN AMMAN’LA BİR SÖYLEŞİ

Samet AĞÇALI ve Salih CANBAZ Der Ki;

- Merhaba hocam, bizler sizleri yakınen tanıyoruz ancak sizleri tanımayan okurlarımız için kendinizi tanıtır mısınız?

Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesiyim. GATA Tıp Fakültesinden mezun olup üç yıl askeri hekim olarak görev yaptıktan sonra ayrıldım. İstanbul Üniversitesi’nde Sosyoloji doktorasına başladım. 1991’den 2019’a kadar 28 yıldır sosyoloji öğrencisiyim. Marmara Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak göreve başladığım 1993’ten bugüne kadar da sosyoloji hocasıyım. Uzun yıllar Marmara Üniversitesi’nde görev yaptım. Ayrıca Dumlupınar Üniversitesi (1994-1997) ve Arel Üniversitesi (2011-2012) Sosyoloji bölümlerinin kurucusuyum. Son beş yıldır Sakarya Üniversitesi’nde görev yapıyorum. Din sosyolojisi ve spor sosyolojisi alanlarında yüksek lisans ve doktora çalışmalarını yönettiğim, bazıları artık doçent ve profesör olan kendileriyle iftihar ettiğim elliden fazla öğrencim oldu. Lisans ve lisansüstü ders verdiğim öğrencilerim de herhalde on binlere ulaştı…

Bunu bir bayrak koşusuna benzeteceğiz. Ülkemiz ve insanımız için, çıtayı daima biraz daha yükselterek, öğrencilerimizin bizim yapabildiklerimizden daha iyisini yapmaları için gayret göstereceğiz. Kişisel anayasamın ‘değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez’ temel maddelerinden birisi son nefesime kadar “bilmediklerimin öğrencisi, bildiklerimin hocası olarak yaşamak”tır. Bu kadar yeterli mi?

- Sosyal tabakalaşmayla ilgili yazdığınız doktora tezinizde Bourdieu’ye yer verdiğinizi biliyoruz. Peki Bourdieu’yü tanıma serüveniniz nasıl gerçekleşti?

Doktora eğitiminde ders aşamasını tamamladıktan sonra sosyolojinin merkezinde yer alan bir konuda tez yapmayı düşündüm. Fransız sosyolojisini tıp öğrencisi olduğum yıllardan beri yakından takip ediyordum. Özellikle o dönemlerin çok tanınan etkili bir ismi olan Raymond Aron’un iyi bir okuyucusuydum. Yakın zamanlara kadar Fransız sosyolojisi Türkiye’de etkiliydi. 1990’ların başlarında Türkiye’de Aron birkaç eseriyle tanınıyor olsa da bir sonraki kuşağın önemli isimlerinden Alain Touraine ve Pierre Bourdieu’nün henüz hiçbir kitabı dilimize çevrilmemişti. Yaptığım ön araştırmada sosyal tabakalaşmaya dair Fransız sosyolojisinde üç farklı yaklaşım olduğunu ve bu üç ismin bu yaklaşımların en önemli temsilcileri olduğunu görünce, tez danışmanım, çok değerli hocam Prof.Dr. Mehmet Fikret Gezgin’in de teşvikiyle “Sosyal Tabakalaşma ve Günümüz Fransız Sosyolojisinin Yaklaşımları” konulu tez çalışmama başladım. Doktora tezimde Bourdieu sosyolojisine dair yazdıklarım Türkiye’de ilk defa yazılmış olan konulardır. Nitekim İletişim Yayınları’ndan çıkan Bourdieu’yü tanıtan Ocak ve Zanaat başlıklı derleme eserin sonundaki listede ilk sırada tezim zikredilmiştir. Keza Touraine’e dair yazdıklarım için de bu durum geçerlidir. Özellikle onun sosyolojik müdahale yöntemine dair yazdıklarım…

- Size göre Bourdieu’nün sosyolojideki önemi ve en önemli katkısı nedir?

Kısaca söylemek gerekirse sosyolojiye yeni açılımlar getirmesi… Kuramsal boyutta ‘objektivist yol’ ve ‘sübjektivist yol’ denilen Durkheim ve Weber’e dayanan iki kuramsal yaklaşımı uzlaştırma ve aşma çabası… Kanaatimce bu çabayı gösteren iki çağdaş sosyologdan Giddens “yapılaşma teorisi”yle bunu daha yüzeysel, Bourdieu ise “inşacı yapımcılık” ya da “yapımcı inşacılık” adını verdiği teorisiyle daha derinlemesine başarmışlardır.

Bu çaba metodolojik düzeyde niceliksel ve niteliksel araştırma yöntemlerinin birbirinin alternatifi değil, tamamlayıcısı olarak görülmesini, aynı araştırma içinde birlikte kullanılmasını sağlamaktadır. Nitekim Bourdieu araştırmalarında bunun başarılı somut örneklerini göstermiştir.

Bourdieu’nün bir başka katkısı yapısalcılık ve marksizmi aşma çabasıdır. Nitekim Fransa’da Bourdieu’nün de içinde yer aldığı bir grup akademisyen için “Weber’ci neo-marksistler” diyenler vardır.

Bütün bunların sonucunda kuramsal açılımlarıyla ve ‘habitüs’ten başlayarak geliştirdiği onlarca yeni kavramla Bourdieu, spordan kültüre, sanattan siyasete sosyolojinin birçok alanına önemli katkılar yapmıştır. Günümüz sosyologları arasında küresel ölçekte en etkili isim olduğunu söylemek de abartı olmaz…

- Bakacak olursak birçok düşünür veya sosyolog, tek bir düşünce sistemi içerinde olmamış. Zamansal ve mekânsal olarak farklı/zıt düşüncelere sahip olmuştur. Bourdieu hakkında da bunu söyleyebilir miyiz?

Toplumlar yerinde durmuyorsa, sosyal değişme kaçınılmazsa, insanların değişmesi de kaçınılmaz. Bir taraftan kişisel gelişmemiz, diğer taraftan ortaya çıkan yeni toplumsal durumlar, sosyologları da kendilerini revize etmeye sürükler. Nitekim Marx için de “genç Marx” ve “yetişkin Marx” ayrımları yapılmaktadır. Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak’taki Gökalp ile Türkçülüğün Esasları’ndaki Gökalp arasında da önemli farklılıklar vardır.

Sosyal bilimler alanına Bourdieu felsefeyle giriş yapmış, sonra sosyal antropolojiye ve daha sonra sosyolojiye yönelerek ilerlemiştir. Eserleri koronolojik sırayla incelenecek olursa kendini sürekli yenilemeye ve aşmaya çalışan bir Bourdieu ile karşılaşırız. Bu aynı zamanda pür kuramsal bir alandan eylem ağırlıklı bir çalışmaya yöneliştir. Hani Marx’ın “dünyayı anlamak yetmez, onu değiştirmek gerekir” sözüne atfen yüz yıl sonra “madem onu değiştiremiyoruz, yeniden anlamaya çalışalım” denilmişti. Bana Bourdieu böyle görünüyor. Sanki önce dünyayı yeniden anlamaya çalıştı, sonra da değiştirmeye… Bu yüzden bazen onu “sosyolog Bourdieu”, “sosyolog-aktivist Bourdieu”, “aktivist-sosyolog Bourdieu” ve “aktivist Bourdieu” olarak dört başlık altında anlatıyorum. Ömrünün son yıllarında Paris yakınlarında otoyolu günlerce kapatarak grev yapan tır sürücülerinin yanında eyleme katılan bir Bourdieu görüyoruz…

- Bourdieu’nün sizin çalışmalarınız üzerinde herhangi bir etkisi olmuş mudur, olduysa nasıl?

Ben şahsen Bourdieu’yü her zaman satranç oynarken duyulan hazza benzeyen bir zevkle okumuşumdur. Ömrüm boyunca zıt ve karşılaştırmalı okumalar yapmayı ilke edindiğim için ve hangi konu olursa olsun farklı yaklaşımları dayandıkları gerekçelerle birlikte görmeye çalıştığım için, sonucu dışardan bakabilme, çok yönlü görebilme ve ihatayla anlama noktasında –bunu ne kadar yapabildiğim tabii ki tartışılır- okuduğum pek çok isim arasında Bourdieu’nün de payı olduğundan eminim.

Ancak yine ömrüm boyunca bu ülkenin, bu toprakların bir çocuğu olarak kendi kültür ve medeniyetimizin birikiminden yararlanmaya çalıştım. Klasiklerimize çok önem verdim. Osmanlı Türkçesini okur, yazarım, biraz Farsça ve biraz Arapça anlarım. Dini idrakimin gelişmesinde Gazali gibi, gönül dünyamın beslenmesinde İmam-ı Rabbani gibi büyük âlim ve mutasavvıflarından gelen Osmanlı geleneğinin payı büyük... Necip Fazıl, Cemil Meriç, Peyami Safa gibi Cumhuriyet dönemi yazar ve düşünürlerimizin de…

Fransızca ve İngilizceden okuduklarımın beni şekillendirici değil, zenginleştirici etkiler yaptığını düşünüyorum. Bu çerçevede sadece Bourdieu’yü değil, Wallerstein, Habermas, Giddens, Bauman’ı da zikretmeliyim. Braudel benim için önemli. Halil İnalcık, ama özellikle Kemal Karpat da… Daha onlarca isim sayabilirim.

Şöyle özetlesem olur: Sosyolojimi felsefeyle güçlendirmeye, sosyal psikoloji, sosyal antropoloji ve sosyal tarih ile zenginleştirmeye, edebiyat ile süslemeye çalışıyorum.

- Sizce Bourdieu günümüz Türkiyesi için bir şeyler söyleyecek olsaydı neler söylerdi?

Bourdieu ne söylerdi bilemem. Önemli olan Türkiye’nin sosyologları olarak bizim ne söyleyeceğimizdir:

Bugün Türkiye kültür ve medeniyet birikiminden yeterince beslenemeyen, iç ve dış sorunlarını başarıyla çözemeyen, ekonomide “orta gelir tuzağı” adı verilen durağanlığı aşamayan, genç ve enerjik bir nüfusu olan, ama onu yeterince değerlendiremeyen, siyasette işlerini “doğru olan nedir” diye değil de “nasıl yaparsak bizim için daha kârlı olur” mantığıyla yapan, kararlarını getirisini götürüsünü hesaplamadan “kervan yolda düzülür” mantığıyla alan, bu yüzden yap-bozlarla ilerleyip çok enerji harcayarak az yol gidebilen, eğitimde “öğrenmeyi sevdiremeyen” ve “düşünmeyi öğretemeyen” ve her sorunun ötesinde her şeyin hem sebebi, hem sonucu olmak üzere en büyük iki sorunu “ahlâk” ve “ciddiyet” olan bir ülke… Dikkat ederseniz Türkiye’de bugün yaygın olarak görülen her türlü kayırmacılık ahlâk problemiyle ilgilidir; işlerin baştan savma yapılması ise ciddiyet problemiyle…

Ben şahsen bütün bu menfi malumların meçhul hale geleceği bir Türkiye’yi özlüyor, karınca misali olsa da o Türkiye için çabalıyorum. Her birimiz karamsarlığa kapılmadan, kararlı adımlarla iyiye, doğruya, güzele, hakka, hakkaniyete, hukuka ve adalete doğru koşmaya çalışalım.

Son olarak bize değerli vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederiz.

Ben teşekkür ederim...

SULTAN

(FİLM İNCELEMESİ)

Merve GÜLCÜ Der Ki;

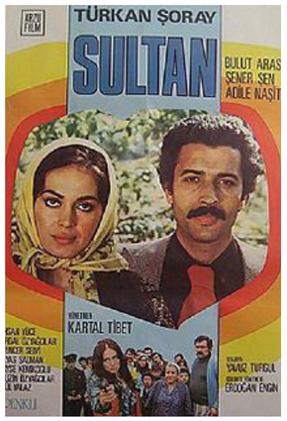

KÜNYE:
YÖNETMEN: KARTAL TİBET
OYUNCULAR: TÜRKAN ŞORAY, BULUT ARAS, ADİLE NAŞİT..
SENARYO: YAVUZ TURGUL
YAPIMCI: NİHAT ATAMAN

Film köyden kente göç sonucunda ortaya çıkan gecekondu mahallesinde yaşayan insanların günlük hayattaki yaşantılarını ele almış ve gecekondu üzerinden sağlanan rantçılığadikkat çekmiştir.Gecekondu hayatının olumsuzlukları ve bu hayatın içerisindeki kadın konusunda bilgiler verir. Film kırda geçinemeyen insanların 'taşı toprağı altın' olarak gördükleri İstanbul'da çekiliyor. Filmin girişinde İstanbul'un sisler içinde olması kargaşa, kaos ve bilinmezliğin sembolü olarak gösterilmektedir. Göç gerçekleşmiş ancak sonu bilinmeyen bir durumdur. Mahallenin dışında kenti kent yapan çevreye ulaşılamamaktadır. Filmin başında gecekonduda çekilen eziyetleri izliyoruz. Su yok, çocuklar leğende yıkanıyor, ağır ve konfordan uzak yaşam koşulları dikkat çekiyor.

Günümüzde büyük bir sorun olan çocuk işçi konusu işlenmiştir ve aile için çocuğun çalışması şarttır. Ailenin 2 çocuğu birinin okuması için feda edilmiştir. Çocuklar üzerinden reklam eleştirisi yapılmıştır. Filmde küçük çocuğun annesinden Çokomel istemesi üzerine kadınların arasında geçen "Reklamlardan görüyor, alan var alamayan var."diyaloğu alt sınıf insanları tarafından alınamayacağı için ürünlerin reklamlarda gösterilmesine tepki ve reklamların yasaklanması isteği vardır. İhtiyaçları karşılamak için süpermarketler yerine küçük bakkallar tercih ediliyor.

Olaylar kentte gerçekleşse de ilişki ağlarının köydeki unsurları barındırdığı görülmüştür. Gecekondu rantı işleniyor, yani köydeki kötü kalpli ağanın yerini muhtar alıyor. Diğer yandan ise köydeki yardımlaşma ve dayanışma, sıcak komşuluk ilişkileri ise devam ediyor. Filmdeki mekanlar incelendiğinde ise erkeklerin kamusal toplanma alanı, muhabbet edip toplandıkları yer kahvehanedir. Buna karşılık kadınların iletişim ve buluşma mekanı ise çeşmedir. Gecekondu kültüründe insanlar birbirleriyle içiçedir ve aile gibidir. Kendilerini genel olarak dışarıya kapatmışlar ve iş dışında sadece kendi bölgelerindeki insanlarla iletişim içindelerdir. Yine filmdeki karakterlere bakıldığında Karadeniz şivesi ve İç Anadolu şivesiyle konuşan erkekler karşımıza çıkmaktadır ve bu da gecekondu mahallesinde her türlü kimlikten ve coğrafyadan insanların içerisinde yaşadığı bir mekan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadın erkek ve toplumsal cinsiyet rolleri açısından bakıldığında ise filmde 'Sultan' karakteri eşini kaybetmiş, çocukları olan ve tek başına ayakta kalmaya çalışan ve güçlü bir kadındır. Namus kavramına kadın üzerinden bakılır. Mahallede yine dul kadına karşı korumacı tavır sergilenmiş ve ona bakmak ayıp sayılmıştır. Gündeliğe gittiği kentli kadınla 'Sultan' karakteri karşılaştırıldığında şehirli kadınla köyden göç eden kadın arasındaki farkı görürüz. Şehirli kadın bakımlı, ukala ve ezen bir tavırdadır. Buna karşılık 'Sultan' karakteri ise erkekleşmiş bir kadın figürü çizmektedir. Bu açıdan bakıldığında sınıfsal bir farklılık göze çarpmaktadır. Komşusuyla kavga eden 'Sultan' karakterine komşusunun kurduğu 'kocanı da sen öldürmüşsündür' cümlesi toplumsal cinsiyet açısından bakıldığında suçun kadına yıkıldığını göstermektedir. Erkek açısından bakıldığında ise erkeğin kırda bir ağırlığı vardır ve erkek kırdaki iktidarı kaybetme tehlikesine karşı şiddete başvurmaktadır.Filmde bu 'Melek' karakterinin kocasından şiddet görme durumuyla işlenmiştir. Gecekondu kültüründe daha çok geleneksel ve ataerkil aile tipi ön plana çıkmaktadır. Göç kavramı bir travmadır. Erkekler bu travmayı daha kolay atlatır çünkü göç erkeğin talebidir. Kadın ise daha ağır yaşar.

Filmde lakaplar açıkça kullanılmaktadır. Gecekondu mahallesinde yaşayan bireyler kentin olanaklarından faydalanamıyorlar ama Amerikan filmlerinde kullanılan isimler lakap olarak kullanılıyor. Kente iletişim kopuk ama televizyon sayesinde filmlere adapte olma söz konusudur.

Filmde kullanılan sembollere bakıldığında ise, özellikle arabesk müzik dikkat çekmektedir ve tamamen dönemi yansıtan bir sembol olarak işlenmiştir. Muhtarın oğlunun kırmızı minibüsü ise aslında sınıf atlamanın bir sembolüdür. 'Kemal' karakteri ve babası mahalleden değillerdir, sınıf atlamışlardır. Yine minibüsün üzerindeki 'varlığım yeter' yazısı döneme ait bir unsurdur. Alt sınıf insanların nasıl bir hayat sürdükleri, kadınların hizmetçilik yapması, erkeklerin minibüsçülük ve fabrika işçiliği yapması gibi örnekler verilerek ilgilendikleri işlerle ilgili bilgiler verilmiştir. 'Kemal' ve 'Sultan' karakterlerinin birlikteliğinin simgesi olarak ise evin temel üretimi işlenmiştir.

Son olarak muhtarın gecekondu bölgesini önceden satmış olması ama daha çok para için mahalleyi rantçılara bırakması, bunun üzerine mahallelinin muhtara karşı gösterdiği direniş gecekondu kültüründe ev sahiplerinin evlerine ve mahallelerine ne kadar bağlı olduklarının bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

İyinin, kötünün, güzelin ve çirkinin. Peki ya bu kadar çok yaşamın içinde nasıl ortak bir dünyada buluşur insanlar? Ölçüleriyle. Ölçülü olmak kendini bulmaya yardımcıdır. Çünkü o en güzel şekilde tecelli eder. Ruhunu hapsetmek yalnızlığa mahkum olmak demektir. İnsan yalnız olmadan da güzelleşir. Her şeyi tadında yaşayarak. Oysaki insan kısacık ömrüne çok şey doldurmaya çalışır. Bu çok şey onu kendinden uzaklaştırır. Bu yolculukta hissederek anlayarak düşünerek yaşamak en iyisidir. Yoksa uçamadan ağırlaşır insan.

AİLELERİN ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Fatma Ecrin ÇELİK Der Ki;

Geleceğin mimarı olan çocuklar, sahip olduğumuz en değerli varlıklarımız. Muhakkak ki çabalarımız ve endişemiz, onların gelişmesi için veriliyor. Elbette ki her anne baba çocuğunu en iyi şekilde yetiştirmek ister ve ona iyi niyetle yaklaşmaya çalışır. Ama anne baba iyi niyetli olmasına rağmen yanlış yöntemleri kullanabiliyor.

Bu yazımda sizlere, öğrenci koçluğu eğitimi alırken edindiğim, çocuk yetiştirirken takınılan tutumlarla alakalı olarak; baskıcı, aşırı serbest, aşırı koruyucu, tutarsız, ilgisiz ve dengeli olmak üzere 6 aile çeşidinden bahsedeceğim.

İlk olarak Baskıcı (Otoriter) Anne-Baba Tutumu'ndan bahsedersek; bu aileler çocuğunun ilgi ve gereksinimlerini dikkate almazlar, çocuğun isteğini bastırmaya çalışırlar. Annenin de babanın da çocuktan beklediği başarıdır ve çocuktan sürekli ders çalışması, iyi notlar getirmesi beklenir. Bu başarı için çocuğa nedenini açıklamaksızın kurallar konulur. Çocuğun davranışlarına sürekli karışılır ve ileri düzeyde bir olumsuz eleştiri vardır. Anne ve baba disiplin adı altında çocuğa karşı dayak, ayıplama, suçlama, korkutma eylemlerinde bulunur.

Pekala, Baskıcı (Otoriter) Anne-Baba Tutumu ile yetişen çocuklar nasıl bir kişiliğe sahip olurlar? Çocuğun kendi bağımsız kişiliğini geliştirmesine izin verilmediği için çocuk; utangaç, küskün, boyun eğen, pasif, çekingen, etki altında kalabilen, sessiz bir yapıya sahip olur. Çocuktan beklenilen başarı her zaman fazla olduğu için çocuk, başarılı olamadığı zamanlarda çeşitli cezalardan kaçmak için yalanlara başvurabilir. Ceza odaklı tutum nedeniyle onay alamayan çocuk kendini değersiz bulur, sevilmediğini düşünür ve özgüveni düşüktür. Ayrıca çocuğun yaptıkları ailesi tarafından zor beğenildiği için zamanla çocukta da zor beğenme başlar ve çocuk aşırı mükemmelliyetçi bir yapı sergiler.

İkinci olarak Aşırı Serbest Anne-Baba Tutumu'nu ele alalım. Genellikle 35-40 yaş üzerinde ilk kez ebeveyn olmuş çocuk sahibi ailelerde, tek çocuklu ailelerde, uzun süre çocukları olmamış ailelerde veya ailenin son çocuğuna uygulandığı sıkça görülmektedir. Çocuğun her istediği ve davranışı hoşgörü ile karşılanır, çocuğun tercihlerine karışılmaz. Toplumsal kurallara pek önem verilmez ve bunlar çocuğa öğretilmez. Çocuk doğru bir şey yaptığında ödül alırken yanlış bir davranışta bulunduğunda ceza uygulanmaz. Çocuk tüm insiyatifi elinde tutar ve ailenin diğer üyeleri onun isteklerini koşulsuz kabul eder ve yerine getirirler. Kısacası çocukerkil bir aile yapısı görülür.

Aşırı Serbest Anne-Baba Tutumu ile yetişen çocuk nasıl bir kişiliğe sahip olur? Aile içinde çeşitli kurallar konulmadığı ve öğretilmediği için çocuk, aile dışında toplumsal kurallara uymakta güçlük çeker. Çocuk hep almaya alışmıştır, paylaşma ve

işbirliğinden yoksundur, duyumsuz, bencil ve sabırsızdır. Aşırı derecede şımartıldıkları, her türlü ihtiyaç ve gereksinmeleri karşılandığı için yetişkinlikte de aynı beklenti içinde olurlar. Ayrıca çocuğun ihtiyaçları annesi, babası ya da ondan büyük abileri, ablaları tarafından karşılandığı için çocuğa pek sorumluluk verilmediğinden ötürü çocukta sorumluluk duygusu gelişmemiştir.

Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu'ndan devam edelim. ''Aman onu gözünün önünden ayırma, aman elinden tut düşebilir, parka yalnız gitmesin çocuklar dövebilir en iyisi sen de git onunla, aman o giyemez, aman o yiyemez, aman o toplayamaz...'' tanıdık geldi mi? Hepimizin çevresinde evladını kendi gözünden bile sakınan kaygılı ve telaşlı anneler vardır. Anneler diyorum çünkü araştırmalar bu tutumun genellikle annelerin sergilediğini gösteriyor. Özellikle de fark ettiyseniz anne genç ve tecrübesizse bu tutum kendini daha çok gösteriyor. Yani buradan, kişinin bir konu hakkında tecrübeye sahip olmaması o konu hakkında bilgisi olsun veya olmasın onu kaygıya düşürebilir sonucuna varıyoruz, tabii tartışılır yorum sizin. Konumuza tekrardan dönersek son zamanlarda yapılan araştırmalar, günümüzde eğitim düzeyi yüksek babaların da koruyucu bir tutum izledikleri söylenebilmekteymiş.

Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu'na maruz kalmış çocuklar kişiliklerinde ne yazık ki bağımlı, kendi başına davranmakta ve karar vermekte güçlük çeken özellikler taşıyor. Çocuk; sorunlarıyla başa çıkmakta aşırı zorlanan, sorumluluk almaktan kaçan ve kendini güveni olmayan bir kişiliğe bürünebilir.

Gelelim Türkiye'de en çok karşılaşılana; Dengesiz ve Tutarsız Anne-Baba Tutumu. Bu tutumda çocuğun davranışı aile tarafından bazen çok sert tepki alırken bazen de olumlu karşılanabilmektedir. Bu aile tutumunun Türkiye'de çok fazla görülmesinin sebebini anneannelerin, babaannelerin ve dedelerin torunlarıyla olan bağına yoruyorum. ''Evlat cevizin kabuğuysa torun cevizin içidir.'' diyen dedelere torunları baldan tatlı geliyor elbette. Bu sebeple de annelerin-babaların koyduğu bir takım kurallar anneannelerin, babaannelerin, dedelerin yanında uygulanamıyor ve çocuk tutarsız bir şekilde büyüyor. Aile büyüklerinin ve yakın çevrenin neden olduğu tutarsızlıklar bu tutumun üç çeşidinden biri. Diğer ikisi ise; anne ile baba arası tutarsızlık ve annenin ya da babanın kendi içinde tutarsızlığı olarak kendini göstermekte. Anne ile baba arası tutarsızlık; annenin ve babanın farklı düşünmesiyle ortaya çıkıyor. Örneğin; çocuk dışarı çıkmak istediğinde babanın izin verip annenin vermemesi gibi. Annenin ya da babanın kendi içinde tutarsızlığı ise; bugün ödevle-

rini bitirmeden kesinlikle oyun oynayamazsın diyen annenin ya da babanın ertesi gün ödevlerini yapmamış çocuğunun oyun oynamasına müsade etmesi gibi bir örnek verebiliriz.

Dengesiz ve Tutarsız Anne-Baba Tutumu ile büyümüş çocuklara ne oluyor? Çocuk aynı davranışı gösterdiğinde bir gün olumlu bir gün olumsuz geri bildirim aldığı için nerede ne zaman ne yapacağını bilemez, kaygılı ve stresli büyür. İlerde çevresindeki insanlara pek güvenemez ve arkadaşlık kurmakta zorlanabilir. Ailesi gibi o da tutarsız davranışlar sergileyerek tutarlı bir kişilik geliştiremez.

İlgisiz Anne-Baba Tutumu'ndan söz edecek olursam burada ailenin rahatlığı ön plandadır ve çocuğun sorumluluklarını almaktan kaçma vardır. Anne ya da baba çocuğa örnek bir model olamaz ve zaten ailenin de örnek olmak veya çocuğun yetişmesiyle alakalı kaygıları yoktur. Çok çocuklu ailelerde rastlanma ihtimalinin daha fazla olduğu söylenebilir.

İlgisiz Anne-Baba Tutumu ile yetişen çocuk nasıl bir kişiliğe sahip olur? Çocuğun bencil ve şımarık olduğu ortadadır. Anne ve babasının dikkatini çekmek için alışılmadık davranışlar sergiler. İyi davranıştan da kötü davranıştan da tepki alamayan çocuk kendinden yaşça küçük beklenilmedik davranışlarda bulunur fakat yine tepki alamayınca dışarıya yönelmeye başlar, rol modelini dışarıda arar. Vaktinin tümünü arkadaşlarıyla geçirir. Küçük yaşta zararlı alışkanlıklar edinmeye meyilli olur.

Sonuncu ve mükemmele yakın aile tipi ise Dengeli Anne-Baba Tutumu ile sağlanıyor. Bu tutumun en önemli kısmı zor ve sabır isteyen bir yoldan geçtiği olarak yorumlanabilir. Aile, çocuğa kendini ifade etme şansı verir ve evde herkesin söz hakkı vardır. Önemli noktalardan diğeri ise evin içinde duygu ve görüşlere saygının olmasıdır. Belirli kurallar ve kısıtlamalar dozunda olarak konulmuştur. Ayrıca bu kurallar çocuğun anlama seviyesine inilerek mantıklıca izah edilir.

Dengeli Anne-Baba Tutumu ile büyümüş bir çocuk; özgüven sahibi, kendini ifade edebilen, kavgacı bir yapıdan uzak, arkadaş edinmede güçlük çekmeyen, ileriki yaşlarda kendi ayakları üzerinde kolaylıkla durabilen ve farklı hobilere yönelimi daha sık görülen bir yapı sergiler. Fakat bence en önemlisi anne ve babasından gördüğü davranışları kendine rol model alarak kendisinin de yetişkinlik yaşamında böyle çocuklar yetiştirecek olması ve bunun bir zincir gibi ilerlemesi.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini anımsayarak çocuğun temel gereksinimlerini fiziksel ihtiyaçların yanında değerli olma duygusu, güven ortamı, yakınlık ve dayanışma duygusu, sorumluluk duygusu, zorluklarla mücade ederek onların üstesinden gelmeyi öğrenme, mutluluk ve kendisini gerçekleştirme ortamı olarak sayabiliriz. Öte yandan çocukların; emir almaktan, dayaktan, kıyaslamalardan, çocuğun yerine konuşulmasından, yanında kavga edilmesinden, asık suratlardan, haksız yere suçlanmaktan, küçük düşürülmekten, aşağılanmaktan, eleştirilmekten, tutarsızlıklardan, oyun zamanının tanınmamasından, anne-babanın hata yaptığında özür dilememesinden şikayetçi oldukları saptanmıştır.

KARAR SİZİN, NASIL BİR ÇOCUK YETİŞTİRMEK İSTİYORSUNUZ?

[Eklemek istedikleriniz, yorum ve değerlendirmeleriniz için benimle iletişime geçin!]

(fecrincelik@gmail.com)

Dergi Der Ki

ÜTOPİK HAKLAR BİLDİRİSİ

Samet AĞÇALI Der Ki;

İnsan hakları, başta yaşama hakkı olmak üzere insana, insani değer ve ihtiyaçlar gözeterek sırf insan olduğu için ve herhangi bir şarta bağlı olmadan verilen daha doğrusu hak olarak tanımlanan ahlaki değerlerdir. İnsan hakları insana tanınır. İnsanın siyahını veya beyazını, kadınını veya erkeğini, dilini, dinini ve yaşını ayırt etmeksizin tüm insanların doğuştan sahip olduğu dokunulmaz ve vazgeçilmez haklardır.

Amerika Birleşik devletlerinde köleliğin kaldırılmasından 86 yıl sonra yani 1948 yıllarında ancak akıllara gelmişti insanların hür ve özgür olduğu. Daha önce insanlar özgür ve hür neden değildi diye bir soru sorulabilir. Veya hiç mi akıllara gelmedi? Bu haklardan sonra mı insan olduğumuz akıllara gelmişti? İnsan hakları evrensel bildirgesinin yayınlanması üzerine bir çok soru sorulabilir. Evrensel olup olmayacağı, neden ve nasıl otaya çıktığı gibi sorular.

İnsan haklarına tam anlamıyla uyulduğu bir toplum veya dünya benim için bir ütopyadır. Çünkü,insanın olduğu her yerde bir insanlık suçu işlenmektir ve işlenecektir. Bireysel anlamda bunu engellemenin mümkün olmayacağı düşüncesinde olup devletlerin ise çıkarları doğrultusunda insan haklarını göz önüne bulunduracağı kanaatindeyim. Eğer tam anlamıyla insani değerler göz önüne alınsaydı neler olurdu? 10 Aralık 1948 de Birleşmiş milletler tarafından yayımlanan 30 maddelik beyahanname üzerinden bazı maddeleri ile açıklamak gerekirse;

İnsan hakları bildirgesinin birinci maddesinde "Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar'' yer alır. Bildirinin oylamasına katılan 56 devletin 48 temsilcisi bildiriye olumlu oy verirken 8 devletin temsilcileri ise çekimser oy kullanmıştır. Çekimser oy kullanan Sovyetler Birliği ve onu izleyen beş "sosyalist" ülke, "soyut" birtakım özgürlüklere yer vermesi ve kişinin devlet karşısındaki ödevlerini yeterince belirtmemesi bakımından, Bildiri'yi "gerçekçi" bulmadıkları için çekinser oy kullandıklarını açıklamışlardır. Özgürlük anlayışının toplumdan topluma farklılık göstermesi bakımından bildiriye çekimser kalan devletlerin kendilerince haklılık payının olduğunu söyleyebiriz.

Bildirinin ikinci maddesinde "Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, si-

yasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayrım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayrım gözetilmeyecektir Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayrım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayrım gözetilmeyecektir'' yer almaktadır. Bu madde ile tüm insaların ayrım yapılmaksızın eşit haklara sahip olduğunu anlıyoruz.

Hukuksal yönden insanların birbirine eşit olarak görülmesi toplumun adalete inancını ve devlete güvencini ortaya çıkarır. Toplumun huzurunu sağlama yönünden etkisi büyüktür. Bildirinin 3. Meddesinde ''Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.'' yer almaktadır. Bu maddeye göre yaşamak her insanın hakkıdır. Yaşama hakkı elinden alınmış bir insana başka haklarda veremeyiz. Özgürliğünden ve eşitlikten daha önemli bir hakktır. Bakacak olursak son zamanlarda orta doğudaki karışıklıkların ve insanların yaşama hakkını kaybetmesinin alt sebepleri arasında da özgürlük ve eşitlik gelmektedir. İnsanın yaşamasının hak olduğu bir bildiriden sonra hala savaşların olması ve bu savaşlarda hayatını veya yaşama hakkını kaybeden insanlara karşı bildiriyi hazırlayanların veya bildiriyi kabul edenlerin sesinin çıkmaması da insanlık ayıbıdır.

İnsanın özgürlüğünü ele alan bir diğer madde ise 4. Maddedir. Bu maddede ''Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz, kölelik ve köle ticareti her türlü biçimde yasaktır. Bildiri incelendiğinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca, oylama sonucunda kabul edilmiş bir karar hukuk anlamında "tavsiye" niteliğindedir; dolayısıyla da "bağlayıcı" bir etkisi yoktur. Ancak bildiri tavsiye niteliğinde olmasına rağmen yasaktır kelimesi geçen tek madde olarak

4. Madde karşımıza çıkmaktadır. Kanunen kölelik kaldırılmış olabilir ancak günümüzde hala 12 saat çalışan işçiler, çocuk işçiler, kadın ticareti yapanlar bulunmaktadır. İnsanın özgürlüğünü elinden alan pek çok durum varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

İnsan hakları bildirgesi ''ütopik haklar bildirgesi'' olarak görmemdeki sebeplerden birisi insanların ve devletleri birbirlerine üstünlük kurma çabası içerisinde olmasında ve bu üstünlük kurma çabasının hiçbir zaman son bulmayacağı inancımdan dolayıdır. Ekonomik ve siyasi gücü elinde bulunduran devletler, kendi vatandaşlarını daha iyi yaşatabimek adına başka ülkelerinin vatandaşlarının yaşama hakkını, özgürlük hakkını vs. elinden almıştır. Güçlünün güçsüzü ezdiği bir ortamda kardeşlikten bahsetmek maalesef mümkün değildir. Oysaki birinci maddede insanların birbirlerine kardeşlik anlayışıyla davranmaları gerektiğinden bahsetmektedir.

Bildirinin önemine baktığımızda, insani değerleri baz aldığı ve günümüze kadar bazı uluslararası kanunlar, ulusal yasalar ve antlaşmalar için bir temel oluşturuğu için önemlidir. Bir yaptırımının ve bağlayıcılığının olmamasına rağmen insan haklarının önemli ölçüde iyileştirilmesine vesile olmuştur.

TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA

KADINA YÖNELİK ŞİDDET EĞİLİMİ VE FLÖRT ŞİDDETİ

M.Uğur KARAOĞLAN Der Ki;

Toplumun iki önemli unsuru olan kadın ve erkeğin, biyolojik özellikleri bakımından farklılıklar göstermesine cinsiyet denir. Kadın ve erkeğin biyolojik özellikleri dışında toplumsal anlamı da vardır. Buna İngilizcede "gender", Türkçede ise, özelliklede son zamanlarda bu anlamın karşılığı "toplumsal cinsiyet" sözcüğüyle dile getirilmiştir. Günümüzde konuyla ilgili araştırmaların artması, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrımı üzerinde daha çok durulmasına neden olmuştur. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları üzerine tanımlar oldukça fazladır. İngilizcede cinsiyet için sex (okunuşu: seks), toplumsal cinsiyet için ise gender (okunuşu: cendır) terimleri kullanılmıştır. Türkçede bu iki kavram, başka terimlerden de söz edilmekle birlikte, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet terimleriyle karşılanmaya çalışılmıştır. Golombok ve Fivush, sex ve gender sözcüklerinin ikisini de aynı anlamı verecek şekilde birbirlerinin yerine kullandıklarını, çünkü cinsiyetin biyolojik ve sosyal yönlerinin çok ilişkili olduğunu ve ayırmanın bazen güç olduğunu belirtirler (Dökmen, 2015: 15). "Gender" kelimesini sosyolojiye sokan Ann Oakley'dir. Ona göre cinsiyet (sex), biyolojik olarak erkek-kadın ayrımına dayalıyken, toplumsal cinsiyet (gender), erkeklik ve kadınlık arasındaki toplumsal bölünmeye işaret etmektedir. Dolayısıyla burada toplumsal cinsiyet ile esasında kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkların toplumsal boyutuna dikkat çekilmektedir. Ancak daha sonraki süreçlerde bu kavram, erkekliğin ve kadınlığın kültürel idealleri ile stereotiplerini de içine alacak

kadar genişletilmiştir (Ersoy, 2009: 210). Toplumsal cinsiyet, bireyi kadınsı (feminen) ya da erkeksi (maskülen) biçiminde karakterize eden psiko-sosyal özelliklerdir (Bayhan, 2013: 160). Toplumsal cinsiyet kavramı, insanı dişi ve erkek olarak ayrımlayan cinsiyet kavramından daha farklı ve kapsamlı olarak, kadın ve erkek arasındaki toplumsal, kültürel, ekonomik, politik ve davranışsal tüm farklılıkları içermektedir (Yüksel, 1999: 70). Toplumsal cinsiyet, hem bireyin biyolojik anlamda dişi veya er oluşuna, hem de toplumun bireye sunduğu toplumsal roller içerisinde anlam kazanan kadın veya erkek oluşuna karşılık gelen bir terimdir (Gündüz, 2018: 298). Toplumsal cinsiyet, erkek ve kadınların birbirlerinden farklı olmasına yol açan fiziksel niteliklere değil, erkeklik ve kadınlık hakkındaki toplum tarafından oluşturulmuş özelliklere göndermede bulunmaktadır (Bayhan, 2013: 155). Doğumdan ölüme kadar, toplumsal cinsiyet insanın duygularını, düşüncelerini ve eylemlerini şekillendirmektedir (Bayhan, 2013: 158).

Kadın duygusal bir yapıya sahiptir. Günümüz dünyasında en fazla şiddete maruz kalan varlık kadındır. Kadına yönelik şiddet konusu, günümüzde herkesin muzdarip olduğu lakin gerekli çabayı gerektirdiği gibi değil de başka yöntemler dahilinde düzeltme çabası içinde olan bir konu haline gelmiştir.

* İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğrencisi.

Kadına yönelik şiddet konusu veya cinsel istismar gibi fevkalade önem arz eden konular örneğin, sosyal medya aracılığıyla her ne kadar gündemden düşmese bile yapılan tüm eleştiriler, tüm tenkitler maalesef fuzuli bir hareket olarak karşılanmaktadır. Özellikle günümüzde kadına yönelik şiddet giderek artmaktadır. Gün geçmiyor ki televizyonlarda kadına yönelik şiddet ile ilgili veya cinsel istismar ile ilgili haberler gün-

demi meşgul etmesin. Bütün televizyon kanallarında özellikle de haber bültenlerinde kadına yönelik şiddet ile ilgili her geçen gün yeni bir haber, her geçen gün yeni bir vaka karşımıza çıkmaktadır. Sadece haber bültenlerinde değil aynı zamanda TV programlarında bile özellikle de dizilerde veya filmlerde kadına yönelik şiddet ile ilgili senaryolar yapılmaktadır. Bu durum öyle bir hale gelmiş ki sırf reytingi yükseltmek için bu gibi diziler veya filmler senaryo haline getirilip izleyicilerin karşısına çıkarılmakta ve yayınlanmaktadır. Bu gibi dizilere veya filmlere de izleyiciler tarafından sansasyonel biçimde aşırı ilgi görmektedir. Ama bunlar sadece bir filmle, bir diziyle, o filmlerin veya dizilerin reytingini yükseltmekle ve sosyal medyada yapılan eleştirilerle kalmaktadır. Kadına yönelik şiddet ile evlilikteki uyumu sağlayan faktörler arasında birbirlerine paralel düzeyde benzerlik görülmektedir. Evlilikte uyumu etkileyen faktörler arasında bulunan bazı gerekçeler örneğin: ekonomi, eğitim, kültür, yaş, iletişim ve çocuk gibi faktörler kadına yönelik şiddetin de bazı gerekçelerinin arasındadır. Bunlardan en önemlisi çiftler arasındaki iletişim faktörüdür. İletişim faktörü hem evlilikteki uyumu etkileyen faktörler arasında yer alırken bunun tersi bir durum dahilinde şiddetinde doğmasına neden olmaktadır. İletişim faktörüne örnek olarak Mevlana'nın şu vurgusu konuyla alakası bakımından oldukça dikkat çekicidir; "Aynı dili değil, aynı duyguyu paylaşabilenler anlaşabilir ancak." İlişkilerde iletişim yani duygu birliği oldukça önemlidir. Yani olaylara aynı çerçeveden bakmak, aynı sonuçları çıkarmak ilişkilerde oldukça önemli bir etkendir. Kadına yönelik şiddet ile evlilikteki uyumu sağlayan faktörler arasındaki benzerliklerden birisi ise çocuk faktörüdür. Çocuk faktörü de tıpkı çiftler arası iletişim faktörü gibi hem evlilikteki uyumu sağlayan faktörler arasında hem de tersi bir durumda şiddeti tetikleyen unsur arasında yer alır. Özellikle geleneksel toplumlarda aile büyükleri çocuk yapma konusunda çiftleri oldukça sıkboğaz ettiği görülmektedir. Bu aynı zamanda çiftler arası iletişimi koparmakla birlikte bazen aile içi şiddetinde uygulanmasına neden olmaktadır. Aile dışı müdahale ile gerçekleşen bu durum bazen çiftler arasındaki problemlerin meydana gelmesine neden olabilmektedir. Aynı zamanda çocuğun olmaması veya ertelenmiş olması da şiddet ile birlikte boşanmaları kolaylaştırmaktadır. Kadına yönelik şiddet ile evlilikteki uyumu sağlayan etkenler arasındaki bir diğer benzerlik ise ekonomik faktördür. Ekonomik faktör de evlilikteki uyumu ve sıkı bir birlikteliği sağlarken tersi bir durumda şiddetinde meydana gelmesine zemin hazırlamaktadır. Evlenecek çiftlerin öncelikle ekonomik bağımsız haklarının olması gerekmektedir. Aksi taktirde eğer çiftler ailesinin ekonomisiyle geçimini sağlıyorsa doğal olarak aile içine aile dışı faktörlerinde müdahalesi bulunulabilir. Bu ise aile içi iletişimi zayıflattığı gibi şiddetinde ortaya çıkmasını sağlayabilir. Çünkü ekonomik bağımsızlığını sağlayan bir aile aynı zamanda istikrarlı ve birbirlerine olan güven hassasiyetinin artmış olduğu bir ailedir. Bunun gibi bir sürü etken sayılabilir ama saymış olduğumuz bu etkenlerin hepsi evlilikte uyumu sağlayabildiği gibi şiddetinde özellikle de kadına yönelik şiddetinde artmasına zemin hazırlayabilmektedir.

Özellikle kadına yönelik şiddet modernleşme, sanayileşme ve kentleşme ile birlikte hız kazanmıştır. Çünkü modern hayat konforlu bir hayattır. Aynı zamanda bağımlılığın olduğu bir dönemdir. Böyle olunca da tahammülsüzlük artmaktadır. Bu tahammülsüzlük ise ilişkilere yansımaktadır. Bu konfor ilişkilerde aranan hale gelmektedir. Böyle olunca da ilişkiler arası şiddet artmakta ve bu boşanmaya kadar gitmektedir. İvan İllich'in şu tabiri oldukça dikkat çekicidir; "Modernleşme insanı yeteneksizleştirmektedir." Oldukça doğru bir tabirdir. Her şeyin makineleştiği bu dönemde insanın yeteneksiz hale gelmesi oldukça doğal bir durumdur. Böyle olunca da insanın konforlu ve modern bir hayat yaşaması ve bunun ilişkilerde aranan hale gelmesi ilişkileri zedelemektedir. Modernleşme, sanayileşme ve kentleşme ile gelen bu hızlı değişim şu tarzı meydana getirmektedir; aceleci bir hayat tarzı ve vakit, nakittir felsefesi. Özellikle kentleşmeye birlikte insanlar Emile Durkheim'ın tabiriyle anomiye yani kuralsızlığa sürüklenmiştir. Bunların hepsi ilişkiye yansımakta ve şiddeti de beraberinde getirmektedir. Kadına yönelik şiddet konusunda birçok görüş, fikir ve tanım yapılmıştır. Kamuoyunda ve özelliklede feminist literatüründe "şiddet" denilince akla öncelikle "kadına yönelik aile içi şiddet" gelmektedir. Kadına yönelik şiddetin kökleri tarihin en eski çağlarına kadar uzanmaktadır. Özellikle kadına yönelik şiddet, ataerkil ve özel mülkiyetle ilişkili olarak tarihte birçok toplumda bir sosyal problem olarak görülmektedir. Bazı araştırmacılara göre bu sorunu uzun mücadelelerden sonra feministler görünür kılmıştır. Kadına yönelik şiddet eğiliminin başlıca nedeni toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Bu varsayımdan yola çıkarak yapılan kadına yönelik şiddet tanımı "bir kadının sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da oransız bir şekilde kadınları etkileyen cinsiyet temelli şiddet" olarak görülmektedir. Kadına yönelik şiddet ekonomik gelişmişlik, eğitim düzeyi ve coğrafi sınır gözetmeksizin tüm dünyada son derece yaygın olarak görünen bir olay olarak görülmektedir. Kadına yönelik şiddet pek çok kez kadına ruhsal veya fiziksel bir zarar olarak görünse de aynı zamanda kadınların bu şiddetten ötürü sosyal açıdan kendilerini geliştirebilmelerini de engelleyebilmektedir. Dolayısıyla bu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sebebi feminist kuramcılara göre toplumsal yapıdaki erkek (ataerkil) egemen ideolojisidir. Bazı araştırmacılara göre ise kadına yönelik şiddeti üreten dinamikler, yalnızca aile içinden değil, toplumun toplumsal, hukuksal, ekonomik, geleneksel, siyasal ve eğitimsel yapısı içindeki ayrımcı ve kadını erkeğe bağımlı kılan mekanizmalardan kaynaklanmaktadır (Başar & Demirci, 2015: 43). Kısaca kadına yönelik şiddet, kadınlara yalnızca kadın oldukları için uygulanan yada kadınları etkileyen cinsiyete dayalı ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan her türlü tutum ve davranış örüntüsü olarak tanımlanabilmektedir. Kadına yönelik şiddet temel olarak fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik şiddet olmak üzere dört şekilde görünmektedir. Fiziksel şiddet, zarar görenin vücut bütünlüğünün ihlali anlamına gelmektedir. Cinsel şiddet uygulaması da içinde fiziksel şiddet barındırır. Ancak cinsel şiddet diyebilmek için hareketin kişinin cinsel bütünlüğüne yapılan bir saldırı boyutunda olması gerekir. Bu saldırı her zaman fiziksel bir nitelik taşımak zorunda değildir. Örneğin, sözlü olarak cinsel taciz davranışı da cinsel şiddettir. Duygusal ve ekonomik şiddet ise gerçekleştiğinde her hangi bir bulgu ortaya çıkarmadığı için aslında en sık rastlanan fakat en az ortaya çıkan ve dolayısıyla en zor önlem alınabilen şiddet tipleridir. Kadınlara şiddet uygulayan kişilerin ise çoğunlukla onlarla yakın ilişkilere sahip kişiler, kocaları veya eskiden birlikte oldukları erkekler olduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünya çapında kadınların %35 i fiziksel ve cinsel şiddet görmekte ve bunların %30'u partnerleri %7'si ise partneri olmayan kişiler tarafından uygulanmaktadır. Bu kişilerin şiddet uygulaması ise biyolojik, psikolojik ve sosyal nedenlerden ötürü ortaya çıkabilmektedir (Polat, 2016: 19). Türkiye'de de kadın hareketi kadına karşı şiddete bir başkaldırı olarak gelişmiştir. 1987'de "kadının sırtını sopasız, karnını sıpasız bırakmamak gerek" atasözüne atıfla eşinden dayak yiyen hamile bir kadının açtığı boşanma davasını reddeden Çankırı'da bir yargıca kadınların açtıkları manevi tazminat davasından bugüne hareketin itici gücü kadınların aile içi şiddete isyanı olmuştur (Altınay, 2008: 17). Ülkemizde ve tüm dünyada kadına yönelik şiddete karşı toplumda farkındalık yaratmak maksadıyla 1999 yılından bu yana BM Genel Kurulu tarafından her 25 Kasım günü "Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü" olarak belirlenmiştir. Flört şiddeti ise, cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, bedensel yeterlilik, cinsel yönelim, sosyoekonomik durum ve cinsiyet fark etmeksizin her insanın karşılaşabileceği ve yoğun olarak 16-24 yaş arasında görülen bir durum olarak karşımıza çıkabilir. Lakin birçok insanın henüz bilinçlenmediği bir konu olan flört şiddeti, rahatça konuşulamamakta ve bunun sebebinin ise flört şiddetine maruz kalanların bunu kendine yakıştıramaması veya şiddet gördüğünü kabul edememesinde yatmaktadır. Flört şiddeti, birçok insanın hayatının belli dönemlerinde farkına varmadan maruz kaldığı bir şiddet türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Flört şiddeti uygulayanların en çok göstermiş olduğu sebep kıskançlıktır. Birçok insan "Kıskandığı için veya sevdiği için yapıyor" düşüncesiyle flört şiddetini aklına bile getirmiyor. Ama aslında gerçekten seven ve değer veren birinin asla karşısındakine zarar vermek istemeyeceğini fark etmek en hususi noktadır.

Flört şiddeti, romantik bir ilişkideki bir partnerin diğer partner üzerinde güç kullanması ve istismar etmesidir (Fidan & Yeşil, 2018: 17). Flört şiddeti, şiddetin kişilerarası türlerinden biri olup, çiftlerin flört sırasında birbirlerine sözel, cinsel, duygusal ve fiziksel şiddet ya da şiddet içeren davranışlar uygulaması ve sosyal kısıtlamalar getirmesidir (Yumuşak & Şahin, 2013: 2). Flört şiddeti hemen hemen her toplumda ve kültürde görülebilirken en önemli sebepleri arasında toplumsal cinsiyetçilik ve narsisizmin olduğu söylenmektedir. Yapılan bazı çalışmalar flört şiddeti ile ilişkili olan etmenler arasında toplumsal cinsiyetçiliğin, bazı çalışmalar da narsisizmin olduğunu göstermektedir (Yumuşak & Şahin, 2013: 15). Kadınlar için flört şiddetine maruz kalma riskini artıran etmenler; erken yaşta flörte başlama, erken yaşta cinsel aktivitede bulunma, geçmişte şiddete uğrama, aile içi şiddete uğrama ve toplumsal cinsiyet rolleri nedeni ile kadına uygulanan şiddeti benimsemedir. Erkeklerin flört şiddetinin failli olmalarına neden olan etmenler ise; alkol ve madde bağımlılığı, iletişim becerilerinin yetersiz olması, kişilerarası şiddete maruz kalma ya da tanık olma ve toplumsal cinsiyet rolleri nedeni ile ilişkilerde erkeklerin kadınlardan daha üstün olduğu fikrini benimseyerek şiddet uygulamanın normal bir davranış biçimi olduğunu kabullenme olarak belirlenmiştir (Yumuşak & Şahin, 2013: 17).

Flört şiddeti ele alan kuramlar vardır. Bunlardan en önemlileri arasında feminist kuram, güç kuramı ve sosyal öğrenme kuramı gelmektedir. Feminist kuram, flört şiddetinin ataerkil toplum yapısından kaynaklandığını savunmaktadır. Yine güç kuramı ise, feminist kuramın aksine flört şiddetinin ilişki içerisindeki güç dengesizliklerinin arttırarak şiddeti meydana getirdiğini varsaymaktadır. Sosyal öğrenme kuramı ise, özellikle Bandura'nın araştırmalarından yola çıkarak flört şiddetinin başta aile olmak üzere taklit yoluyla öğrenildiğini ileri sürmektedir. Lakin flört şiddetini anlamak açısından sosyal öğrenme kuramı oldukça kısıtlı bir yapıya sahiptir.

Sonuç olarak baktığımızda ele aldığımız bu ilgili kuramlar incelendiğinde flört şiddeti ve kadına yönelik şiddet ile ilişkili olan pek çok faktörün en önemli temeli toplumsal cinsiyettir.

Kaynakça

Altınay, Ayşe Gül & Arat, Yeşim: Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, 2008, İstanbul.

Başar, Fatma & Demirci Nurdan: "Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Şiddet", Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, 2015.

Bayhan, Vehbi: "Beden Sosyolojisi ve Toplumsal Cinsiyet", Doğu-Batı Dergisi, Sayı:63, 2013, Ankara.

Dökmen, Zehra Yaşın: Toplumsal Cinsiyet. Sosyal Psikolojik Araştırmalar, Remzi Kitabevi, 6. Baskı, 2015, İstanbul.

Ersoy, Ersan: "Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği)", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 2, 2009, Elazığ.

Fidan, Fatma & Yeşil, Yeliz: "Nedenleri ve Sonuçları İtibariyle Flört Şiddeti", Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 2018.

Gündüz, Ferhan: "Kadına yönelik şiddet: Cinayet haberi çözümlemesi", Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education, Cilt 6/Sayı 1, 2018, Ankara.

Polat, Oğuz: "Şiddet", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, HAD, C.22, S.1 2016.

Yumuşak, Ahmet & Rukiye Şahin: Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumları, Toplumsal Cinsiyetçilik ve Narsisistik Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2013, Tokat.

Yüksel, N.Aysun: "Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'deki Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Televizyon Dizilerindeki Yansımaları", Kurgu Dergisi, Sayı: 16, 1999.

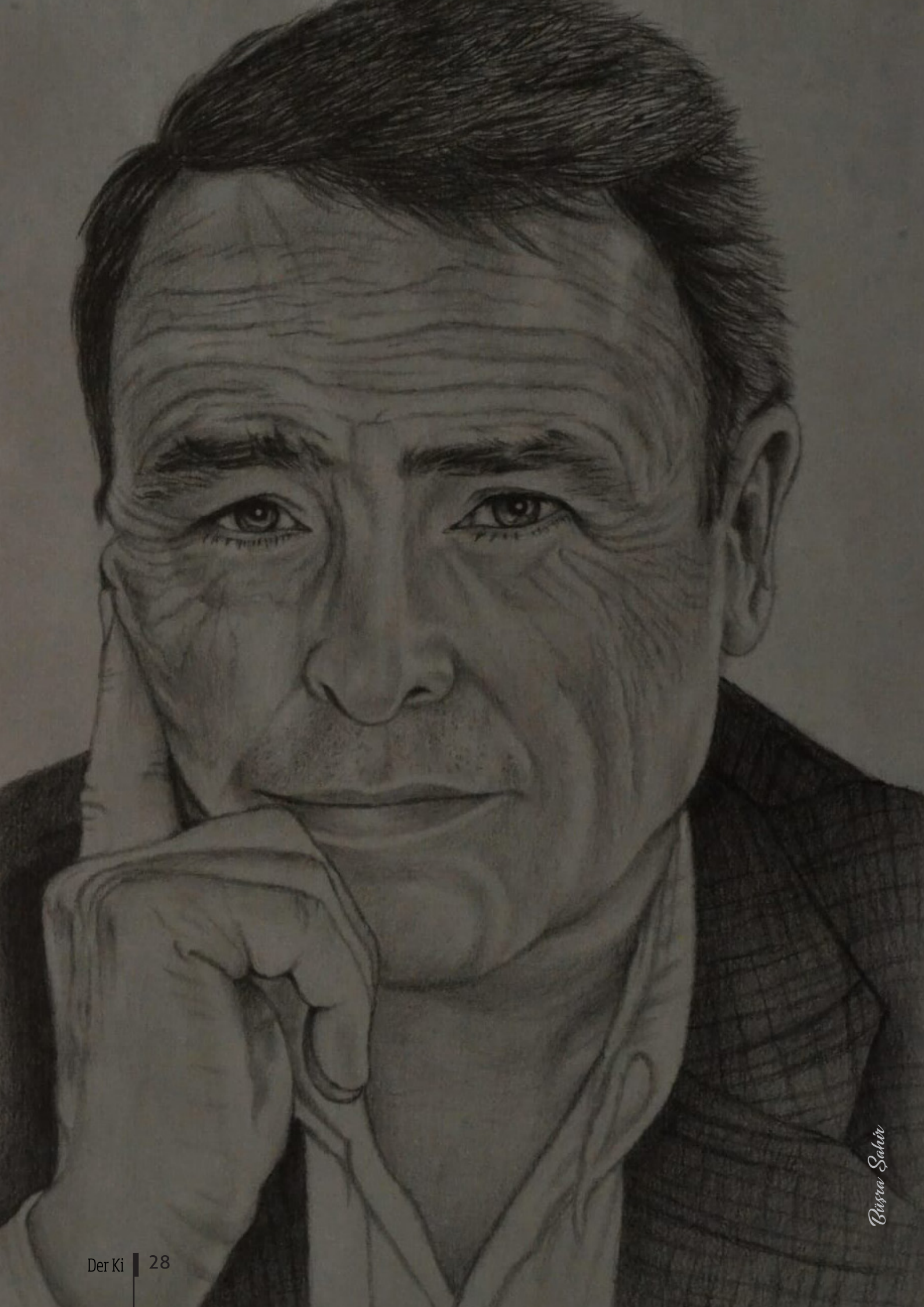
Bisra Sahir

İSTİKLAL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehrene ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül... Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim: Bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım.

Garb'ın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
''Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri ''toprak!" diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahi şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne na-mahrem eli;
Bu ezanlar -- ki şehadetleri dinin temeli --
Ebedi, yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -- varsa -- taşım;
Her cerihamda, İlahi, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-i mücerred gibi yerden na'şım!
O zaman yükselerek Arş'a değer, belki, başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilal!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helal.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlal:
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal.

Mehmet Akif ERSOY

Dergi Der Ki;

6 AYLIK SOSYOLOJİ, KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ

YIL 2 SAYI 3
KASIM 2019

İmtiyaz Sahibi, Sorumlu Yazı İşleri ve Genel Yayın Yönetmeni
Samet Ağçalı

Editör
Salih Canbaz

Redaksiyon
Elif Necibe Duman
Zeynep Serra Baş

Yayın Kurulu
Samet Ağçalı
Salih Canbaz
Elif Necibe Duman
Zeynep Serra Baş
Şule Kama
Tuğba Avcıoğlu
Büşra Şahin
Meryem Gider
Hümeyra Betül Alim

Grafik/Tasarım
Samet Ağçalı

Dergi İletişim
dergisiderki@gmail.com

Basım Tarihi:
Kasım 2019

Yayın Türü:
Yaygın Süreli

Baskı Adedi: 2000

Makalelerde, denemelerde ve şiirlerdeki düşünce ve kaynaklardan yazarların kendileri sorumludur. Der Ki;'de yayınlanan yazılar dergi yönetiminden izin alınmaksızın internet dahil herhangi bir yayın organında yayınlanamaz, çoğaltılamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

İÇİNDEKİLER

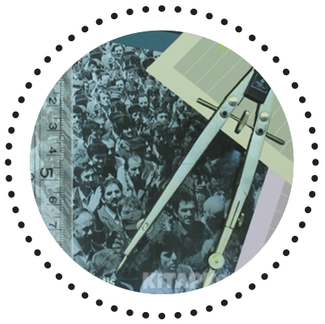

NİLÜFER GÖLE KİMDİR? 04
ÜNİVERSİTE İLE BAŞLAYAN BİR NİLÜFER GÖLE SERÜVENİ 05
"SOSYAL BİLİMCİ OLMANIN VAZİFESİ": NİLÜFER GÖLE'Yİ OKUMAK 07
İSLAM VE MODERNLİK ÜZERİNE BİR İNCELEME: MELEZ DESENLER 09
MÜHENDİSLER VE İDEOLOJİ/ ÖNCÜ DEVRİMCİLERDEN YENİLİKÇİ SEÇKİNLERE 11
TÜRKİYE'DE KURUMSAL EĞİTİM OLARAK; ÖĞRETİMİN YANSIMALARI 15
EĞİTİMDE ERDEM SORUNU VE "DEĞER"SİZLEŞMENİN GETİRDİĞİ PROBLEMLERE BİLİŞSEL VE DUYUŞSAL AÇIDAN BAKIŞ 17
DAVİD HARVEY: NEOLİBERALİZMİN KISA TARİHİ 20
İHVAN-I SAFA'YLA BİR YÜRÜYÜŞ 23
AİLE İÇİ İLETİŞİMDE AİLE DANIŞMANLIĞININ YERİ SORUYORUZ: PROBLEM NEREDEN YÜKSELİYOR? 25

Editör'ün Notu

Değerli Der Ki; okuyucuları,

Geçtiğimiz dönem son sınıf öğrenci grubu olarak mezun olurken dergimizin yeni sayısını da yetiştirmiş olmanın mutluluğu içerisindeydik. Bir kısmımız mezun olduğu için bundan sonra nelerin olacağı konusu bizi fazlasıyla düşünüyordu ama kimimiz yüksek lisansta, kimimiz de kendine uygun başka yerlerde kendine yer bulsa da özellikle öğrenci topluluğumuzun yeni yönetiminin başa geçmesiyle derginin devam edeceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Yani bizim mezun olmamız menfi yönde bir şeyleri değiştirmeyecek.

Tam tersi, bir kısmımızın 5 yıllık tecrübesinin yanısıra yeni arkadaşlarımızın dinamizmiyle güzel şeylerin olacağını şimdiden hissetmeye başladık.

Derginin içeriğine gelecek olursak, bu dergimizin simaları Nilüfer Göle ve Pierre Bourdieu olacaktır. Her sayıda en az bir yerli sosyologun her yer alması ilkesiyle çıktığımız bu yolda, Göle'nin son zamanlarda Türkiye ile ilgili yaptığı ve dünya çapında saygınlık görmüş çalışmaları, onun dergimizde yer alması için en büyük motivasyonlardan biri olmuştur. Öte yandan çok yakın zamana kadar sosyolojide çok önemli ve yenilikçi fikirleriyle ön plana çıkmış olan Bourdieu de, Nilüfer Göle ile birlikte aynı okulun temsilcileri olarak bu sayımızın simaları olacaklardır.

Bir sonraki sayıda görüşmek üzere, herkese iyi okumalar diliyorum.

NİLÜFER GÖLE KİMDİR ?

Tuğba AVCIOĞLU Der Ki;

Nilüfer Göle, 1953 yılında Ankara‘da doğmuştur. Ailesinin kökeni Ardahan‘ın Göle ilçesi Dedeşen köyündendir. Babası, eski Cumhuriyet Halk Partisi Kars milletvekili Turgut Göle‘dir. Celal Göle (d.1948) adında abisi vardır. Nilüfer Göle Ankara Kolejinden mezun olduktan sonra (ODTÜ) Orta Doğu Teknik Üniversitesi ve Paris Üniversitesinde eğitimini sürdürdü.

ODTÜ ve Fransa’da Paris Üniversitesi’ndeki eğitiminden sonra sosyoloji doktora tezini École des Hautes Études en Sciences Sociales’de, ünlü Profesör Alain Touraine‘in yanında “Mühendisler ve İdeoloji” adlı çalışmasıyla tamamladı. 1983-85 yıllarında Maison des Sciences de l’Homme’da yardımcı doçent, École Supérieure de Commerce de Paris’de öğretim görevlisi olarak çalıştı. Boğaziçi Üniversitesi’nde öğretim üyeliği yaptı. Nilüfer Göle, şu an Paris´te École des Hautes Études et en Sciences Sociale’de ders veriyor (http://sosyolojisi.com/nilufer-gole/5442.html).

Nilüfer Göle, Avrupa’da İslam ve kamusal alan ile alternatif modernlikler üzerine yaptığı araştırmaların katkıları nedeniyle ödüle layık görüldü. Göle, ödülle medeniyetler arası ve kültürler arası tercümanlık olarak nitelenebilecek çalışmalarının onurlandırdığını belirterek, “Böylece Fransa’ya aidiyetim ve cumhuriyetle ilişkim de tanınmış oldu.” ifadelerini kullandı. Fransa’ya geldiğinde hiç Fransızca bilmediğini hatırlattı. “Fransız kültürünü bilmiyordum. Her şeyi sıfırdan öğrenmek zorunda kaldım. Bir çeşit göçmenlik benimkisi.” diye konuşan ünlü sosyolog, “O göçmenliğe rağmen buralı oldum. Ama hiçbir zaman Türk olmaktan da vazgeçmedim. Aynı anda ikisine de sahip olabildim. Bugün bunun ödülünü yaşıyorum.” diyerek sözlerini devam ettirdi (https://www.turkcesozlukler.com/nilüfer-göle-kimdir).

Nilüfer Göle, Türkiye’nin son dönemlerde yaşadığı gelişmeler üzerine yaptığı değerlendirmelerle kavram dünyamıza yeni nitelemeler kazandıran bir isimdir. Yükselen Değerler kavramı bunlardan biridir. Liberal sosyal biliminin çok kültürlü dünyada Batı-Dışı Modernlik kavramı ile en çok ilgilenen ve Türk akademik camiasında en çok yayın yapan akademisyenlerinden bir oldu. Yazarın Metis’te yayımlanan kitaplarının dışında Türkçede ve yabancı dillerde yayımlanmış çok sayıda makale ve incelemesi bulunuyor.

• Kitapları :
1986 – Mühendisler ve İdeoloji
1992 – Modern mahrem: medeniyet ve örtünme
1996 – The forbidden modern
1998 – Modern Mahrem-Medeniyet ve Örtünme
2000 – İslamlık ve Modernlik Üzerine Melez Desenler
2000 – İslâmın Yeni Kamusal Yüzleri-Bir Atölye Çalışması
2002 – Nilüfer Göle ile Toplumun Merkezine Yolculuk (söyleşiler, yay. haz. Zafer Özcan)
2006 – İslam in Public Turkey, İran, And Europe
2009 – İç İçe Girişler: İslam ve Avrupa
2011 – Islam in Europe: The Lure of Fundamentalism and the Allure of Cosmopolitanism
2012 – Arap Baharı :Ortadoğu’da Demokrasi Arayışı ve Türkiye Modeli (Yazarlar: Cengiz Aktar, Prof. Dr. Nilüfer Göle, Abdullah Kıran, Fulya Şen, Cenap Çakmak, Orkhan Gafarlı)
2012 – Seküler ve Dinsel: Aşınan Sınırlar
2013 – Keşif Yolculuğu Türkiye, İslam ve Avrupa
2014 – Mahremin Göçü
2015 – Islam and Secularity: The Future of Europe’s Public Sphere
2015 – The Daily Lives of Muslims
2015 – Gündelik Yaşamda Avrupalı Müslümanlar.

Kaynakça
http://sosyolojisi.com/nilufer-gole/5442.html.
https://www.biyografi.net.tr/nilufer-gole-kimdir/.
https://www.turkcesozlukler.com/nilüfer-göle kimdir.

ÜNİVERSİTE İLE BAŞLAYAN BİR NİLÜFER GÖLE SERÜVENİ

Ebru GİRGEÇ Der Ki;

Sosyoloji bölümünü kazandığımda çevremdekiler çok kitap okumam gerektiğini söylüyorlardı fakat bu okuma eylemine nasıl ve nereden başlayacağımı bilmiyordum. Dersler başladığı zaman da biraz ilerledikten sonra sınıfın kapısında asılı bir duyuru ilişti gözüme. Sosyoloji Araştırma Topluluğu bünyesinde okuma günleri düzenlenecekti ve okunacak ilk kitap Cemil Meriç’in “Mağaradakiler” isimli kitabıydı. İlk okuma programına katılmıştım fakat fazla bir şey anlamamıştım.

Daha sonraki okuma gününde Nilüfer Göle’nin “Modern Mahrem” isimli kitabı okunacaktı. Nilüfer Göle’nin ismini ilk defa o gün duymuştum. Göle’nin kitabını okuyup bitirmiştim fakat şaşırmamak gerekir ki hiçbir şey anlamamıştım. Kitabın içinde geçen kavramları, kelimeleri ve savunulan tezleri ilk defa duyuyordum. Okumuştum ama kitabın içinde anlatılmak istenilenler zihnimde vuku bulmamıştı. Kendimi ıssız bir adada yalnız kalmış, denizi seyretmek isterken ayağı taşa takılarak denize düşmüş, o anda da boğulmak üzereymiş gibi hissediyordum.

Kitabı tartışma günü geldiğinde herkes farklı yorumlar yapıyorlardı. Nilüfer Göle Modernleşme ve İslamcılık üzerine yazdığı için bende ister istemez bir önyargı oluşmuştu. Çünkü iddia ettiği düşünceler benim düşünce dünyamı değiştirecek nitelikteydi. Ben ise üniversiteye yeni başlamış, değişmek istemeyen, sabit fikirleri olan, farklı düşünmek istemeyen, kendi düşüncelerini korumaya çalışan bir öğrenci idim. Modernleşmeyle birlikte sosyal bir hareket olan İslamcılığın nasıl yön değiştirdiğini, İslamcı hareketin ve savunucularının zaman içerisinde doktrinlerini değiştirdiklerini anlatan Göle benim için kabulleneceğim şeyler söylemiyordu.

İkinci sınıfa geldiğimde “Melez Desenler” isimli kitabını okumuştum. Bir yandan hem okuyor hem de eleştiriyordum. O yılın yaz tatilinde de “Mühendisler ve İdeoloji” isimli kitabını okumaya karar vermiştim. Bu eserinde mühendisleri anlamanın sanki toplumsal dönüşümün haritasını çizmenin ipuçlarını verdiğini düşünen Göle mühendislerle ilgili sosyolojik bir analiz ortaya koymakla kalmayıp tarihsel analizleriyle mühendisliğin geçmişten modern zamana kadarki sürecini gözler önüne sermişti. Bu kitaptan sonra kabullenmediğim bazı düşünceleri kabullenmem gerektiğini kendime itiraf etmek zorunda kalmıştım. Çünkü Göle’nin amacı İslam’a zarar vermek ya da İslam’a savaş açmak değildi. Onun amacı, var olan bir gerçekliği bilimsel yöntemlerle tespit ederek sosyolojik analizlerle aşikâr hale getirmekti.

Nilüfer Göle’nin üç kitabını okuduktan sonra ilk okuduğum kitabını tekrar okumaya karar verdim çünkü zihnimde soru işaretleri vardı ve içimdeki merak durdurmuyordu beni. Adeta bir kurt zihnimi kemiriyordu Arafta gibiydim her şey muğlâktı ve netlikler yok olmuştu.

> ***Unutulmamalıdır ki bir toplum kendini sanat aracılığıyla ifade edebildiği ve sosyal bilimler aracılığıyla anlayabildiği ölçüde moderndir.***

Birinci sınıfta okuduğum kitabı dördüncü sınıfta tekrar okuduğumda anladım ki, sosyoloji koca bir okyanustan farksızdı. İlk okuduğumda anlamsız gelen sosyolojik kelimelerin artık zihnimde hak ettiği yeri bulmuş olması beni mutlu etti derken kitabın sonuna doğru zihnimde bıraktığı soru işaretleri tekrar hüzünlenmeme sebep olmuştu fakat bu soru işaretleri daha öncekinden farklıydı. Çünkü onların cevabını okurken bulmuştum. Eski sorulara cevap bulunca yeni sorular eklendi zihnime.

Liderler her fırsatta proje, vizyon gibi kavramları kullanarak, güçlerini geçmişten almak yerine, geleceğin trendleri üzerinde yükselme arzularını ifade etmektedirler. Çağdaş olmak ise modern zamanlara ayak uydurmayı, dünyaya açık olmayı gerektirmektedir.

Bu da yazarın okuyucuyu aktif, zihinsel fırtınaya sürüklemesinden ve düşünmeye sevk etmesinden kaynaklanmaktaydı.

Fark ettiğim en önemli konu ise bir kitabı önyargılarımızdan, ideolojilerimizden ve kendi keskin düşüncelerimizden sıyrılarak okuduğumuzda bahsettiğim sosyoloji okyanusu kendini bize açmak için kapıyı biraz aralıyor. O kapının tamamen açılması için ne yapmak gerektiğini şuan kestiremiyorum çünkü ne zaman bir şeyler okusam bilmediğimin daha çok farkına varıyorum.

Öğrenme süreci kısa bir zaman diliminde tamamlanan bir süreç olmadığından dolayı sosyoloji bilimine tamamen hâkim olmakta kısa bir süre zarfında oluşabilecek bir şey değildir. Göle'nin kitaplarında yapmış olduğu sosyolojik tespitleri aynı dünya görüşüne sahip olduğum yazarların da yapmasını çok isterdim. Nilüfer Göle'nin İslami konularda eksik bıraktığı yerleri tamamlayabilselerdi… Fakat şu da bir gerçek ki İslami konularda bilgi birikimine güvendiklerimizde kendi kabuklarına çekilmiş kısır tartışma konularıyla uğraşmaktadırlar. O kabuğu kırıp bazı konulara da sosyolojik açıdan bakmak gibi bir dertleri yok. Sanırım bu gidişle de olmayacak. Kendisiyle aynı dünya görüşüne sahip olmayan İslamcı kitleyi bu denli derin, bilimsel ve sosyolojik analiz ettiği için Nilüfer Göle'yi tebrik etmeyi unutmamak gerek diye düşünüyorum.

Dergi Der Ki

SOSYAL BİLİMCİ OLMANIN VAZİFESİ

Nilüfer Göle'yi Okumak

Nevin Ravza ÇELİK Der Ki;

Nilüfer Göle'yi Türkiye'de sosyal bilimlerin zanaatkarı olarak nitelendiren temel nokta, modernleşme ve İslam arasında kurduğu yerinde ve kompleks söylemlerdir. Göle'nin, edebiyat ve romanlarla başlayan serüveni onu sosyal bilimlerin merkezine getirmekte.

Ayşe Çavdar, Nilüfer Göle ile bugüne dek yürüttüğü çalışmaları ve hazırladığı 'Avrupa Kamusal Alanını Oluşturan İslam' projesi üzerine söyleşiler gerçekleştirerek bir kitap hazırladı. Hayykitap tarafından Mahremin Göçü adıyla yayımlanan nehir söyleşi tarzındaki bu kitapta Çavdar'ın amacı, Nilüfer Göle'nin, kendisini analize götüren ilk soruyu nasıl formüle ettiğini, hangi teorik kaynaklardan yola çıktığını, toplumu hangi araçlarla gözlemlediğini, asıl önemlisi o bilgiyi kamusallaştırırken kullanacağı dili nasıl kurguladığını anlamak. (Tümer, 2011) Mahremin Göçü adlı çalışması da, kamusal hayatın farklı izlerini sürmeye dönük olarak hazırlanmıştır.

Kendi hayatı da birçok göç üzerine kurulan Göle, 'Mahremin Göçü' kitabında 'mahrem' kavramındaki değişimleri aforizmalar üzerinden ironiyle bizlere sunuyor. Kitap, Göle'nin çocukluk ve ilk gençlik yıllarıyla başlıyor.

Ayşe Çavdar'ın Nilüfer Göle ile Göle'nin Paris'teki atölyesinde, 10 gün boyunca yaptıkları söyleşilerden oluşan Mahremin Göçü adlı kitabın isminin nereden geldiğini Çavdar şöyle açıklamış:

"İlk neden elbette Göle'nin Paris'te oluşuydu. Atölyesini, bir araştırmacı olarak mahremini 18 yıllık İstanbul tecrübesinin ardından Paris'te yeniden inşa etmişti...

İkinci neden, o atölyede çalışılan meselenin doğrudan doğ¬ruya göçle ilgili oluşuydu. İslam, göçmenler eliyle Avrupa'ya taşınmıştı. İç içe girişin sebebi yalnızca küresel medya aracı¬lığıyla sürekli dolaşım halinde olan bilgi değil, aksine fiziksel, hatta bedensel bir karşılığı olan göç süreciydi.

Üçüncüsü ise kavramların göçüydü. Nilüfer Göle'nin kav¬ramsallaştırdığı "mahrem" sözcüğü, Fransa'daki kimlik tartış¬masından, Danimarka'da yayımlanan bir karikatürün kürenin Müslüman coğrafyasında sebep olduğu öfkeye, Hollandalı yö¬netmen Theo Van Gogh'un öldürülmesine, Avrupa'daki lise¬lerde süregiden başörtüsü tartışmasına, Paris'in banliyölerin-deki kalkışmalara, İsviçre'de artık inşa edilemeyecek minare¬lere, bazen şiddetle bazen bu tarihsel iç içe girişin yarat¬tığı yenilik heyecanıyla göz kırpıp duruyordu. Mahrem, ba¬şörtülü kızların moderniteyle aralarındaki arz-talep ilişkisine dair bir kavram olmaktan çıkıp, Avrupa'nın kamusal alanını belirlemeye başlamıştı." (haber7, 2011)

Bunun yanı sıra kitapta aynı zamanda sosyal bilimci olabilmenin vazifelerine de yer verilmekte. Sosyal bilimcinin "gözlükleri" teorilerdir; teoriler olmadan net bir şey görmesi mümkün değildir. Eğer sosyal bilimci her olay veya olgu karşısında aynı gözlüğü takıyorsa günün sonunda aynı hipotezleri tekrarlamaktan öteye geçemez, farklı perspektiflerden bakarak, takarak farklı teoriler geliştirebilir. Risk toplumunda yere alan ve teknolojinin eskisinden daha çok insanların hayatlarını altüst ettiği bir dönemde Göle, tespitleriyle sosyolojik açıdan bize bir perspektif sunmuştur. Sosyal bilimci¬nin vazifesinin hipotezleri teker teker sınayıp ve belli bir süreç içinde yeni hipotezler geliştirilmesi gerektiğini söyleyen Göle, sosyoloğun görevi,

Siyasetin ve gündelik yaşamın bireyi esir aldığı bir toplumda, muhayyele zenginliği ve keşif zordur.

görüşülen kişilerin söylediklerini ve söylenenlerin işaret edebilecekleri anlamları sosyal ve tarihsel bağlamlarına oturtup sınamaktır der ve şöyle devam eder: "Onlar da sınanır ve böylece devam edip gider. Tabii ki sahaya gitmeden önce kimi hipotezler oluşturmuş olursunuz. Ama sahada o hipotezlerin çok daha incelmesi, bazen değiştirilmesi gerekir. Bu da araş¬tırmanın sizin için hazırladığı sürprizdir. Bence sahada kafası karışmayan sosyal bilimci, işini iyi yapmıyor demektir." (haber7, 2011)

Sosyolog eğitici ya da gözlemci olmaktan uzaklaşıp müdahaleci olmalıdır.

Nilüfer Göle, toplumu meta anlatılarla 'sorgulamak' yerine, onu ince işçilikle anlamaya ve kavramaya çalışıyor. Yeni bir toplumsal muhayyilenin yollarını açmak için, var olan zihinsel kalıpları, kemikleşmiş dili, algıyı kırıyor, yeni perspektifler kazandırıyor. Göle, araştırmalarında bilimsel objektifliğe zarar vermeden duygularını, ideolojilerini araştırmanın sonuçlarını etkileyecek şekilde yansıtmamaya özen göstermiştir. Son olarak Nilüfer Göle'nin Mahremin Göçü eserinde yer alan şu paragrafını eklemek istiyorum: "İnsanlar sanıyor ki bildikçe daha az şaşırırsınız. Tersine, ne kadar çok bilirseniz toplum sizi o kadar şaşırtır. Çünkü ne kadar bilirseniz, yazılı olanla toplum arasındaki farklılıkları o kadar iyi algılarsınız. Böylece toplum size doğal gelmemeye başlar." (Göle, 2011)

Genel itibariyle, Nilüfer Göle'yi okumak sosyolojiye gönül vermiş olanların hitap noktası olmuştur. Okumak ise bir iptiladır, müptelalara selam olsun.

Kaynakça

Göle, N. (2011). Mahremin Göçü. A. Çavdar içinde, Mahremin göçü (s. 67). hayykitap.

haber7. (2011, 2 28). haber7com. haber7: http://www.haber7.com/kitap/haber/717428-goleden-aforizmalarla-mahremin-gocu adresinden alındı

Tümer, G. (2011, 3 9). Avrupa'nın 'öteki'si değil 'öteki Avrupa'yız. Yeni Şafsk: https://www.yenisafak.com/kitap/avrupanin-otekisi-degil-oteki-avrupayiz-307289 adresinden alındı

Düşmanlıklar uzaktaki yabancıya değil, yanı başındaki, giderek kendisine komşu olan, hatta aynı alanı paylaşmakta olan, aynı dili konuşan(ama küçük bir farklılık da taşıyan) gruplara yönetilir. ''Öteki'', yabancı olan değil, fazla yakına gelerek, saflığı bozma tehdidini yöneltendir.

İSLAM ve MODERNLİK ÜZERİNE BİR İNCELEME

Melez Desenler

Zeynep Serra BAŞ Der Ki;

Melez Desenler kitabı Nilüfer Göle'nin 1990-2000 yıllarında Türkiye'de yaşanmış olaylar üzerine yazmış olduğu, birbirinden farklı yerlerde yayımlamış makalelerin derlemesiyle oluşan bir kitaptır. İçinde 11 tane makale barındırmaktadır. Genel olarak modernleşmeyle birlikte Türkiye'deki muhafazakâr kesimin geçirmiş olduğu değişimi ve dönüşümü, o zamanki siyasi partilerin ideolojilerini, modernliğe uyum sürecini ve başarılarını anlatmaktadır.

Kitabın ilk makalesi olan Modernlik: Zaman, Bilinç ve Desen'deTürkiye'nin 80 sonrasında yeni bir zaman dilimine girdiğini ve zaman kavramını bugüne indirdiğini söylemektedir.Bununla birlikte siyasette "ilericilik" bilincinden "modernlik" bilincine doğru bir evrilme yaşandığından, bu süreçteTürkiye'nin kendine yeni bir desen ortaya koyduğundan bahsetmektedir.

Yeni Sosyal Hareketler ve İslamcılık makalesinde ise İslamcılığın, 1980 sonrası Türkiye'de ve Ortadoğu'da bir sosyal hareket olarak ortaya çıktığından, siyasete katıldığından ve farklı siyasi biçimlerde yol gösterdiğinden bahsediyor. İslamcılığın görünüşünün son derece çeşitli olduğunu söylüyor, zamana ve ulusal ortamlara bağlı olarak değiştiğini örneklerle anlatıyor. Daha sonra İslamcılığın kavramsal olarak yeniden kurgulanması gerektiğini, artık İslamcılığın çağdaş bir sosyal hareket olduğunu savunuyor.

80 Sonrası Politik Kültür: Yükselen Değerler başlığında, 1980 sonrası politik kültürde bir değişme yaşandığını ve bu değişmenin anlaşılması için bu değişmeye siyasi partiler tarafından değil toplum tarafından bakılması gerektiğini ifade ediyor.

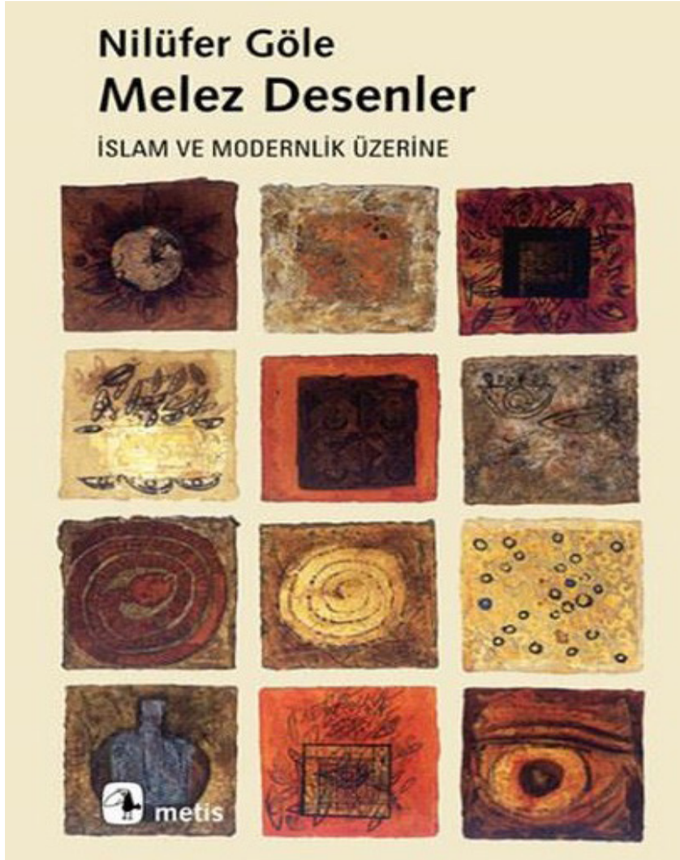

Göle bu değişimi; politik söylemde değişim, sivil toplumdaki değişim ve siyasi partilerdeki değişim olmak üzere üç başlık altında irdeliyor.

Dördüncü makalesi olan Liberal Yanılgı'da Türk demokrasisinin dinsel, etnik, etik ve sosyal meseleler etrafında şekillendiğini söylemiş ve bu meseleler üzerinden siyaseti yeniden incelemiştir. 90'lı yıllarda Türkiye'nin gündemine giren liberal söylemi yorumlamış, bu söylemin belirleyici bir değeri olup olmayacağı üzerinde durmuştur. Daha sonra sivil toplumun özerkleşmesine ve bunun gerekliliğine değinmiştir.

Eğitici Laiklik ve Yaşam Biçimlerimakalesinde, İslam ve demok-

rasinin ortak bir çatı altında buluşup buluşamayacağı üzerine çeşitli ifadelerde bulunmuştur. Müslüman ülkelerde laiklik ve demokrasi ile İslam arasında bir gerilimin var olduğunu söylemiştir. Daha sonra Refah Partisi'nin İslami kimlik adı altında, modern görüş ve görünüşle 90'lı yıllarda nasıl yükseldiğini, hangi siyasi yolu izlediğini ayrıntılarıyla anlatmıştır.

İslami Dokunulmazlar, Laikler ve Radikal Demokratlar başlıklı altıncı makalede yazar, seçimlerin kimi zaman toplumsal ve siyasal dönüşümün habercisi olduğunu söylüyor ve 1994 yılında yapılan seçimi buna örnek gösteriyor. Laikçi-İslamcı cepheleşmesinde ortaya çıkan sınıfsal yasakların delinmeye başladığını ve Refah Partisi'nin seçimlerdeki başarısının siyasete yeni bir yol çizdiğinianlatıyor.

Müslüman Karşı Seçkinlerin Oluşumumakalesinde ise laiklik ve pozitivizm ile oluşan modern seçkinlerianlatmaktadır. Daha sonra laik eğitim sistemiyle yetişmiş olan ve modernleşme sürecinden geçen İslamcı seçkinlerin oluşum sürecinden bahsetmiştir.Göle bu İslamcı seçkinleri üç ayrı başlıkta kategorize etmiştir. Bu kategoriler ise kadınlar, aydınlar ve mühendislerden oluşmaktadır.

İslami Kimlik Arayışımakalesinde Göle, Türklerin on dokuzuncu yüzyılda Osmanlı aydınlarıyla başlayıp yirminci yüzyılda Kemalist seçkinlere kadar uzanan modernleşme sürecinden bahsetmektedir. Daha sonra Türkiye'de Kemalist modernistlerekarşı Muhafazakâr kesimin İslami bir kimlik arayışına değinmiştir. Refah Partisi'nin bu arayışta önemli katkılarının olduğunu ifade etmiştir.

İstanbul'un İntikamı'nda ise Türk ulusunun yeni bir atılım göstermek ve bir uygarlıktan diğer uygarlığa geçmek için Atatürk'ün, İstanbul'u tahtından edip onun yerine pek bilinmeyen bir Anadolu kasabası olan Ankara'yı başkent yapmasından bahsediyor. Asırlardır farklı medeniyetlere başkentlik yapmış İstanbul'un bu unvanı ondan alındıktan sonra düşüş yaşadığını söylüyor. Ankara'nın ise Batı kökenli konser, klasik tiyatro oyunları vb. gibi modern sanatlara yer verilerek cumhuriyetçi medeniyet idealinin mekânı haline getirildiğini ifade ediyor. Ancak 1950'lerden sonra çok partili sisteme geçilmesiyle birlikte, demokratikleşme sonucu "gerçek" Anadolu nüfusunun kültürü ve siyasal gücü ile varlık göstererek İstanbul'a yöneldiğinden bahsediyor.

Bu süreçten sonra İstanbul'un kaderinin değiştiğini ve beklenmedik bir alaturka modernlik ortaya koyarak adeta intikamını aldığını anlatıyor.

Fotoğraf Kareleri İçinde İslami Modernliklerbaşlığı altında yazdığı makalede ise Göle, tek tip olan "Batı Modernliği"ne karşı ortaya konan "Çoğul Modernlikler" projesini ele almıştır. Daha sonra George Simmel'in "anlık görünümler/fotoğraf karelerinde anlamak" yaklaşımı içinde o zamanda yaşanan İslami olayların, modernlik içerisinde yaşadığı çözülmelerin, değişimlerin analizini yapmıştır. Modernlik ve İslam'ın değişen benlik kavramsallaştırmasını ve birbirine uyum sürecini eleştirel bir şekilde mercek altına almıştır.

Onbirinci ve sonuncu makalesi olan Batı-Dışı Modernlik: Kavram Üzerine'de"Modern olmak nedir? Modern olmak için Batılı olmak mı gerekir?" sorularını irdeleyerek bir cevap aramıştır. Modernliğin küreselleşmekte ve yerelleşmekte olduğunu söylemiştir. Yani Batı'nın coğrafya, tarih ve kültürleriyle tanım kazanmış modernlik deneyiminin bugün farklı coğrafyalara açılmakta, yeni kültürel havzalarda yeşermekte, değişik dillerde oluşmakta olduğunu anlatmaktadır.

Bu eseriyle Göle, okuyuculara Türkiye'de İslam ve modernliğin nasıl değiştiği ile ilgili güzel bir giriş sunuyor ve Türkiye'nin modernleşme sürecine farklı bir perspektiftenincelememizi sağlıyor. Dolayısıyla bu eser,1990-2000 yılları arasında yaşanan değişimlere ve altındaki sebeplere ilgi duyanların okuması gereken kitaplardan biri.

> ***Kendini ve geçmişini unutturma arzusu Türkiye'nin tarihsel kodlarında yazılı ne yazık ki... Unutmak ve unutturmak.***

MÜHENDİSLER VE İDEOLOJİ/ Öncü Devrimcilerden Yenilikçi Seçkinlere

Esma ALTINDİŞ Der Ki;

Ünlü Fransız sosyolog AlainTouraine'in öğrencisi olan Nilüfer Göle, hocasının kullandığı yöntemler ve kuramsal çerçeveler ile pek çok çalışma ortaya koymuştur. Bunların başında "Mühendisler ve İdeoloji" ile "Modern Mahrem" çalışmaları gelmektedir. Göle, aktör/eylem sosyolojisinin bakış açılarıyla gerçekleştirdiği çalışmalarında diğer araştırmalardan farklı olarak gözlemin ötesinde müdahaleci bir yönteme başvurur. Yazarın İslamcı ve örtülü kadınların modernleşme ideolojisi karşısında nasıl bir söylem geliştirdiği üzerine yapılmış olan çalışması Modern Mahrem' de, üniversitede okuyan başörtülü kızları tarihsel aktörler olarak ortaya çıkarmıştır. Yaptığı bu çalışmalarla Türk modernleşmesinin gelişiminde rol oynayan tarihsel aktörlerin mevcudiyetini ortaya koymuştur.

İncelemesi yapılan Mühendisler ve İdeoloji kitabında bu kez tarihsel aktörler olarak mühendisler ele alınmıştır. Onların toplumsal değişmede nasıl bir rol oynadığı, ideolojik yaklaşımları çerçevesinde araştırmaya değer bir konu olarak görülmüştür. Bu nedenle Göle'nin sosyolojik müdahale yöntemini kullanarak gerçekleştirdiği Mühendisler ve İdeoloji/Öncü Devrimcilerden Yenilikçi Seçkinlere adlı çalışması için sol ideolojiye mensup yedi mühendis katılımcıdan oluşan bir deney grubu oluşturulmuştur. Nilüfer Göle, mühendislerin içinde bulundukları durumun sorgulamasını yapmaları, çelişkiler hakkındaki bilinçlerinin ve

hedeflerinin ne olduğunu açıklamaları amacıyla taraf oldukları bir mühendis grubu ile bir deney ortamının oluşturulmasının zorunlu olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle İzmit'te suni gübre üreten bir firmadan yedi mühendis seçilmiştir. Çalışma grubuyla belirli zaman aralıkları halinde 4 seansta görüşülmüştür. Grup üyeleri mühendislerden 6 tanesi kimya mühendisi ve 1 tanesi de elektrik mühendisidir. Seçilen mühendislerin çoğu ODTÜ mezunudur. Bu noktada alan ve mezun olunan okul yönünden bir homojenlik söz konusudur.

Göle bu çalışmasını toplumsal aktörler olarak mühendislerin eylemleri üzerine derinlemesine bir araştırma yapmak amacıyla gerçekleştirmiştir. Göle'nin zihnindeki problem neydi birazda bunun üzerinde durmak gerekmektedir. Mühendislerin, sanayileşme aşamasında olan toplumun modernleşmesine nasıl bir katkı

sağladığı yazarın dikkatini çeken bir soru olmuştur. Yapılan çalışmanın genel çerçevesi bu sorunun etrafında şekillenmiştir. Mühendislerin, modernleşmenin ve rasyonelleşmenin taşıyıcıları oldukları iddiası Göle'ye bir ışık yakmış ve bu çalışmayı ortaya koymasında bir neden olmuştur. Araştırmanın anlaşılabilmesi için oluşturulan literatürde tarihsel arka plan ve kavramsallaştırmalar önemli bir yer edinmektedir. Bu nedenle ilk iki bölüm içeriği hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

Kitabın ilk bölümü olan "Sanayi Uygarlığı ve Mühendisler" kısmında "Modernleşme ve Rasyonelleşmenin Taşıyıcısı Mühendisler" başlığı altında Saint Simon, F. W. Taylor, T. Veblen ve A. Gouldner' in görüşlerine yer verilmiştir. Birinci bölümün ikinci kısmı olan "Egemenliğin Rasyonel Taşıyıcıları Mühendisler" başlığı altında ise K. Marx, Frankfurt Okulu, A. Gorz ve S. Mallet'in toplumsal gelişme sürecinde mühendislerin nasıl bir rol oynadığına dair görüşlerine yer verilmiştir. Batı toplumunda mühendislerin durumuna dair verilenteorik bilgilerle birinci bölüm tamamlanmıştır.

Kitabın ikinci bölümü olan "Türkiye'de Rasyonalist Görüşler Tarihi" başlığı altında miras ve pratik olarak tarih incelenmektedir.Mühendislerineylem ve ideolojisini, yeni ve yenilikçi seçkinler olduğu varsayılan bu tabakanın çağdaş eylem ve ideolojisini incelemek Göle'nin hedefleri arasındadır. Bunu yapabilmek için başvurduğu kaynak ise tarihtir. Bu yüzden yazar tarihsel bir bölüm yazma gerekliliğine dikkat çekmiştir. Yazar öncelikle Osmanlı Devleti'nde gerçekleştirilen ilk reform hareketlerinden ve ilk elitlerden bahsederek işe koyulmuştur. Ardından Tanzimat ile Meşrutiyet Fermanlarından ve milli bir devletin kurulma aşamasından bahsetmiştir. Bu noktada pozitivizmin, seçkinlerin düşüncesinin nasıl ideolojik matrisi haline geldiğini araştırır. Sonrasında Jön Türklerin iktidarı ele geçirmesi ve milli bir ekonomi oluşturma arzusu ve milliyetçiliğin yükselişinden bahsetmiştir.Çünkü bu görüşler ona göre zamanla Cumhuriyet tarafından da sürdürülecek olup modernleşmeci ideolojileri de belirlemiş olacaktır. Böylece modernleşme ya da modernleştirme çabaları artarak günümüze kadar devam etmiştir.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Kemalist reform hedefleri belirlenmiştir. İlk hedef halk ile devlet arasındaki yabancılaşmayı aşmaktır. Bunun için Türkçe'yi sadeleştirme ve yeni bir milli dil oluşturma çabalarına girilmiştir. Yine bir dizi reformla Avrupa'ya uyum sağlanmaya çalışılır. Çünkü çağdaşlık yeni seçkinler için ilerlemenin en önemli koşuludur. Mühendislerin ideolojisini oluşturan yine modernleşmeci ideolojilerin mirasıdır.

Mühendislerle ilgili olarak verilen tarihsel arka plan ile birlikte toplumsal değişmede nasıl bir rol oynadıklarına dair analizlere yer verilmiştir. Ardından mühendislerin siyasette nasıl var oldukları sorusunun cevabı aranmaya başlanmıştır. Konuyla alakalı olarak tarih ve sosyolojinin iç içe girdiği bu eserde yazar birtakım kavramsallaştırmalar kullanmıştır. Bunların başında zayıf tarihsellik kavramı gelmektedir. En kısa anlamıyla başkalarının tarihiyle hareket etme diyebileceğimiz zayıf tarihsellik kavramını Nilüfer Göle, çalışmasında toplumsal aktörlerle ilişkilendirerek şöyle bir analizle açıklamıştır: "…bugünün var olamaması. Tarihselliğin içsel ve yapısal bir süreç olarak yaratılamamış olması ve dolayısıyla Batı'nın tarihine olan bağımlılık, toplumsal aktörlerin bilincine de yansıyor. Kendi yarattıkları tarihle kendilerini tanıyamayan, özdeşleştiremeyen aktörler toplumlarına yabancılaşıyorlar. Var olan toplumsal yapıdan ve toplumsal ilişkilerden kendilerini soyutlayıp, gelecekteki bir toplum (sol hareketler) ya da geçmişteki bir toplum (sağ hareketler) ütopyasıyla kendilerini özdeşleştiriyorlar. Tarihi yakalama gereksinimi toplumsal aktörleri bugünün var olan toplumsal ve kültürel dinamiklerinden koparıyor."(s. 23).

Kitabın üçüncü bölümü "Türk Mühendislerinin Çok Anlamlı Kimliği" olarak belirlenmiştir. Bu bölümün giriş kısmında iki alt başlık olan"Tarihsel Ölçek" ile "Durum ve Eylem" başlıkları dikkat çekmektedir. "Tarihsel Ölçek"başlığı altında Göle, günümüz toplumlarında mühendislerin durumunu ve eylemini daha iyi anlayabilmemiz için Türkiye'nin toplumsal ve politik hayatında meydana gelen değişimin kısa bir özetini yapmıştır. Demokrat Parti'nin ekonomik liberalizm politikası, buna karşı devletçi ve laik geleneğe bağlı olan bürokrat ve aydınların tepkisi, 1960 darbesinin yapılması ve darbeden sonra, ekonomik planlamayı yapmak amacıyla bir planlama teşkilatı kurulması ve teşkilatın hiçbir partiden olmayan teknokratlara teslim edilmesi, ardından eski sosyalistlerle birleşen bir grup sendikacı tarafından Türkiye İşçi Partisi'nin kurulması, üniversitelerde sol öğrenci hareketinin büyümesi tarihsel olarak kitapta sıralanmıştır. Ayrıca tüm bu olayların üzerine, çeşitli yıllarda yapılan seçimlerde kurulan koalisyon hükümetleri ile iktidarda istikrarsızlıkların baş göstermesiyle artan terörizm ve sağ sol çatışmaları ortamın gerilmesine neden olmuştur.Göle, solcu mühendislerin eylemi ve ideolojisi hakkında yürüttüğü bu araştırmanın ülkenin siyasi ve ekonomik anlamda karışık olduğu toplumsal ilişkilerin çözüldüğü bir ortamda ele aldığını söylemiştir."-Durum ve Eylem" başlığı altında ise mühendislerin sosyo-profesyonel bir kategori olarak doğuşu ve profesyonellikten devrimciliğe geçiş durumları incelenmiştir. Nilüfer Göle'ye göre, 1923'ten itibaren toplumsal hedef olarak belirginleşen milli ekonomi kurma isteği ve 1930'lu yıllarda devlet müdahalesi politikası, mühendislerin yönetici bir konuma erişmelerine imkân tanımıştır. Birkaç yıl içinde mühendisler kitlesel olarak sahneye çıkmışlardır. Çok geçmeden devlet politikalarında yüksek düzeyde sorumluluklar almışlardır. Onlar için devlet toplumsal dönüşümlerin motoru, yukarıdan devrimin aracı, sınıf çelişkileri olmayan bir toplumun kurucusu haline gelmiştir. Sermayeyi elinde tutan yönetici sınıfın yokluğunda, teknik bilgiyi elinde tutan bu mühendisler devletin sanayi aygıtlarında üretimi yönetme misyonunu üstlenmişlerdir. Fakat Nilüfer Göle, mesleki rolleri devamlı artan mühendislerin, 1950'li yıllardan itibaren dünya ekonomisine açılma, uluslararası sermaye ve bireysel girişimlerin özendirilmesiyle, yani kapitalist gelişme tarzına geçilmesiyle siyasal alandaki önemlerinin azaldığını söylemiştir.

Nilüfer Göle, 1960'lı yıllardan itibaren mühendislerin mücadelelerinin sadece mesleki olmaktan çıktığı ve o sıralarda büyük bir hızla gelişmekte olan sol hareketlerin etkisine girdiği söylenmiştir. Bu süreçle birlikte mühendislerin hareketleri, sadece mesleki taleplerde bulunmadıkları, politik ve toplumsal sistemin değişmesini istedikleri için salt mesleki bir hareket olarak değerlendirilmemektedir. Bu nedenle yazar, mesleki sorunlardan çok toplumun merkezi sorunlarıyla ilgilenmek bilinç ve iradesiyle, örgütlü bir faaliyet yürüttükleri için mühendis hareketinin toplumsal hareket olarak değerlendirilmesi gerektiğini söylemiştir. Ayrıca kitapta mühendislerin ekonomik faaliyetin içinde bulundukları ve ne işçi, ne de patron oldukları için teknik, ekonomik ve toplumsal meseleleri en iyi ele alabilecek unsurlar olduğu söylenmiştir.

Nilüfer Göle, mühendisleri toplumun dönüşümünde ve gelişiminde oynayabilecekleri rol konusunda soruşturma amacı taşıyan bu araştırmasında grup üyelerinin ilk toplantıdan itibaren bağımlılık sorunsalını öne çıkardıklarını söylemiştir. Grup üyeleri verdikleri cevaplarla kendi aralarında farklılaşmışlardır. Kimisi politik ve ekonomik sistemi kendisine düşman olarak seçerken kimisi istenilen değişimlerin iktidarın ele geçirilmesi ve teknokratik bir iktidar yoluyla gerçekleştirilebileceğini belirtmiştir. Kimi de bunların aksine değişimin toplum seviyesinde olması gerektiğini savunmuştur.Verilen cevaplar sonucu dışa bağımlılığın ve sistemin eleştirisinde farklılıklar ve çatlaklar görülmüştür. Ortaya atılan sorular doğrultusunda katılımcılar ayrı ayrı fikirlerini ortaya koymuşlardır. Bu fikirlerden yola çıkarak Nilüfer Göle şu açıklamayı yapmıştır: "Mühendisler kendilerini modernleşmeci bir güç olarak tanımlarlar, kendini bu hedefin kapsamı içinde görebilecek diğer modernleşme güçlerine çağrı yaparlar ve işçileri, sanayi burjuvazisini ve teknokratları müttefik olarak görürler. Hedefleri sadece ekonomi ve sanayileşme içinde değil, bilgilerin ve tekniklerin rasyonel kullanımından hareketle bir örgütlenme ve enformasyon ağı üzerinde temellenen yeni tip bir gelişmenin terimleri de kullanılarak tanımlanmıştır."(s. 176).

Kitabın ilerleyen kısmında mühendislerin durumları ve eylemleri incelenmiş ve ayrıca çalışma grubunda sorulan sorular ve tartışılan

konularaayrıntısıyla yer verilmiştir. Araştırmacı duruma müdahaleci bir yaklaşımla, geliştirdiği hipotezleri ortaya atarak katılımcıları yönlendirmeyi hedeflemiştir. Kitabın sonuç bölümünde araştırmanın bulguları doğrultusunda "Türk Mühendisleri Modernleşme ve Rasyonelleşmenin Yeni Taşıyıcıları Mıdır?" sorusuna cevap aranmıştır. Yapılan araştırma Türk mühendislerinin eylemini analiz etmeye yöneliktir. Göle, yürüttüğü bu çalışmadan hareketle mühendislerin yeni bir modernleşme gücü olarak ortaya çıktıklarını ve Türkiye'nin modernleşmesinde yeni rasyonel taşıyıcılığı temsil ettiklerini söylemiştir. Bu araştırma ile mühendislerin, bir hedeften hareketle toplumsal bir ilişkiyi yeniden kurmayı ve şimdiki zamanın toplumsal ilişkilerinde kendilerini analiz etmeyi başardıkları söylenmiştir. Çalışma grubunda birbiriyle çelişen üç eylem tarzı saptanmıştır. Bunlar toplumsal değişim, yukarıdan değişim ve sınıf mücadelesidir. Buna paralel olarak mühendisler girişimci, yönetici seçkin ve işçi sınıfının bir parçası olaraküç farklı şekilde tanımlanmıştır. Göle, çalışmasında eski yönetici seçkinlerin modernleşme eyleminin ifadesi olan milli devlet kurulması hedefinin yerini, bir sanayi toplumunda tarihsel öznenin iki gereğinin, yani gelişme ve demokrasinin ifadesi olacak bir sosyal devlet ve onun aracılığıyla gerçekleşecek yeni bir gelişme hedefine bıraktığını söylemiştir. Bu tarihsel değişimin yeni taşıyıcıları olan mühendisler, eski yönetici seçkinlerin pozitivizminin ve rasyonalizminin miraşçısı olsalar da eylemlerin sorunların, çelişkilerin ve dolayısıyla tarihsel evrime müdahale eden aktörlerin niteliğinin değişmekte olduğunu göstermişlerdir.

Nilüfer Göle, 1980 yılında yaptığı bu araştırmada sol eğilimli Türk mühendislerin toplumsal sorunların çözümlenmesine yönelik geliştirdiği önerilerin ortaya çıkarılmasını hedeflemiştir.

Göle, mühendislerin yeni toplum kurmadaki önder olma istekleriyle birlikte toplumsal değişimin niteliğinin anlaşılabilmesi için sol ideoloji etrafındaki mühendislerin düşünce ve eylemlerini çözümlenmeye değer bulmuş ve bu çalışmasını gerçekleştirmiştir. Aslında Göle'yi farklı yapan da budur. Yani pek çok kimse tarafından önemsenmeyen, özellikli olduğu düşünülen konuları kendine dert edinmiş ve bu konuları faklı yaklaşım tarzlarıyla ele almıştır. Bu çalışması da gerek kullandığı yöntem gerekse de yaklaşım tarzı olarak tam bir model araştırma olarak nitelendirilebilir.

Nilüfer Göle, Mühendisler ve İdeoloji/Öncü Devrimcilerden Yenilikçi Seçkinlere, Metis Yayınevi, 5. Baskı, 2012, 195 s.

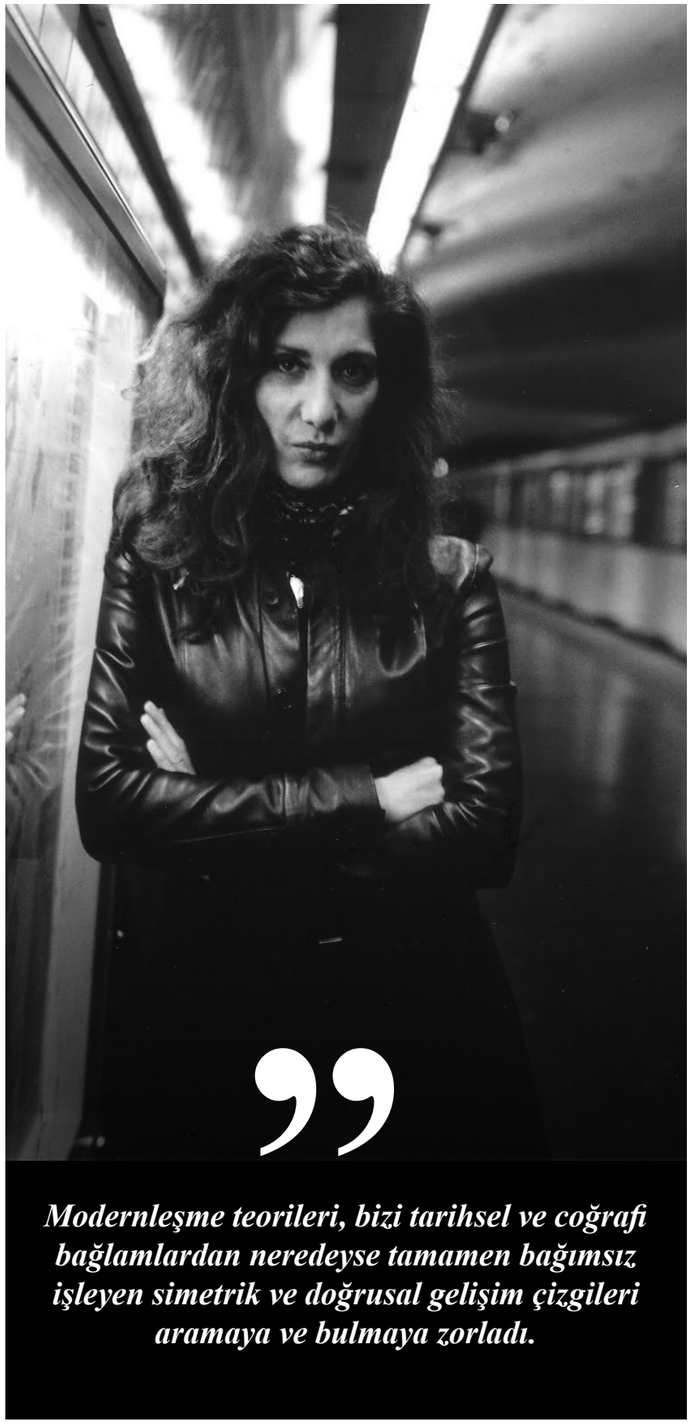

Modernleşme teorileri, bizi tarihsel ve coğrafi bağlamlardan neredeyse tamamen bağımsız işleyen simetrik ve doğrusal gelişim çizgileri aramaya ve bulmaya zorladı.

TÜRKİYE'DE KURUMSAL EĞİTİM OLARAK ÖĞRETİMİN YANSIMALARI

Sacide KABA Der Ki;

"Gökkuşağı olan çocuklarımızı, renk körü olan öğretim sisteminde yitirdik."

Okulda verilen eğitim yani öğretim; ailenin, bireyin, toplumun beklentilerini, ihtiyaçlarını karşılamakta mıdır? Yoksa devletin himayesinde, itaat eden tek tip insan topluluğu mu yetiştirmektedir?

Türkiye' de eğitim ve öğretim kavramının ayrımı anlaşılmamaktadır, öğretim yanlışları daha kavram ayrımını idrak edememekten başlamaktadır. O yüzden bu konuya öncelikle eğitim ve öğretim kavram ayrımı yaparak başlanmalı.

Eğitim; kişiliğin gelişmesine yardım eden ve onu esas alan, onu yetişkin yaşamına hazırlayan, gerekli bilgi, beceri ve davranışlar elde etmesine yarayan, doğumdan ölüme kadar süren bir süreçtir (Tezcan, 1985:4).

Öğretim ise; eğitim faaliyetlerinin amaçlı, planlı, düzenli bir şekilde öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçları da dikkate alınarak belirli bir zaman dilimi içerisinde çeşitli yöntemler ve araçlar kullanılarak gerçekleştirilmesidir.

Bireyin alması gereken eğitim; onu hayata hazırlaması gerekirken; devlet tarafından zorunlu öğretime tabi tutularak, okulda; öğrencilerin zamanları ve enerjilerini kullanarak, sadece hizmet eden ve otoriteye boyun eğen, düşünme ve yargılama yetilerini kullanmayan nesil yetiştirilmektedir.

Öğrencinin imgelem gücü, değer anlayışı esas ve öncelik görülmeyerek, hizmeti; saygın ve önemli sayarak, eğitim okulla sınırlandırılmak istenmektedir (Illich, 2018:13).

İnsanlar artık yaşamlarını yönlendiren, neyin yanlış neyin doğru olduğunu onlara söyleyen okullara bağımlıdırlar. Fark ediliyor ki sadece eğitim değil, sosyal gerçeklikte okullaştırılmıştır (Illich, 2018:24).

Çocuğun okula başlamasıyla, devlete hizmet bilinci, otoriteyi kabulleniş ve boyun eğme gibi olguları kabullenerek ve öğrenerek, kuruma hizmet etmeye başlamaktadır. Okulda saygı, öz farkındalık ve kültürlenme gibi kazanımların sağlandığı savunulmaktadır. Bu vaat edilenler yerine gerçekler göze çarpmaktadır. Buna örnek olarak; çocuk öğretmenine karşı aşırı saygı(!) tutumu göstermektedir. Ama aynı öğrenci sıra veya sınıf arkadaşına, şiddet ve hakaret eyleminde bulunmaktadır.

O zaman öğrencilerin gösterdiği saygı mıdır yoksa otoriteyi kabulleniş ve korku mudur? Okulda verildiği düşünülen saygı, aslında otoriteye biat, üst kavramını kabulleniş midir? Peki, bu sadece okulla mı sınırlı kalmaktadır? Hayır. Okulla başlayan bastırılmış irade, kurumdaki iş hayatıyla devam etmektedir. Okulda hizmete yetiştirilen öğrenciler, öğretmenine nasıl saygı(!) duyuyorsa, iş hayatında da bu saygı yani korku patron ve üst mevki ile devam etmektedir. Okulun öz farkındalık ve kültürlenme kazanımlarını sağladığı düşünülüyor ama gerçeğe bakarsak, harf ve rakamların öğretildiği, çocuğun yeteneklerinin doğru veya yanlış olarak değerlendirildiği bir ortamda, özel bireysel kazanım sağlanamaz. Devletin müfredat aracılığıyla belirlediği doğru ve yanlış bilgi ve kazanım ile ancak sistematik, devlete ait olan değerler bütünü öğretilir. Farklı yetenek ve farklı düşünce sistemine sahip olan çocuklar bu sistemde yitirilmektedir. Keşfetme ve yeni ürün ortaya çıkarma yeteneğine sahip temiz, hayal gücü yüksek olan küçük nesiller, müfredat ile yontularak, devletin biçimlendirdiği kuklalar olarak okuldan diploma ile mezun olmaktadırlar.

Öğretim kurumunda bir tek öğrenciler değil, öğretmenlerde mağdur olmaktadır. İşe yeni başlayan öğretmen hevesle kazandıracağı özellik ve yetenekleri düşünürken, zamanla yapmak istedikleriyle devletin uygun gördüğü müfredata yetişemeyip, kazandırmak istediği özellikler ile müfredat arasında sıkışıp kalmaktadır. Öğretmen, devletin yani okulun çatısı altında olduğu için kendi heves ve yeteneklerini bir kenara bırakarak, müfredatın uygun gördüğü öğrecieri yetiştirmeye çalışır.

Okul zihniyeti ile birlikte türeyen diploma ve sertifika belgeleri, bireyi istediği kuruma yerleştirmekte bir numaralı piyasadır. Önemli olan nelerin kazanım sağladığı değil, belgesinin olup olmadığıdır. Öğrencinin, bu sistemde bir mertebe sahibi olmak için belirlenmiş şartları yerine getirmelidir. Eğitimi sertifikayla paketleyip sunan bu sistemde yerini almak isteyen öğrenci mecbur müfredata uygun eğitimi benimseyip gerekli diplomalara alarak bu sistemde varlığını sürdürmek zorunda kalmış ve sisteme uygun körelmiştir (Illich, 2018:29).

Okul barışçıl sevgi dolu, saygı ve adalet kavramını kavramış bir birey değil, okuldaki başarı sıralaması yüzünden, arkadaşlarıyla kıyaslanan bu yüzden arkadaşlarına hırslanan, başarısız bulunan öğrencinin kendini değersiz hissettiği, başarılının mükemmel sayıldığı bir sistem. Bu sistemde öğrenci kendine yer bulamaz ve daima kendini eksik hissetmeye mahkûm kalır. Değerlerin yitirildiği, güç ve başarı odaklı bireylerin yetiştirildiği sistemde, mühim olan saygı ve kişilik değil, başarı yolunda her yolu mubah gören nesil yetiştirilmektedir. Sistemin yozlaştırdığı bireyin, topluma fayda sağlaması beklenemez. Yapılması gereken, yaşamın her yerini sarmış olan sistemi tamamen reddedip oluşturduğu düzende kendimizi dışlamak yerine, sistemde okul ve sertifikanın sağladığı mevki ile toplumu uyandırmaya ve bilinçlendirmeye çalışmalıyız.

Kaynakça
URAL, A.A., (Ed.), (2018), Okulsuz Toplum. İstanbul: Şule Yayınları.
TEZCAN, M., (1985), Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayinlari.

Eğitimde Erdem Sorunu ve **“Değer”** Sizleşmenin Getirdiği Problemlere

Bilişsel ve Duyuşsal Açıdan Bakış

Selman ÇEVİK Der Ki;

Giriş:
İnsanlık var olduğu günden bugüne, etimolojik olarak eğmek, bükmek, şekil vermek anlamına gelen “eğitim” ile beraberdir. Gerek ruhi gerekse bedenî yönden birçok şekilde insan, eğitime muhtaçtır. Doğumundan, ölümüne kadar her yaşında bir parça da olsa eğitim ile iç içedir.

Hz. Âdem’den bugüne hatalarından, kusurlarından terbiye ile arınmıştır insanoğlu. Hatta nefsanî duyguları törpülemek,nefsi eğitmek ve insan-ı kâmil olabilmekiçin Anadolu’nun bazı tekkelerinde “çilehaneler”hâlâmevcuttur.

Bizim inceleyeceğimiz alan 21. yüzyılda eğitimin insan yetiştirmekten ziyade , ilk Osmanlı bürokrasisinde olduğu gibi “memur” yetiştirmeye odaklanmasıdır. Durumu genel olarak ele alırsak dünyanın birçok ülkesinde durum diğerlerinden pek de farklı değildir. Kendimiz için konuşursak anaokulundan üniversiteye ve dahi akademiye kadar “portföyümüz” ziyandır.

Son yıllarda tartışılan bilişsel alanda ve duyuşsal alanda eğitimin avantaj ve dezavantajları bu makalenin özünü oluşturmakla beraber kaybolan değerler olgumuzun da eğitimde ne noktada olduğu tartışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Eğitimde erdem, değer, bilişsel ve duyuşsal eğitim

1- Modern Eğitimin “Değer”sizliği

Bugün dünya üzerinde milyarlarca öğrenci okula gidiyor. Türkiye’de 18 milyon ilkokul, ortaokul ve lise öğrencisi var. 6-7 milyon üniversite talebesi 81 ilde öğrenim görmekte. Devlet politikalarımız eğitimi % 100 desteklerken, anne babalar “çocuğum okusun” diyerek neredeyse servet harcamakta. Özel öğretim kurslarından (dershaneler) tutun özel derslere kadar pek çok alanda, özel okullarda ve temel liselerde öğrenciler öğrenim görmekte. Dikkat edin eğitilmekte demiyorum. Bu konu cumhuriyetin kurulduğu günden beri ülkemizinen önemli problemlerinden biri, hatta en önemlisi. “Türkiye üretmiyor! Türkiye’de eğitim yok!” seslerinin daha gür çıktığı son yıllarda… “Sınavlar ülkesi Türkiye!”

“Modern eğitim sisteminin ikinci özelliği; başarı merkezli, sonuca dayalı bir sistem olmasıdır. Sonuç elde etmediğiniz sürece yaptıklarınız hiç önemli değildir.”

Mesele hakkında o kadar çok söylenmiş söz, deneme, makale, köşe yazısı var ki yazacağım konuları daha rasyonel ve Amerika’yı yeniden keşfetmeden yazmak istiyorum. Zira umutsuz olmadığımı ve her ân ve zamanda bu sorunun da üstesinden gelebileceğimizi biliyorum.

İnsan biyolojik, psikolojik, sosyal ve aşkın bir varlık. Ve tek başına ezbere bir anlayış ve ideolojik bir bakışla üretilen eğitim politikaları bize kaybettiriyor.

Geçmişte akıllı tahtalar, tabletler, mükemmel sınıflar olmadan “kaliteli insan” yetiştirilebiliyormuş. Kaliteli insan kimdir sorusu daha başka elbette kriterlerden bahsetmiyorum.

Bugün ülkemizde gelinen nokta sınavlarda ne kadar yüksek not alırsan o kadar iyi bir öğrencisin. Ya insan?

Belki de sorun burada başlıyor. Çözüm noktasında ise birçok deva zaten sunuluyor. Uygulama noktasında ise eksiklerimiz bir hayli fazla durumda. Yapılan değişiklikler günü kurtarma mesabesinde olduğundan dikiş tutmayan bir yara gibi hiçbir şeyin faydası olmuyor. Ahlaki gelişime katkı sunmayan, fikri bir tezahürü doğuramayacak hiçbir nizam bu sorunumuzu çözemeyecek. Hayal dünyamızı beslemeyen, kişilik gelişimlerimize adeta set çeken bu anlayış bizi olduğumuz yerde saydırmaya yahut her seferinde aynı keşifleri yapmaya mecbur bırakmakta.

Bir hocamdan dinlemiştim belki de bu başlığa en güzel örnek olabilir. “ Benim kızım anasınıfına gitmeden evvel ay ve güneşi evlendirip annesiyle beni de şahit tutuyordu. Anasınıfına başladı baktım ki hayal dünyasından çıkıp daha gerçekçi olmaya başladı. Bu defa ben biraz olağandışı şeyler anlatmaya başlayınca “ Baba saçmalama!” dedi bana. Benim kızımın zihin haznesine “saçmalama” diye bir kelime girdi.”

Düşünüyorum da bize hayal kurdurtmayan bir düzen nasıl gelişecek? Elbette ki eğitim ailede başlayıp “öğretmen” ile devam eden bir süreç, bu kadar rasyonalite ve umutsuzluk acaba bu yüzden mi?

2- Toplumsal Sorunlar ve Eğitim

Atina Akademisi’nin kurucusu olan Eflatun “Bir ideal devlet olmalıdır, bu ideal devletin erdemli insanları olmalıdır. Bu erdemli insanların erdemlerini gerçekleştirecekleri şey de bilgidir.” Eğer siz insanlara gerekli bilgiyi kazandırırsanız, onlarda var olan erdemli olma potansiyelini

ortaya çıkarırsınız. Aksi takdirde bu erdemliliğin ortaya çıkması mümkün değildir. Eflatun'un hocası Sokrates'in idam edilmesinin sebebi de yine gençlerdeki bu potansiyeli ortaya çıkarma çabasıdır.

Bugün eğitimin üzerine oturtulduğu felsefe budur; toplumun ihtiyacına göre insan yetiştirmek. Mesela toplumun doktora mı ihtiyacı var doktor, avukata mı ihtiyacı var avukat; yani onun ahlaki, manevi değerlerine bakılmaz. Önemli olan toplumun o ihtiyacını karşılamaktır.

21.yüzyıl eğitim düzleminde ekonomik temel üzerine inşa edilmiş eğitim, kişisel başarının ve gelişimin bir karşılığı olarak kurgulanmıştır. Topluma fayda sağlamaktan ziyade bilişsel başarının ve tatminin hat safhada olduğunu görmekteyiz. Örneğin bir lise öğrencisinin toplumsal statüsü ve konumu, kazandığı üniversite fakültesine bağlı olarak şekillenmektedir. Bu öğrenci fakülteyi bitirdiğinde kendisine iş sahibi olabilir gözüyle bakılıyorsa olumlu bir değerlendirme, iş olanakları açısından daha dezavantajlı bir meslek grubunda bulunuyor ise de olumsuz bir değerlendirmeyle karşılaşmaktadır. Üniversiteye giriş sınavı sürecinde harcadığı emek, azim ve gayret hiçe sayılmakta, neticeye göre değerlendirme yapılmaktadır. Aslına bakıldığında toplumsal sorunların temelinde de bu anlayış yatmaktadır.

Yapılan bir araştırmada elde edilen veriler de bu kanıyı doğrular niteliktedir.

- Toplumda Görülen En Önemli Toplumsal Sorunlara İlişkin Çözümlemeler

Katılımcıların görüşleri doğrultusunda toplumda görülen en önemli sorunlar:

Saygısızlık – Bencillik – Duyarsızlık – Hoşgörüsüzlük – Terör – ManeviyatEksikliği –Trafik-Toplumsal Şiddet-Ekonomik Sorunlar – Güvensizlik – Adaletsizlik-Medya Sorunu-Siyasi Gruplaşma-Madde Bağımlılığı - Ahlâki Yozlaşma – Yalan-Çevre Kirliliği-Empati Eksikliği – AileİçiŞiddet – Cehalet – Hırsızlık – Sevgisizlik – İşsizlik – Önyargı –Küfür – Argo – Dedikodu – Şekilcilik-Çocuk İstismarı-Çarpık Kentleşme – Öfke-Torpil-Yalakalık – Yağcılık-Boşanma

Bilişsel bilginin dayatıldığı bu sistemde elbette ki bu türden vakaların artması kaçınılmazdır. Sadece öğretim düzeyinde kalan, öğrencinin ruh ve fikir dünyasına işlemeyen bir eğitim hüsrandır. Bu soruna ise araştırmada "Bilişsel alan azaltılabilir" görüşleri de eklenmiştir.

Dikkat çeken başka bir husus ise eğitim düzeyi düşük olduğu yıllarda Türkiye bazlı düşündüğümüzde reel bir örnek verecek olursak boşanma sayıları alt seviyelerdeydi. Eğitim düzeyi ve boşanma arasında ters bir orantının da devam ettiğini söyleyebiliriz.

Eğitimde erdem sorununu aşmak ve duyuşsal niteliklere hakimbir eğitimi yaygınlaştırmak durumundayız. Eğitim düzenimizde not kaygısı, diploma tutkusu bu durumu engellemektedir. Bugün bilişsel başarı ile değerlendirilen bir düzende elbette ve herhalde yukarıdaki araştırmada belirtilen sorunlar birey – toplum kavgasını ve toplumsal sorunları tetiklemektedir. Kaliteli insan problemimiz matematik, fizik, kimya, Türkçe, biyoloji derslerinden alınan yüksek notlarla aşılamayacaktır.

3- Eğitimin Ekonomik Bir Araç Haline Gelmesi ve Fırsat Eşitsizliği

Türkiye'de eğitim 12 yıl boyunca zorunludur. İlkokul, ortaokul ve lise eğitimi 2011'de yapılan değişiklik ile zorunlu hale getirilmiştir. Eleştirilmesi gereken konuların başında ise gerek liselere giriş gerekse üniversitelere giriş sınavlarında yaşanan periyodik ve anlık değişimler gelmektedir, bu değişimler sistemde ciddi bir zafiyet bulunduğunun göstergesidir. Temel başarının yapılan genel sınavlarda alınan puana bağlı olduğu bu ortamda öğrenci ve velilerin bu "yarışı" en önde tamamlamak için ek desteklere başvurması kaçınılmaz bir hal almış vaziyettedir. Daha önce adı "dershane" olan kurumlar yapılan bir değişiklikle "özel öğretim kursu" olarak devam eden destek merkezleri "temel liselere" dönüşerek adeta özel liselerin yerini almıştır.

Devlet okullarında verilen eğitimin kalitesi ile ifade ettiğim kurslar vs. arasında ciddi farklar mevcuttur. Türkiye'de son dönemde eğitim adeta "özelleştirilmiştir." Durum daha ciddi bir hale ulaşmadan gerekli müdahaleler yapılmalıdır.

TÜRKIYE'DE YILLARA GÖRE ÖZEL – RESMI OKULLAR İSTATISTIĞI

Eğitim Yılı	İlköğretim İlkokul Ortaokul Okul sayısı		İlköğretim İlkokul Ortaokul Öğrenci Sayısı		İlköğretim - İlkokul Orta Öğretmen Sayısı	
2012/2013	28.177	16.083	5.426.529	5.402.692	261.497	269.759
2013/2014	27.461	16.047	5.390.591	5.296.380	267.171	280.804
2014/2015	26.339	15.857	5.230.878	4.754.540	273.058	273.049
2015/2016	25.133	15.787	5.128.664	4.595.342	277.053	291.392
2016/2017	24.155	16.397	4.759.317	5.066.780	269.770	295.575

İLKOKUL VE ORTAOKULDA OKUL, ÖĞRENCI VE ÖĞRETMEN SAYILARI (ÖZEL)

Eğitim Yılı	İlköğretim Özel Okul sayısı İlkokul	Ortaokul	Öğrenci Sayısı İlkokul	Ortaokul	Öğretmen Sayısı İlkokul	Ortaokul
2012/2013	992	904	167.381	164. 294	20.546	18.926
2013/2014	1.071	972	184.325	182 .019	21.273	21.459
2014/2015	1.205	1.111	203.272	208. 424	22.194	23.016
2015/2016	1.389	1.555	232.039	278.089	25.908	31.288
2016/2017	1.324	1.481	213.113	288.766	23.108	28.775

SONUÇ

Türk eğitim sistemi cumhuriyet döneminde ve öncesinde incelendiğinde siyasi, politik, ekonomik yahut biçimsel farklılıklar göstermiştir. Bu durum kanıksanması zor bir süreci de beraberinde getirirken diğer bir yandan da nesil kayıplarına ve eğitimin genel problemlerine zemin hazırlamıştır.

Türk eğitim düzeni birçok fikir, düşünce ve siyaset adamının gündeminde olmasının yanı sıra neredeyse sokağın dahi gündemi olmuştur. Bu kadar insanın kafa yorduğu, üzerinde düşündüğü, çözüm önerileri ortaya koyduğu bir meselenin halâ çözüme kavuşmuyor oluşu ilginçtir. Eğitimin ekonomik bir meta olarak yer almaya başladığı günümüz Türkiye'sinde göz önünde bulundurulan veriler daha uzun yıllar ciddi problemler ile baş başa kalacağımızın bir göstergesi…

Bilişsel alanın başarı endeksi olarak alındığı bu düzende adaletsiz hakimler, merhametsiz doktorlar, şefkatsiz öğretmenler, saygısız öğrenciler, kalitesiz anne babalar artarak keşmekeşliği devam ettireceklerdir. Hikmetli eğitim modeli ile yüksek puanlı üniversitelere, liselere belki daha az insanımız yerleşir lakin aile içi şiddet son bulabilir, dürüst esnaflarımız çoğalabilir.

Eğitimde değer ve erdem sorunu işte buralardan başlamaktadır. Erdemli olmanın meziyet olmadığı bu düzlemde daha canımızın çok yanacağı aşikârdır.

Kaynakça
• http://t.thenewyoungturk.com/egitim/turkiye-nufusu-egitim-durumu-istatistikleri/
• http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2017/09/E%C4%9Fitimin-Durumu-Raporu-13-Eyl%C3%BCl-2017.pdf
• Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi/ İstanbul 2016 / 10. Sayı / Doç. Dr. ,Yeşilyurt ,Etem
• Erdemli Toplum / tire kitap/ Ağustos 2015 / İstanbul / Eğitimde Erdem /Kaya / Canip
• Enderun Eğitim Bilimleri Dergisi/Haziran 2018
loads/2017/09/E%C4%9Fitimin-Durumu-Raporu-13-Eyl%C3%BCl-2017.pdf
• Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi/ İstanbul 2016 / 10. Sayı / Doç. Dr. ,Yeşilyurt ,Etem
•Erdemli Toplum / tire kitap/ Ağustos 2015 / İstanbul / Eğitimde Erdem /Kaya / Canip
• Enderun Eğitim Bilimleri Dergisi/Haziran 2018

DAVİD HARVEY: NEOLİBERALİZMİN KISA TARİHİ

Derya ŞAHİN Der Ki;

Neoliberalizmin kısa tarihi David Harvey tarafından 2005 yılında kaleme alınmış bir eserdir. Eserin Türkçeye çevirisini Aylin Onacak SEL Yayıncılığın destekleriyle yapmıştır. Kitap yedi ayrı bölümde neoliberalizmi ele alarak kendisine inceleme konusu yapmıştır.

1) Neoliberalizmin Tarihi

1929 Dünya ekonomik bunalımı bütün dünyada pek çok yıkıcı sonuçlar doğurmuştur. Bundan sonra yapılanlar daha temkinli olmak zorundaydı. Bu yüzden özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra devlet biçimlerine ve uluslararası ilişkilere bir yapılandırılma gerekliydi. Bunun içinde Bretton Woods anlaşmalarıyla yeni bir dünya düzeni kurulmuştur. Bu anlaşmalarla birlikte IMF, Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler adı altında yeni kurumlarda kurulmuştur. Bu dönem Keynesçilik olarak adlandırılan gömülü liberalizmin tarihidir. Bu dönemde devletler özellikle sanayi politikalarına önemli müdahalelerde bulunarak sağlık ve eğitim gibi alanlarda refah sistemleri, inşa edip ücret standartları belirleyecek konuma gelmiştir. Gömülü liberalizmin tarihi olan 1950'ler ve sonrası için şunu söyleyebiliriz ki bu dönem de devlet piyasa süreçlerinin, girişimcinin ve şirketlerin etrafını saran ve onlara yön veren bir noktadadır. 1950 ve 60'larda büyük bir başarı yakalayan gömülü liberalizm yeniden dağıtım, refah politikalarında genişleme, iktisadi dalgalanmaların kontrol altına alındığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde devlet sınıf ilişkilerini içselleştiren bir alan haline gelerek sendikal hareketlere ön ayak olmuştur. Ancak bu durum böyle devam etmedi ve gömülü liberalizm çökmeye başladı. 1970'lerde tam olarak bunun ortaya çıkış öyküsüdür. Artık Keynesçi politikaların işlevini yitirdiği bu dönemde OPEC petrol krizine çözüm bulunamadı. Sabit kur sistemi çöktü, ABD doları bütün dünyaya aktı ve ABD denetiminden kaçtı.

Kapitalist dünya ancak 1990'larda ''Washington Mutabakatı'' ile ortak bir noktaya yönelebilmiştir. Neoliberalizme geçişte önemli bir unsur dikkat çeker. Bu da 1970'lerde ki krizle birlikte ortaya çıkan işçi hareketleri ve sendikal ayaklanmalarla birlikte ekonomi seçkinleri üzerinde ki siyasi tehditteki artıştır. Üst sınıflar siyasi ekonomik yok oluştan kurtulmak için önce Şili'de sonra Arjantin'de art arda darbeler yapılmasına ön ayak olmuşlardır. Bunlar ilk neoliberal deneylerdi ve Şili'deki darbe ABD seçkinlerinin yararına olacak şekilde geliştirilmiştir. Bu olaydan da çıkarılacağı üzere neoliberalizm seçkinler iktidarının yeniden kurulması ve yeniden inşasıyla paralel gitmektedir.

Neoliberalizm tarih sahnesine 1970'lerde çıksa da aslında ilk temelleri 1947'de Hayek tarafından atılmıştır. Mont Pelerin Cemiyeti adı altında toplanan grup ve bu grubun kuruluş bildirgesi neoliberalizmin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Mont Pelerin Cemiyeti ilk olarak ABD ve Britanya'da güçlü finans desteği olan beyin takımlarında geliştirilmiştir. İkinci olaraksa bu cemiyet Hayek ve Friedman'ın katkılarıyla akademiye girdi ve yerleştiği yerde kök salmaya başlamıştır. Neoliberalizmin yeni bir ekonomik Ortodoks olması ancak 1979'larda ABD ve Britanya'da olmuştur.

Mont Pelerin Cemiyetinin bildirgesinin içeriğinde; ifade özgürlüğü, insan haysiyeti gibi konuların tehlikede olduğuna önemle yer verilmekle birlikte bu tehlikelere yol açan etkenin ise rekabete dayalı piyasa ve özel mülkiyete getirilen kısıtlamalar olduğu görüşüne dikkat çekilmektedir. Neoliberal doktrin devlet müdahalesinden yana teorilere sonuna kadar karşıdır. Neoliberaller devletin kararlarının ilgili çıkar gruplarından yana olacağını ve devletin yanlış kararlar verebilecek düzeyde olduğunu savunmuşlardır. Ancak neoliberalizmin neoklasik iktisadının bilimsel katılığı ile bireysel hürriyet ideallerine siyasi bağlılığı birbiriyle uyumlu değildir; keza her türden devlet iktidarına güvensizlik ile özel mülkiyet haklarını, bireysel hürriyetleri ve girişim serbestliğini koruyacak güçlü ve gerekirse zorlayıcı bir devlet gereksinimi de birbiriyle uyumlu değildir. (Harvey, 2005:29)

Neoliberal teoride devlet mülkiyet haklarını koruyan, hukukun üstünlüğü ilkesini savunan, bireysel hürriyet haklarını garanti altına alan ve serbest ticaretten yana olan niteliklerle donatılmıştır. Neoliberal teoride devlet, elindeki şiddet aygıtlarını sadece özgürlüklerin korunması için kullanabilmektedir. Özel girişimciliğe önem verilir, teknolojik gelişmeler desteklenir. Neoliberal teoriye göre: ''yükselen dalga bütün gemileri yüzdürür.''(Harvey, 2005:72). Bireysel teşebbüsler neoliberal teoride desteklenmekle birlikte bu teşebbüslerde ki başarısızlıklar sadece bireye ait görülmüştür.

Neoliberal teoriye göre; sermayenin serbest dolaşımının önü açılmalı bunu engelleyen unsurlar ortadan kaldırılmalıdır. Neoliberalizm demokrasiye şüpheyle bakar ve onun yerine seçkinlerin ve uzmanların yönetimini tercih eden bir siyasi görüşü benimsemektedir. Neoliberal teori için hukukun üstünlüğü önemlidir.

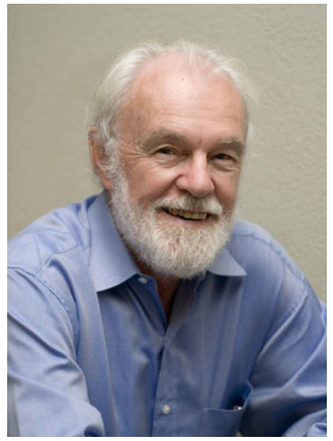

Çatışma ve muhalefetin hukuksal yollarla çözülmesi düşüncesi hâkimdir. Neoliberal teoriye göre piyasa içinde ki herkes aynı bilgiye sahiptir ve bilgiye erişim herkes için aynı uzaklıktadır.

Teoride oldukça güzel bir şekilde ele alınan neoliberalizmin pratiğe yansıması aynı şekilde olmamıştır. Tek bir teorisi olan neoliberalizmin pratiği çokludur. Yani neoliberalizm her coğrafyada aynı şekilde ortaya çıkmamış ve aynı şekilde işlememiştir. Neoliberal teori ve pratiğin birbirinden ayrılışını en iyi açıklayabilecek cümle şudur: "Neoliberal teori riskler; borç verene aittir." der (Harvey, 2005:82).

1982'de IMF keynezyen teorilerden arınmaya başlayınca yerine neoliberal doktrinler geçmeye başladı. ''Yapısal uyum'' kavramı bu dönemde türetildi. Bu kavrama göre IMF borç verdiği ülkelere çeşitli ekonomi programları dayatma hakkına sahipti. IMF'nin bu dayatması ve yöntemi neoliberalizmi liberalizmden ayıran en önemli noktalardan birine işaret etmektedir. Liberalizmde kötü yatırım kararlarından doğan kayıplar borç verenlere yüklenirken, neoliberalizmde bu borç alana yüklenmektedir.

2)Sınıf Kavramı

Sınıf kavramı neoliberalleşmeyle birlikte yeniden tanımlandı. Neoliberalleşme sınıf iktidarını ve ekonomik gücü elinde bulunduranları yeniden şekillendirdi. Neoliberalleşme yeniden bir sınıf iktidarı yaratır ancak bu iktidarı elinde bulunduranlar her zaman aynı kişiler olmayabilir.

Neoliberalleşmek, her şeyin finansallaşması demektir. Finans sadece ekonomide değil devlet aygıtları ve gündelik hayata da elini ulaştırmıştır. Böylece bu dönemde üretimden finansa doğru bir güç kayması meydana gelmiştir. Buda şunu gösterir; imalat artışıyla gelir artışı arasında bir bağlantı olmayabilir ancak finansal hizmetlerde ki yoğunlaşma kesinlikle gelir artışına etki edecektir. Neoliberalleşmeyle birlikte şirketlerin yönetim kurullarında ki kilit üyeler, teknik, finans ve hukuk aygıtlarının başındaki liderler sınıf iktidarının temel ve merkezi bir parçası haline gelmişlerdir.

Neoliberalleşme sadece sınıf kavramına değil özgürlük kavramına da yeni bir şekil kazandırmıştır. Polanyi 1944'te iki tür özgürlükten bahsetmiştir. Bunlar iyi ve kötü özgürlüklerdir. Kötü özgürlüklere örnek olarak insanın insanı sömürmesi, ölçüsüz kazanç elde etme özgürlüğü, teknolojinin kamu yararına kullanılmasının kısıtlanması özgürlüğü sıralanabilir. Aynı zamanda Polanyi kötü özgürlüklerin vicdan özgürlüğü ve ifade özgürlüğü gibi iyi özgürlükleri doğurduğu görüşündedir. Polanyi'ye göre liberal ütopyacı hayali sürdürmenin tek yolu güç, otoritarizm ve faşizmdir. Ancak bu ütopyacı hayalin yıkımının da yine bu üç etken tarafından yapılacağını söylemektedir.

3)Rızanın İnşası

Neoliberalleşme de rıza önemli bir kavram olarak yer kaplamaktadır. Bu rıza Şili ve Arjantin gibi ülkelerde acımasızca yapılan askeri darbelerle yapılırken neoliberalleşmenin ABD ve Britanya'da kök salması kendini kabullendirmesi bu şekilde yapılamaz. O yüzden rızaya dayalı neoliberal inşa için geleneksel derinliklere inilmiştir. ''Sağduyu'' kavramı rızanın inşasında önemli bir yer tutmuştur ve Amerikalıların sağduyusun da ''özgürlük'' en önemli kavram olarak gün yüzüne çıkmıştır. Ancak ABD'de ki neoliberal yola girişte sadece özgürlük kavramı kullanılmamıştır. Şirketler, medya, sivil toplum ve üniversite el ele vererek çalışmışlardır. Hayek bu ortaklığa ''büyük yürüyüş'' adını vermiştir.

ABD ve Britanya birbirinde farklı olarak neoliberalizme geçiş yapmışlardır. ABD'de bu geçişte Lewis Powell'ın bir sınıf çağrısı olarak ABD ticaret odasına gönderdiği gizli mektup ne kadar etkili olmuştur bilinmez ama 1971'de gönderdiği

bu mesaj sonraki on yılda yaşanacakların planı niteliğindedir. 1971 sonrası Ulusal İmalatçılar Birliği ve Amerikan Ticaret Odası birlikte çalışmaya başlamıştır. 1972'de ''şirketlere siyasal güç kazandırmak'' amacıyla bir CEO örgütü olan The Business Rountable kurulmuştur. Bu örgüt işe siyasi meselelere büyük paralar yatırmakla başlamıştır. Bunların dışında kurulan başka şirketlerde olmuştur. Bu finansal ağlarda bir genişleme amacı taşımaktadır. Bu şirketler üniversite, medya ve siyaset üçlüsünü birlikte yürüterek neoliberal politikaları sürekli göz önünde tutmak için uğraşmışlardır. Powell devlet iktidarını genişletmeyi değil iş dünyasının iktidar üzerinde ezici bir söz hakkı olmasını savunmuştur. New York'ta bu finans gruplarıyla şiddetli bir ekonomik düzensizlik sağlanmıştır. Şehirdeki gelir ve gider makası arasında ki fark açıldıkça açılmıştır. New York'ta kültürel bir noeliberalleşmeye gidilmiştir. Demokratik New York'un kültürel hafızası silinmiştir. New York postmodern deneylerin merkez üssü haline getirilmiştir. Şehir yönetimi sosyal demokrat bir yapıdan girişimci bir özelliğe bürünmüştür.

New York mali krizinin yönetiliş şekli IMF sayesinde uluslararası alanda Reagan sayesinde ise ülke içinde 1980'lerde ki, neoliberal uygulamaların yolunu açtı.(Harvey, 2005:56). 1971 yılında New York'ta yapılanlar tıpkı Şili örneği gibi neoliberal yolda yapılmış bir deney olma özelliği taşımaktadır.

New York'ta en büyük değişiklik ve sarsıntı 1930'larda kurulan işçi emek ilişkilerini düzenleyen Ulusal İşçi İşveren İlişkileri Kurulunda yaşanmıştır. Bu kurula 1930'larda verilen haklar fazla işçi yanlısı bulunduğu için iş dünyası ve Reagan tarafından 1983'te tersine çevrilmiştir. Kamu varlıkları serbestçe özel alana geçirilmiştir. Esnek çalışmayla birlikte sendikal haklara ve grevlere dayatmalar arttırılmıştır.

Neoliberalizmin amacı fikirlerini yaymak ve bunu yeni kuşaklara sevdirmektir. Bunu yapmanın en kolay yolu üniversitelerde verilen derslerden geçiyordur. 1990'larda işletme fakültelerinde ve pek çok prestijli üniversitede neoliberal teori savunuluyor ve sevdiriliyordu.

ABD'de yaşanan durumdan çok farklı bir Neoliberalleşme de aynı dönemlerde Britanya'da yaşanmaktaydı. Britanya'da ahlaki çoğunluk çatısı altında birleşecek bir Hristiyan sağ olmamakla birlikte şirketlerin partilere mali katkıları da o dönemde yok denecek kadar azdır. Bu durumda Britanya'nın elinde kalan tek emperyalist güç Londra'nın uluslararası finans merkezi rolünde olmasıdır. 1960'lardan sonra bu rol giderek önem kazanmıştır. Güçlü bir sterline adanmışlık, Birleşik Krallık sanayisinin ihracat pozisyonunu zayıflatmıştır ve 1970'lerde ki ödemeler dengesi krizinin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Bu dönemde bireycilik ve ifade özgürlüğü yeniden tartışılan konular haline gelmiştir. Britanya'da neoliberal rızayı inşa etmek için pek çok farklı yol vardır. Ama Thatcher'ın başarılı olmasında ki en önemli unsur sermaye birikiminde yaşanan büyük kriz olmuştur. Devasa bütçe açıklarının ortaya çıktığı bu dönemi ödeme dengesizlikleri takip edince hükümet 1975'te IMF'ye başvurmuştur. Ancak IMF Britanya'ya iki yol önermiştir. İlki kemer sıkma politikalarıyla gelen kısıtlamalar ikinci ise Britanya'nın iflasını ilan etmesiyle sterlinin itibarının düşülmesidir. Britanya ilk yolu seçmek zorunda kalmıştır. Ancak bu ardından pek çok sıkıntıyı da sürükleyen bir tercih olmuştur. Ardından gelen seçimlerde Thatcher seçimleri kazanmış işçi partisi kaybetmiştir.

1980'lerde Batı Almanya ve Japonya neoliberal yola sapmadan güçlü sıçramalar yaşadılar. Batı Almanya'da işçi sendikaları gücünü korudu ve sosyal güvenlik muhafaza edildi. Japonya'da ise güçlü bir sendika olmamakla birlikte devletin teknolojik değişime yaptığı yatırımlar ve şirketlerle bankalar arasında ki sıkı ilişki Japonya'ya büyük bir kalkınma getirmiştir. Bu büyümeler neoliberalleşmeyle olmamıştır. Bu örnekler dünyadaki başka ülkelere de örnek teşkil etmiştir. Ama Batı Almanya ve Japonya'nın şirketler ve bankalarla olan sıkı bağı baltalanmıştır. Bunun yerine şirketlerle finans piyasaları arasında yeni bir bağ geliştirilmiştir. Clinton döneminde Wall Street, IMF ve Hazine Bloğu oluşturulmuştur. Bununla birlikte dünya ülkeleri baskı ve borçlarla neoliberal yola itilmiştir. Neoliberalleşmenin finansal krizleri hem yerel hem de bulaşıcı nitelikte olmuştur.

4)Neoliberal Doktrinin Getirileri

Neoliberalizm aslında dillendirdiği gibi büyük bir başarı yakalayamamıştır. Onun tek başarısı enflasyonu düşürmek ve kontrol altına almaktır. Bunun dışında düşük ücret, iş güvensizliği gibi alanlarda başarılı olamamıştır. Neoliberalizm 1960'larda ki büyüme başarılarını yakalayamamıştır. ABD, Britanya, Japonya ve Çin'de ki başarılar seçkinler iktidarını elinde bulunduranlar sayesinde dünya geneline medya aracılığıyla neoliberalizm başarılı bir doktrinmiş gibi sunulmuştur.

Neoliberalizmin asıl önemli başarısı gelir yaratmak değildir. Bunların yani gelirin yeniden dağıtımıdır. Bunu da mülksüzleştirme yoluyla birikim yaparak sağlamıştır. Buna en iyi verilebilecek örnek Çin'dir. Neoliberalleşme yeni bir muhafazakârlığın ortaya çıkışına da zemin hazırlamıştır. Yaşanan ahlaki ve bireyse çöküşlere muhafazakârlık birtakım yollar sunmuştur. Bunlarında en önemlisi silahlanmadır. Neoliberal doktrinin zemin hazırladığı muhafazakârlık milliyetçiliğin yeniden uyanmasına da olanak tanımıştır. Buna örnek olarak göçmen karşıtı ayaklanmalar verilebilmektedir.

Neoliberalleşmeyle birlikte önem arz edilen alanlarda da değişime gidilmiştir. 1970'lerde fiziki altyapı ve imalata verilen önem 2000'lerde gözle görülür şekilde enformasyon teknolojilerine kaymıştır. Çünkü enformasyon teknolojisi neoliberalizmin ayrıcalıklı teknolojisidir.

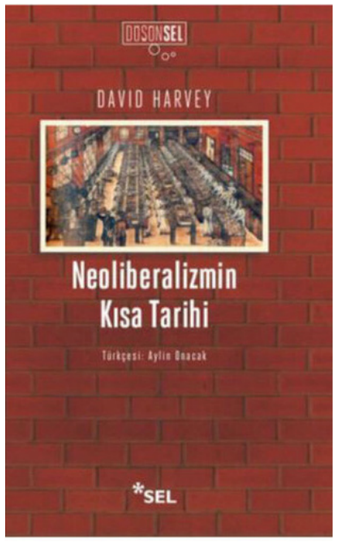

İHVAN-I SAFA'YLA BİR YÜRÜYÜŞ

İsmail ADI Der Ki;

İhvân-ı Safâ (10. Y.Y) politik ve fikri çekişmelerinin, mezhep çatışmalarının yoğun olduğu bir dönemde ortaya çıkarak imanda birliğin ancak felsefe yoluyla sağlanabileceğini öne süren bir felsefe topluluğudur. Gerçekten de dinin cehaletle kirletildiğini, ona batıl ve sapık fikirler karıştırıldığını iddia ederek yola çıkan İhvan-ı Safa, dini gerçek saflığına ve birliğine iade etmenin ancak felsefe ile mümkün olacağını, bunun için de İslam inancı ve şeriatının Yunan felsefesiyle uzlaştırılması gerektiğini savunmuştur. İhvân-ı Safâ sadece İslam ümmetinin değil, fakat insanlığın huzur ve mutluluğunu felsefileşmiş bir dinde görür ve bu yüzden eklektik bir sistem içinde bütün din ve milletlerin manevi ve bilimsel mirasını bir araya getirme amacı güder . (Cevizci, 2016)

İslami itikat mezhepleri tarihimizde, bilimleri sınıflandırma girişimlerinin çok fazla olmasına rağmen (Farabi, 2014), ideolojiyi; bilimden, nesnel bilgiyi; felsefi tasavvurlardan ayırmayı başaramadığımız veya teorik anlamda sınıflandırmayı başarıp da pratik olarak uygulayamadığımız, bilim ve ideoloji birbiriyle birleşik sayıldığı için bazı pozitif bilgiler, metafizik ayrıntıların denizinde batmış, onun güneşi de bir daha doğmamıştır. Bu yüzden de İhvanı-Safa, batıni mezhepli olmalarıyla itham edildikleri ve o toplumun liberal düşünürleri oldukları söylendiğinin bir sonucu olarak, onlara karşı bir sürü haksızlık yapılmasının yanı sıra görmezden gelinmişlerdir.

Böyle bir haksızlıktan uğrayan İhvanı Safa, onları dinleme zamanı gelmiş ve yazdıkları (RİSALELER) adlı büyük Ansiklopediyi veya onun bazı parçalarını okumak gerektiğini düşünen biri olarak, onlara hayali bir diyalog şeklinde sorduğum (Toplumun dayanışması) konusuyla ilgili bir kaç soruyu size sunmam gerektiği kanısındayım:

Ben: Tek bir insan yalnız yaşayabilir mi? İhvanı Safa: Tek bir insan yalnız başına ancak sıkıntılar içerisinde yaşayabilir. Çünkü insan, türlü türlü sanatların ustaca yapılmasından doğan güzel bir yaşama gereksinim duyar. Tek bir insanın tüm bu sanatları elde etmesi mümkün değildir. Çünkü ömür kısa ve sanatlar çoktur. Bundan dolayı, tüm şehir ve köylerde çok sayıda insan birbirine yardım etmek için bir araya gelmiştir. Zaten ilahi hikmet ve rabbani inayet, insanlardan bir grubun sanatları, bir grubun ticareti, bir grubun imar işlerini, bir grubun siyaset işlerini, bir grubun ilim ve öğretimini hakkıyla yapmasını, bir grubun da toplumun hizmetine koşmasını ve ihtiyaçları için çaba sarf etmesini gerekli görmüştür. Zira bu durumun örneği, bir evdeki bir babadan gelen kardeşlik gibidir; onlar geçimleri hususunda yardımlaşırlar, her biri bu geçimin bir yönüyle ilgilenir. (Safa, 2013)

Ben: Peki bahsettiğiniz bu sanatların hepsi zorunluluktan mı kaynaklanır?

İhvanı Safa: bu sanatlardan bir kısmının icrasında ilk amaç, zorunluluktan kaynaklanır. Bir kısmı bu zorunlu olanlara tabidir ve ona hizmet eder. Bir kısmı da onları tamamlayıp mükemmelleştirir. Bir kısmı ise sadece güzellik ve süstür. (Safa, 2013, s. 193)

İlk amaç olan (zorunluluktan kaynaklanan) sanatlar üç çeşittir: Çiftçilik, dokumacılık (tekstil) ve inşaatçılıktır. Diğerleri ise bunlardan sonra gelir, onlara hizmet eder ve onları tamamlar (Safa, 2013, s. 193).

Ben: Ondan üç veya dört yüzyıl önce yaşadığınız İbni Haldun'un bu metnini bana hatırlattınız:

"Çiftçilik, terzilik, marangozluk, dokumacılık ve mimarlık meslekleri, yaşayabilmek için gereklidir." (Haldun, 2013). Neyse, Çağdaş okuyucunun anlayabileceği terimlerle konuşursak biraz zorunluluktan kastınız, insan ve insanların biyolojik İhtiyacı mı? Yoksa psikolojik ihtiyacı mıdır?

İhvanı Safa: İnsanoğlu cildi ince, hayvanları koruyan tüy ve kıl, (inciyi koruyan) sedef gibi koruyuculardan yoksun olarak yaratıldığından, zorunluluk onu dokumacılık sanatıyla elbise edinmeye sevk etti. Fakat dokumacılık sanatı, ancak eğirme ve büküm sanatıyla, büküm sanatı ise hallaçlık sanatıyla tamamlanır. Dolayısıyla bu üç sanat ona tabi ve onun hizmetindedir. Elbise edinme, dokumacılık ile tamamlandığına göre, terzilik, elbiseyi beyazlatma, elbise tamirciliği ve nakışçılık onun mükemmelleştiricisidir (Safa, 2013, s. 193).

Aynı şekilde, insan beslenmeye muhtaç yaratıldığına göre, azık ve gıda ancak bitki tanelerinden ve ağaç meyvelerinden olacağı için, zorunluluk onu, ekip biçme (çiftçilik) ve fidan dikme sanatına sevk etti. Ekip biçme ve fidan dikme sanatı, toprağın sürülmesine ve yerin kazılmasına ihtiyaç hisseder. Bu da kazma, boyunduruk ile tamamlanır. Kazma ve boyunduruk ise ancak marangozluk ve demircilik sanatıyla yapılır. O halde zaruret, onları öğrenmeyi gerektirir. Bu durumda bunların hepsi, ekip biçme ve dikme sanatına tabi ve onun hizmetindedir (Safa, 2013, s. 193). Aynı şekilde insan, sıcak ve soğuktan, yırtıcılardan korunmaya ve yiyeceklerini korumaya ihtiyaç duyduğundan, bu zorunluluk onu ev yapma sanatını öğrenmeye götürür. Ev yapma sanatı ise, marangozluk ve demircilik sanatına ihtiyaç duyar. Onlar kendilerine yardım edecek ve birbirini tamamlayacak başka sanatlara ihtiyaç hisseder (Safa, 2013, s. 194).

Bütün insanlar, zengin ya da fakir, sanatkâr ya da tüccardır. Sanatkârlar, eserlerine suretleri, nakışları, boyaları ve şekilleri, bedenleri ve aletleriyle işlerler. Amaçları, dünya hayatında yaşam standardını yükseltmek için, sanatlarının karşılığını görmektir. Ticaretle meşgul olanlar, alıp vermek suretiyle, alış veriş yaparlar.

Amaçları, aldıklarını verdiklerinden daha çok olmasını sağlamaktır. Zenginler, bu doğal ve endüstriyel ürünlere sahip olanlardır. Onları toplayıp biriktirmedeki amaçları fakirlik korkusudur. Fakirler ise onlara ihtiyaç hissedenlerdir. Arzuları zengin olmaktır (Safa, 2013, s. 194).

Ben: Güzel, çok da güzel. Sizin Ansiklopedinizde İnsanın çalışmasının değeri meselesine değindiğinizde, Bu konuyu nasıl değerlendirdiniz?

İhvan-ı Safa: Ağırlık, tartı, para ve ücret gibi –İnsanların- üzerinde birleştikleri şeyler.. bu, tüm insanların işlerindeki gayretlerine ve sanatlarındaki etkinliklerine göre bir ücret hak etmesi amacıyla, işleri, sanatları ve yardımlaşmalarında çaba göstermeye bir zorlama olması için bir hikmet ve siyasettir. (Safa, 2013, s. 69)

Ben: Çok garip bir Telepathy söz konusu. İbni Haldun da buna benzeyen bir şey söylemişti yanlış hatırlamıyorsam. Demişti ki:

"Kazanç, sadece bir şeyi edinmek ve elde etmek için gayret etmek suretiyle vücuda gelir. Şu hâlde, ele alınması ve usulüne göre istenmesi şeklinde de olsa rızıkta çalışma şarttır.. Sermaye olmak üzere bir insanın kazandığı ve biriktirdiği şey şayet sanatlardan hâsıl olmuş ise, bu tür fayda ve hâsılanın, o şahsın emeğinin kıymetinden ibaret olacağı açıktır." (Haldun, 2013, pp. 1439-1440)

Roland Barthes'ın (yazarın ölümü) düşüncesinin kusurlarını gören biri olmama rağmen; "beni ölmüş sayınız ve metne istediğiniz anlamlar yükleyip anlayabilirsiniz." derim

Kaynakça

Cevizci, A. (2016). Ortaçağ felsefesi. A. Cevizci içinde, Ortaçağ felsefesi (s. 245). İstanbul: Say Yayınları.

Farabi. (2014). İlimlerin sayımı. Farabi içinde, İlimlerin sayımı. İstanbul: Divan Kitap.

Haldun, I. (2013). Mukaddime. I. Haldun içinde, Mukaddime (s. 1539). İstanbul: İlgi kültür sanat yayıncılık.

Safa, İ.-ı. (2013). İhvan-ı Safa Risaleleri Cilt 1. İ.-ı. Safa içinde, İhvan-ı Safa Risaleleri Cilt 1 (s. 69). İstanbul: Ayrıntı yayınları.

RÖPORTAJ

AİLE İÇİ İLETİŞİMDE AİLE DANIŞMANLIĞININ YERİ:

PROBLEM NEREDEN YÜKSELİYOR?

G.Nilay KARAMAN Der Ki;

Türkiye'de aile yapısının geleneksellikle modernlik arasında sıkışarak bir aile yaşantısı sürdürmeye çabaladığını görüyorum. Her konuda kadın ve erkek arasında "uçurum" olarak tabir edemeyeceğimiz büyüklükte olmasa da göz ardı edilmemesi gereken ciddi farklılıklar var. Burada bahsedilen sorunlarda en çok üzerinde durulması gereken konu ve problemin odak noktası ise,"EŞLER ARASINDAKİ GÜVEN KAYBI".

Şimdi bizlere daha da yardımcı olabilmesi açısından, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü (Lisans) Mezunu olan Aile Danışmanlığı sertifikasını Adamer Danışmanlıktan almış ve şu anda kendi bireysel ofisinde Bornova'da hizmet veren aile danışmanı Elif Seda Karacahisarlı yaptığımız sohbeti aktarmaya geçelim:

Merhaba Elif hanım. İlk sorumla başlamak istiyorum. Genel tanımıylaaile danışmanları, insanlara aileiçi problemlerde yardımcı ve köprü oluyor. Sizce Türkiye genelinde en çok, insanlar danışmanlık hizmetine hangi problemlerle alakalı başvuruyorlar?

Genele baktığımızda aslında çiftler aralarındaki eş ilişkisini yitirdiklerini hissettiklerinde aile danışmanlarına başvuruyorlar.
Toplumsal olarak ikili ilişkileri o kadar ihmal ediyoruz ki illa ki bir yerde tümseklere takılıyoruz. Yani burada dikkati çekmemiz gereken şey üçüncü bir kişinin güven kaybının oluşmasında etki etmesine gerek olmadığı. Güven kaybı öncelikle bizim anladığımız gibi dışarıdan herhangi birinin müdahalesiyle oluşan bir durum değil.

Peki o zaman bu güven kaybına eşler arasına üçüncü bir kişinin dahil olmadan geliştiğini söylüyorsak, sizce eşler arasında güven kaybı oluşmasının sebeplerini nasıl açıklayabiliriz?

İnsanlar birbirlerine güvenip inanmayı aslında ilk olarak önemsenmediklerini hissettiklerinde bırakıyorlar. Bu çok mühim bir nokta. Temel güven sorununu çözebilmemiz için öncelikle iki tarafın da suçlamalar yerine,"Nasıl çözümlenir?" sorusuna konsantre olması gerekiyor. Zaten danışmanlık hizmetine başvurmak sorunu kabul edip çözüm arayan çiftlerin davranış şekli. Benim ilk ve en temel tavsiyem her şeyi bir kenara bırakıp birbirlerini gerçekten bir kez dahi olsa dikkatlice dinlemeleri.

Bu güven kaybında üçüncü kişilerin var olduğunu sayarsak,aldatma olgusuyla karşı karşıya kalan taraflarda erkek ve kadın ne gibi farklarla bu olguya tepki gösteriyorlar sizce?

Kadınlar aldatılmaya başlarına gelebilecek en kötü şey olarak bakmıyorlar aslında, fakat erkekler için belki de hayatlarındaki en kötü olay bu olabilir. Bu konuda danışmanlık hizmeti alan çift pek yok diyebilirim. Bir de toplumsal olarak genel değer yargılarımız arasında erkek aldatır kadın aldatmaz gibi bir şey de var, bu da çoğu kadının beynine kodlanmış diyebiliriz.

Türkiye'de daha çok geleneksel aile tablosuna uyan bir aile yaşantısı var. Çağ geçtikçe aile yapılarımız da değişiyor ve beraberinde problemlerimiz de. Siz bu değişimde ciddi farklılıklar görüyor musunuz?

Aile yapısı, dengeler, ev idaresi, ekonomik özgürlükler, aile bireyleri

ilişkileri vb. şeyler çok büyük değişimler gösteriyor son yıllarda. Ailede kadının değişimi muazzam aslında. Artık kadınlar da erkekler kadar söz sahibi evliliklerde, evlerde, aile içinde. Eskiden ev işlerini yapan, çocuklarına bakan bir kadın profili çizilirken ve kadınlar da tamamen buna uyabilirken, şimdilerde çok daha aktif, sosyal, bilinçli kadınlar yetişiyor, sayıları artıyor. Diğer yandan erkeklere baktığımızda, sadece sabah işe gidip akşam evine gelip hizmet bekleyen bir grup erkek hala yok sayılamayacak kadar fazla, fakat yine de eskisinden çok daha fazla eşine ev ve dışarı işlerinde destek olan erkekler de var.

Maddi sorunlar evliliklerde olan problemleri ne derece tetikler? Kadın ve erkeğin görüş açısında nasıl farklılıklar oluyor?

Maddi sıkıntıların evliliklerde problemleri tetiklediğini varsayarsak eğer, kadın ve erkek aslında yine bu konuda da iki ayrı kutup. Kimi kadınlar eşleri maddi anlamda güçlüyken onları yukarıda ve saygıdeğer sayarken, kimi kadınlar eşlerinde sevgi, saygı, sadakat arıyor ve bulduklarında onu yüceltiyor. Erkeklerin çoğu korunmak kollanmak isteyen, ken-

dilerinden daha alt seviyede eğitim görmüş veya hiç eğitim görmemiş kadınları eş olarak tercih ederken, bir grup azınlık erkek ise güçlü, çalışkan, ayakları üzerinde durabilen kadınlarla aile kurabileceklerini düşünüyorlar.

Teknoloji birçok alanda işimizi kolaylaştırıyor bir yandan da çağ hastalığı olarak nitelendiriliyor. Aile içindeki problemleri sizce teknoloji ne kadar etkilemekte?

Teknoloji aslında aile içinde herhangi olumsuz bir durum oluşturacak bir şey değilken ne yazık ki yanlış kullanımların sonucunda çok ciddi sıkıntılar getirebiliyor. Aslında yaşamın akışında dikkatimizi dağıtan, bizi işlerimizden alıkoyan birçok dış etken olabiliyor, teknoloji de bunlardan biri. Çok fazla dijital dünyada, sosyal medyada vakit geçiren aile üyeleri arasında kopukluk kaçınılmaz oluyor. Çoğu eş bundan şikâyet ediyor ama aslında kendileri de bunakapılıyor. Kendileri aynı davranışları sergilerken çocuğa da aşıladıkları bu aslında. Birbirlerine kızıp çocuğun eline tableti veriyorlar, ya da televizyon karşısına oturtup kendi dijital dünyalarına dalıyorlar. Aile olmayı unutmamak gerek, paylaşmak sohbet etmek, ortak aktiviteler bulmak gerek bence.

Güzel bir noktaya değindik aslında, tam olarak da bunu sormaya hazırlanıyordum.Danışan çiftler çocuk yetiştirirken genelde çocukta oluşan problemleri ne şekilde tanımlıyorlar? Ayrıştıkları nokta genelde ne oluyor?

Çocuklarla ilgili en çok danışılan konu aslında iletişim kopukluğu. Anne, baba ve çocuk arasındaki kuvvetli iletişimi sağlayabilirsek her şey çok kolay bir hale geliyor aslında. Çoğu zaman kuşak çatışması, geç anne baba olmalarının sonucundaki yaş farkı vb. problemler olabiliyor. Ayrı düştükleri noktalar aslında genelde kendi kişisel sorunlarına dayanıyor. Örneğin kendisi mühendis olamamış bir baba oğlu mühendis olsun diye baskı kurmak istiyor fakat çocuk ve anne buna direniyor. Ya da meslek sahibi olamamış bir anne bundan pişmanlık duyuyor ve çocuğu iyi bir meslek sahibi olsun istiyor, ama çocuk daha çok duygusal zekâsı yüksek, sanatçı ruhlu bir çocuk ve tiyatro yapmak istiyor ve kabul görmüyor. Aslında temelinde iyi para kazanıp rahat bir hayat sürmesini istemeleri var, yanlış da denemez, fakat bu noktada çocuğun bir birey olduğu gerçeğini atlamış oluyorlar.

Danışan çiftler içinde çocuk sahibi olan çiftlerle, henüz anne-baba olamamış çiftlerin arasında nasıl farklar gözlemliyorsunuz?

Çocuk sahibi olan çiftlerin çoğu birbirlerinden daha kopuk oluyorlar. Bu aslında iki tarafın da suçu değil. Kadın 9 ay kendi bedeninde büyütüp yaşattığı canlıyı doğuruyor, kucağına alıyor, anne oluyor. Erkeğe her şey bittikten sonra kucağına bir bebek veriliyor ve "sen babasın" deniyor. Bu aslında ciddi bir travma erkek için. Anne olmak içgüdüsel fakat baba olmak bir unvana dönüşüyor.Bu sebeptenkadınlar anaçlık duygusuyla tamamen bebeğe yönelirken, erkekler baba olmanın anlamını çok sonradan fark ediyor. Tüm bunlar olup biterken de ilişkilerinde ciddi bir kopukluk olabiliyor. Henüz çocuk sahibi olmayan çiftler daha birbirine yakın ve daha ilişkiyi yoğun yaşayan taraf aslında.

Peki kadınların ikinci evliliklerinde birinci evliliklerinden daha mutlu oldukları yargısı hep vardır. İkinci evliliklerde başvuran danışanların genellikle ne tip sorunları oluyor?

Kadınlar ilk evliliklerini genelde düşünüp tartamadan, küçük yaşlarda yapıyorlar ve hatta çoğu ilk evliliklerinde o genç yaşın verdiği heyecanla erken anne oluyorlar. Daha sonra, boşanıp, çocuklarını büyütürlerken, başka insanlarla tanışıp evleniyorlar. Yaşın ilerlemesi, annelik duygusu ve eklenen birçok tecrübe de ikinci evliliklerini çok daha sağlam temellere oturtuyor. İkinci evliliklerinde danışmanlık almak isteyen kadınların genel sorunu evlendikleri kişilerin diğer eşlerden olan çocuklarıyla aynı evde yaşamak oluyor. Bir başka sorun da kendilerinden yaşça küçük veya büyük kişilerle evlendikleri için bazen ortada buluşmaları zor olabiliyor.

Son olarak danışan çiftlerin ailelerinin evlilik üzerindeki baskıcı mekanizmaları en çok ne yönde oluyor?

Yaşadığımız ülkede ne yazık ki insanlar iki birey olarak evlenemiyorlar. Aileler çok fazla dahil oluyor evliliklere. Kendi büyüklerinden veya gelenek göreneklerinden ne öğrenip gördülerse o doğruymuş gibi her konuda evlenecek ya da evli çifte baskı uyguluyorlar. Evlenmekle de bitmiyor, çocuk sahibi olma konusu da ailelerin baskısına maruz kalıyorlar. Daha sonrasında da çiftler çocuklarını büyütürken, aileleri kendi doğrularını uygulama konusunda baskı kurmak isteyebiliyorlar.

Yani Elif Hanım şöyle diyebilir miyiz özetle; “aldatma” olgusunun sadece sadakatsizlik duygusundan ileri gelmediğini, o noktaya gelene kadar birçok aşamadan geçildiğini görmüş oluyoruz.İkinci evliliklerde ise durum biraz daha pozitif gibi görünse de genel problemin burada çocuk olduğuna rastlıyoruz. Diğer eşlerden olan çocuklar “boşanma” da gerçekleşen travmayı sağlıklı atlatamadıklarında “üvey” olarak tabir ettiğimiz anne babalara yeterli sevgiyi ve saygıyı göstermiyorlar. Aynı şekilde, evlenilen eş daha önce çocuk sahibi olmamışsa ya da geçmişinde birtakım ağır psikolojik travmalarla karşılaşmışsa bu sefer de diğer eşten olan çocuklar yeni ebeveynlerden aynı sevgi, ilgi ve şefkati göremediklerinde bambaşka duygulara maruz kalabiliyorlar. Kısaca toparlayacak olursak teknolojiden, paraya, çiftlerin ailelerinden yaşadıkları yere ve o yerin kültürüne, çiftlerin mesleğine, çocuklara olan yaklaşım şekillerinden örf ve adetlere kadar aile yaşantımızı etkileyebilecek, kendi hislerimiz ve karakterimiz de buna dahil olmak üzere iç ve dış olarak birçok etmen bulunduğu kanısına varabiliriz. Bugün modernize olmuş ailelerde sıkışan “çocukluk” olgusu, fazla geleneksel toplumlarda genç kızlığa erilmeden yapılan evlilikler, başarısızlıkla sonuçlanmış ilk evliliklerin ardından gelen sorunlu ikinci evlilikler gibi birçok durumu “tespit etmekle” yükümlü, önem arzeden bir kurum olduğunu söyleyebiliriz aile danışmanlığının. Ağacı yaşken eğmek gerektiğini ve bunun en birincil adımını da siz ve meslektaşlarınızla travmatik bir hal almadan önleyebileceğimizi ifade edebiliriz.

Elbette aslında tam olarak dikkati çekmeye çalıştığımız noktalardan birisi bu. Daha yolun başındayken gerekli tedbirleri alabilmek.

Çok teşekkür ederim bize kıymetli vaktinizi ayırdığınız için. Meslek hayatınızda başarılar dilerim.

Ben teşekkür ederim. Size de ilerleyen zamanlarda eğitim hayatınızda ve akademik hayatınızda başarılar dilerim.

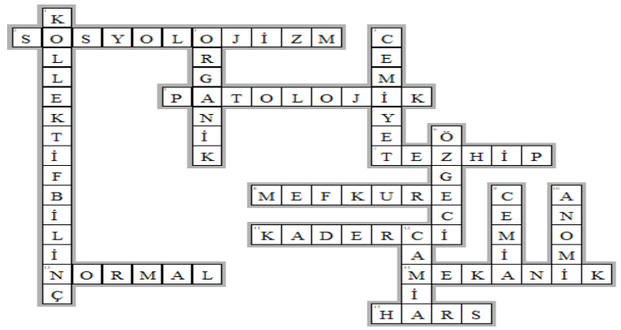

2. Sayının Bulmaca Cevapları

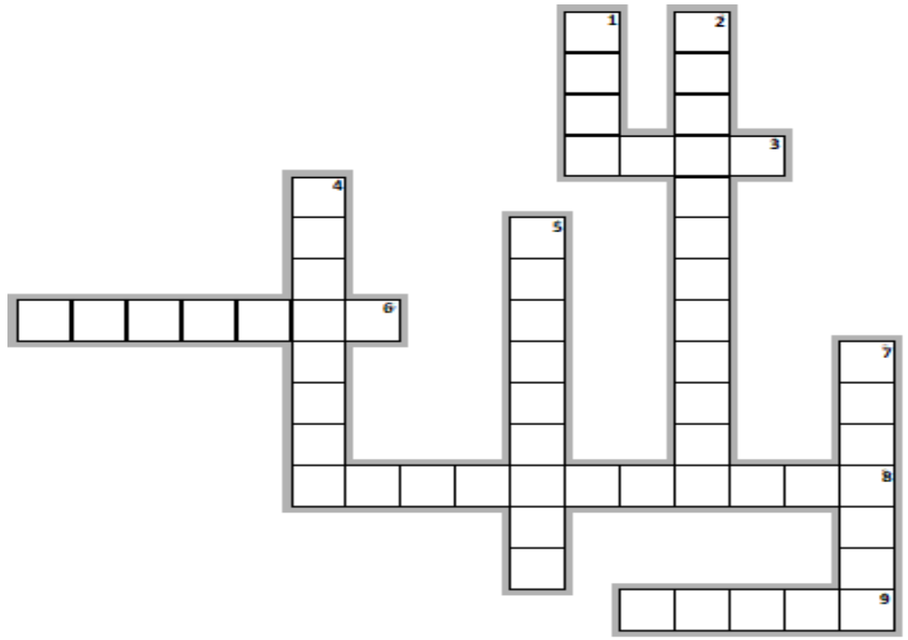

Yatay

3. Bourdieu’nun sermayeleri itibariyle her insanın mücadele verdiği metaforik yer. (4)
6. İçinde doğduğumuz yapı tarafından kazandığımız ve eylemimizi o yapıdan edindiğimiz sermaye sayesinde oluşturmamızı sağlayan yatkınlıklar. (7)
8. Farklı ülkelerin tarih ve kültürlerinden yola çıkarak çizdikleri güzergahın adı. (11)
9. Yapı içerisinde baskıya karşı gelip sosyal hareketleri ortaya çıkaran toplumsal hareket (5)

Dikey

1. Alanda sergilenen performans (4)
2. Yapı-eylem ikiliğini çözüme ulaştırarak karşılıklılığı sağlayan tutum (12)
4. Alain Touraine’den mülhem,sosyolojik araştırmada zaman ve mekandan ziyade ikna etme,teşvik etme, sevk etme, neden olma,tahrik etme ve kandırıp yaptırma gibi yollara başvurduğu yöntem (8)
5. Çağdaşlık,çağcıllık (9)
7. Bourdeiu’nun Marx’tan etkilenerek çalışmalarında kullandığı ekonomiden ziyade kültürel , sosyal ve sembolik ..... (7)

Büşra Sahin